GENERAȚII DUPĂ
GENERAȚII VOR
SLĂVI PARTIDUL
COMUNIȘTILOR
CARE RIDICĂ
ROMÂNIA TOT
MAI SUS SPRE
ÎNĂLȚIMILE PISCURI
ALE CIVILIZAȚIEI
COMUNISTE

NICOLAE CEAUȘESCU

magazin istoric

ANUL XIII Nr. 11 (152) NOIEMBRIE 1979

magazin istoric

Revistă de cultură istorică

Anul XIII - Nr. 11 (152)

noiembrie 1979

Redactor şef

CRISTIAN POPIŞTEANU

Redactor şef adjunct

NICOLAE MINEI

Colegiul redacţiei

DUMITRU ALMAŞ

CONSTANTIN ANTIP

ADOLF ARMBRUSTER

VIRGIL CĂNDEA

NICOLAE COPOIU

LUDOVIC DEMÉNY

TITU GEORGESCU

DINU C. GIURESCU

ŞTEFAN PASCU

M. PETRESCU-DÎMBOVIŢA

ŞTEFAN ŞTEFĂNESCU

COPERTELE NOASTRE

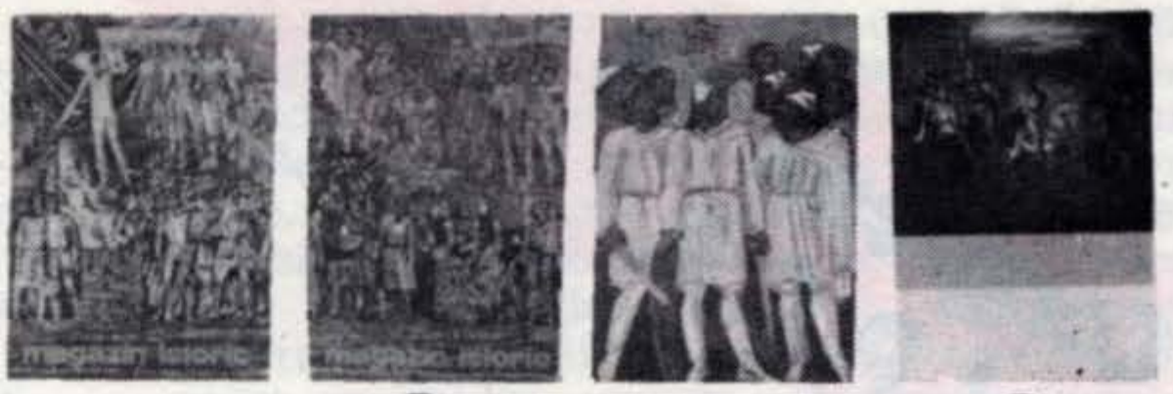

①④ Edificarea noii societăţi pe pămîntul României este opera entuziastă şi trainică a tuturor fiilor patriei, români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi, conduşi de partidul comuniştilor. Prin linia sa politică, elaborată la Congresele şi Conferinţele Naţionale, P.C.R. a dat întregului popor un ţel clar, i-a organizat şi diriguit forţele. Istorice, prin grandioasa operă spre care au mobilizat naţiunea noastră — înfăptuirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate — Congresele IX, X, XI rămîn mereu prezente în conştiinţa maselor, sporindu-le încrederea în partid, unindu-le tot mai puternic în jurul P.C.R., al secretarului său general, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. În imagine: **Construcţia socialismului,** proiect de panou decorativ de Virgil Almăşanu

②③ Viitorul luminos al patriei libere, neatîrnate a fost idealul pentru care au luptat generaţiile de înaintaşi din multimilenara istorie românească. **Strămoşii,** tablou de Aurel Nedel; **Mihai Viteazul la Călugăreni,** pictură de Nicolae Edulescu.

Macheta artistică a copertelor şi planşelor: arhitect Ascanio Damian

sumar

NICOLAE CEAUŞESCU: EROIC DRUM DE LUPTE, JERTFE ŞI VICTORII 2

O glorioasă aniversare revoluţionară: GHEORGHE RĂDULESCU 6

Mărturii ale unui trecut glorios 12

Însemnări inedite: M. GH. BUJOR 14

Institutul de tracologie la început de drum 17

La Roumanie — Romania: VALENTINA POPOVICI 18

Dave şi stăpînii lor. Popeşti: ALEXANDRU VULPE 19

1851. Iacob Mureşanu în faţa autorităţilor habsburgice: CORNELIA BODEA 21

Jurnalul unui corespondent american în capitala celui de-al III-lea Reich: WILLIAM SHIRER 25

„Incidentul Strasbourg". De Gaulle îşi apără convingerile: ARTHUR LAYTON FUNK 27

Podul vieţii: MLADEN PAVER 29

O prietenie cu adînci rădăcini în istorie: CRIŞAN ILIESCU 33

Emma şi J.B. Mawr — o familie britanică prietenă a României: TREVOR J. HOPE 35

Smolnîi în măreaţa noapte: ANATOLI LUNACEARSKI 38

Cabinetul lui Lenin — o uşă deschisă tuturor 39

Sufletul meu de nedesmînţită româncă: ELENA VĂCĂRESCU 42

Cinci focuri de armă şi explozia unei grenade: NDREÇI PLASARI, SHYQRI BALLVORA 45

Victoria de la Isandhlwana 48

Înşelătoarea linişte dinaintea furtunii. De la „splendida izolare" la Antanta Cordială: ANDRÉ MAUROIS 51

O alianţă româno-sîrbă în secolul XIV; Însemnare moldovenească despre Mihai Viteazul: SILVIU ANUICHI 56

1939. Berlinul forţează nota: NICOLAE MINEI 59

● **Cărţi sosite la redacţie ... 62** ● **Poşta** Magazin istoric **... 63**

Congresul XII al P. C. R.

NICOLAE CEAUȘESCU:

EROIC DRUM DE LUPTE, JERTFE ȘI VICTORII

După terminarea războiului și realizarea statului național unitar, România a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare; totodată, mișcarea muncitorească și socialistă a căpătat dimensiuni noi... Situația internă și internațională, luptele de clasă din acei ani au grăbit cristalizarea necesității creării unui partid revoluționar de tip nou, în stare să conducă clasa muncitoare și celelalte forțe progresiste în lupta pentru apărarea drepturilor și libertăților lor democratice, pentru înfăptuirea unor adînci transformări sociale[1].

Făurirea Partidului Comunist Român — moment de însemnătate crucială în istoria României — a încununat îndelungatul proces de maturizare, clarificare ideologică și organizare politică parcurs de mișcarea noastră muncitorească după înființarea, în 1893, a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, în legătură indisolubilă cu răspîndirea ideilor socialismului științific. Zămislit într-o perioadă de avînt revoluționar, Partidul Comunist Român — creat prin hotărîrea Congresului de la 8 mai 1921 de transformare a partidului socialist în partid comunist — a ridicat pe o treaptă superioară lupta proletariatului și a celorlalte mase muncitoare, a dat un puternic impuls dezvoltării conștiinței lor de clasă, exercitînd o puternică influență asupra evoluției ulterioare a României contemporane[2]. Partidul comunist, continuatorul direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893, a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noile condiții ale dezvoltării României, lupta de eliberare socială și națională[3].

Partidul comunist a înfățișat întregului popor perspectiva însuflețitoare a răsturnării de la putere a exploatatorilor, a transformării revoluționare a societății, a făuririi unei vieți mai bune și mai fericite pentru cei ce muncesc[4]. Încă din primele momente ale existenței sale, Partidul Comunist Român înfruntă împotrivirea înverșunată a regimului burghezo-moșieresc, desfășurîndu-și activitatea în condiții dintre cele mai grele. În 1924, la numai trei ani de la crearea sa, Partidul Comunist Român este declarat ilegal. Nevoit să activeze timp de două decenii în ilegalitate, Partidul Comunist din România, folosind cele mai diverse forme de luptă, a fost în permanență organizatorul și conducătorul clasei muncitoare, al oamenilor muncii[5].

Perioada dintre cele două războaie mondiale, caracterizată prin adîncirea continuă a contradicțiilor sociale, a fost jalonată de nenumărate bătălii ale clasei muncitoare, ale maselor largi populare, fără deosebire de naționalitate, conduse și organizate de Partidul Comunist Român[6].

Prima mare bătălie de clasă din șirul luptelor sociale din această perioadă o constituie luptele minerilor de la Lupeni din 1929[7]. Organizatorul luptelor din Valea Jiului — ca dealtfel al luptelor din întreaga țară — a fost Partidul Comunist Român, care, în anii grei ai ilegalității, și-a asumat rolul istoric de a organiza clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul nostru popor, în lupta

hotărîtă împotriva asupririi burghezo-moșierești[8]

Luptele de clasă din perioada crizei economice, și mai ales luptele din ianuarie-februarie 1933, au constituit un moment de o deosebită importanță în istoria mișcării noastre muncitorești, au avut o profundă înrîurire asupra vieții politice și sociale din România...

În cursul desfășurării luptelor, precum și în perioada care le-a urmat, s-au întărit legăturile partidului cu masele, au crescut rîndurile partidului, în special din masele cele mai combative ale clasei muncitoare, a sporit rolul elementelor muncitorești în partid, în conducerea sa. S-a extins considerabil influența partidului în mase, s-a ridicat prestigiul său politic și s-a îmbogățit experiența lui revoluționară. În vîltoarea luptelor s-au format și s-au călit numeroși activiști și militanți revoluționari, cadre legate de clasa muncitoare, de interesele și năzuințele poporului nostru, care au jucat un rol important în organizarea și conducerea luptelor de clasă din anii următori[9].

În anii premergători celui de-al doilea război mondial, lupta pentru unirea forțelor antifasciste, democratice, s-a intensificat și mai mult. Toate marile acțiuni împotriva fascismului și războiului din perioada anilor 1930-1940 s-au desfășurat pe baza unității de acțiune a clasei muncitoare, pe baza colaborării tot mai largi a forțelor democratice, antifasciste și antirăzboinice din țară... Colaborarea forțelor revoluționare, democratice, antifasciste a căpătat o formă politică superioară în anii 1934-1936 prin formarea Frontului popular și realizarea victoriilor din alegerile parțiale ținute în 1936[10].

Marea demonstrație de la 1 Mai 1939, desfășurată sub semnul unității, al Frontului Unic dintre comuniști și socialiști, a evidențiat cu putere hotărîrea eroicei noastre clase muncitoare de a se opune fascismului și politicii de război, de a apăra interesele naționale supreme ale României... Demonstrațiile de la 1 Mai 1939 au avut și un puternic ecou internațional, fiind apreciate în presa străină a vremii ca unele din cele mai mari manifestări muncitorești antifasciste pe plan mondial, în condițiile în care Germania hitleristă trecuse la aplicarea planurilor ei de înrobire a popoarelor.

Politica de cedare și compromis față de pretențiile de dominație mondială ale Germaniei naziste, promovată de cercurile conducătoare din diferite state, a încurajat acțiunile agresive ale hitleriștilor, a deschis calea declanșării de către forțele fascismului a celui de-al doilea război mondial.

În aceste împrejurări deosebit de complexe ale situației politice interne și internaționale, poporului român, aflat singur — ca urmare a politicii cercurilor conducătoare — în fața agresiunii Germaniei hitleriste, i-a fost impus odiosul Dictat de la Viena, iar în România a fost instaurată dictatura militaro-fascistă care a înrobit țara Germaniei...

Înțelegînd răspunderile ce-i reveneau în acest moment istoric de grea cumpănă pentru poporul nostru ca și pentru alte popoare, Partidul Comunist Român s-a ridicat cu toate forțele la luptă împotriva dictaturii antonesciene, a dominației Germaniei naziste și a războiului contra Uniunii Sovietice, organizînd mișcarea de rezistență, lupta pentru sabotarea mașinii de război, pentru răsturnarea regimului, pentru alăturarea României coaliției antihitleriste[11]

Partidul nostru a intensificat colaborarea cu Partidul Social-Democrat, cu alte forțe democratice, pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare, realizînd în 1942-1943 Frontul Patriotic Antihitlerist și înțelegeri de colaborare cu o serie de forțe democratice[12]. Tratativele între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat au fost încheiate la mijlocul lunii aprilie 1944 prin făurirea Frontului Unic Muncitoresc... Frontul Unic Muncitoresc a avut un rol esențial în crearea frontului larg democratic antifascist, în unirea tuturor forțelor politice progresiste, a tuturor elementelor patriotice din țara noastră, împotriva dictaturii militaro-fasciste, pentru salvarea României de la dezastru național[13].

La scurt timp, partidele comunist și social-democrat realizează un acord de colaborare cu partidele liberal și național-țărănesc, în cadrul Blocului Național-Democrat, pe baza unei platforme de acțiune... Totodată, partidul comunist a stabilit legături cu monarhia și cercurile grupate în jurul Palatului regal. O deosebită însemnătate au avut legăturile partidului comunist cu cadre de comandă ale armatei, cu ofițerii și generalii patrioți, care au colaborat activ la pregătirea militară a insurecției[14].

În condițiile creșterii hotărîrii de luptă a maselor populare împotriva fascismului, precum și în condițiile internaționale favorabile create de înaintarea victorioasă a glorioasei armate sovietice, care a dus greul luptei împotriva fascismului, de succesele înregistrate pe celelalte fronturi de forțele coaliției antihitleriste, poporul român, sub conducerea Partidului Comunist Român, a realizat victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944[15].

Ținînd seama de amploarea forțelor populare care au participat la insurecția armată, și în primul rînd a clasei muncitoare, condusă de partidul comunist — exponentul intereselor vitale ale întregului popor — de faptul că a răsturnat regimul politic al dictaturii militaro-fasciste, forțele cele mai reacționare vîndute Germaniei fasciste, și a lichidat dependența de imperialismul german și de orice imperialism, ducînd la întoarcerea armelor împotriva armatelor hitleriste și la izgonirea lor de pe teritoriul țării, insurecția din august 1944 a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independențe a patriei, la transformarea revoluționară, socialistă a României...

Declanșarea revoluției de eliberare socială și națională din august 1944 a inaugurat o etapă nouă în istoria patriei, a deschis calea împlinirii idealurilor și năzuințelor de dreptate și libertate ale poporului român, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale, a afirmării României ca națiune liberă și demnă în rîndul națiunilor lumii[16].

În perioada care a urmat răsturnării dictaturii militaro-fasciste, clasa muncitoare, întărind unitatea rîndurilor sale, unind în jurul său celelalte forțe democratice, sub conducerea Partidului Comunist Român, a desfășurat cu succes marile bătălii revoluționare pentru zădărnicirea sabotajului economic și politic al claselor exploatatoare, al reacțiunii interne și internaționale, pentru înaintarea fermă a țării pe calea democratizării, a progresului economic și social[17].

Ca rezultat al procesului dezvoltării istorice, al luptei revoluționare a maselor populare, conduse de partid, la 30 Decembrie 1947 poporul român și-a luat soarta în propriile mîini, instaurînd Republica Populară Română, patria tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea de la orașe și sate[18].

În condițiile trecerii la noua etapă istorică a revoluției și construcției socialiste, viața a impus ridicarea pe o treaptă superioară a unității clasei muncitoare și a detașamentului ei de avangardă. Acest obiectiv măreț s-a realizat prin crearea în 1948 a partidului unic al clasei muncitoare ca rezultat al unificării Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat, pe baza concepției materialismului dialectic și istoric, a socialismului științific... Făurirea partidului unic al clasei muncitoare a asigurat forțelor revoluționare din România detașamentul de avangardă și statul major capabil să conducă revoluția socialistă și opera complexă de făurire a socialismului în patria noastră[19]

Primul act care a avut un rol hotărîtor în desfășurarea revoluției socialiste l-a constituit trecerea principalelor mijloace de producție din industrie, la 11 iunie 1948, în mîinile poporului; naționalizarea a deschis o etapă nouă în istoria relațiilor de producție din țara noastră, a dus la lichidarea marii burghezii industriale și financiare, la crearea unui puternic sector socialist de stat în economie, a permis trecerea la conducerea planificată a economiei naționale[20]. Punînd pe primul plan industrializarea socialistă a țării, partidul s-a preocupat, în același timp, de dezvoltarea tuturor celorlalte sectoare, inclusiv a agriculturii, pe o bază nouă[21].

O realizare de importanță fundamentală a partidului nostru este soluționarea marxist-leninistă a problemei naționale, lichidarea pentru totdeauna a asupririi și inegalității, realizarea deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate[22].

În perioada care a trecut de la revoluția de eliberare socială și națională din august 1944 au avut loc profunde schimbări în întreaga structură socială a României socialiste[23]. În perioada 1948-1965 s-au realizat victoria socialismului în toate sectoarele, generalizarea relațiilor de producție noi în întreaga economie. În anii 1966-1970 s-au asigurat dezvoltarea mai puternică a forțelor de producție, a bazei tehnico-materiale a țării, perfecționarea relațiilor sociale, consolidarea societății noastre socialiste[24].

Congresul al IX-lea a adus clarificări importante, imprimînd țării un curs ferm spre dezvoltarea în ritm înalt a industriei și, în același timp, a agriculturii, considerînd că acestea sînt două laturi de bază, esențiale, pentru progresul întregii economii naționale, pentru dezvoltarea continuă a societății socialiste românești[25]. Măsurile luate în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea... au creat cadrul organizatoric adecvat pentru perfecționarea activității de partid, pentru participarea tot mai directă a activului de partid, a comuniștilor la conducerea întregii vieți sociale[26].

Congresul al X-lea a stabilit că țelul fundamental al întregii noastre activități viitoare este extinderea și modernizarea bazei tehnice-materiale, perfecționarea relațiilor socialiste de producție, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate... Totodată, Congresul a constituit o puternică manifestare a unității de nezdruncinat dintre partid și masele largi de oameni ai muncii fără deosebire de naționalitate, a unității dintre partid și întregul nostru popor[27].

Meritul istoric al congreselor al IX-lea, al X-lea și îndeosebi al XI-lea constă în faptul că au rupt ferm cu manifestările de neîncredere în forța maselor populare, cu concepțiile dogmatice, rigide, elaborînd Programul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, în conformitate cu realitățile, cu condițiile concrete din țara noastră și năzuințele poporului nostru. Aceasta a descătușat uriașele energii creatoare ale clasei muncitoare, ale țărănimii și intelectualității, ale tuturor categoriilor sociale, ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate[28].

Pe baza realizării cu succes a obiectivelor primei etape a transformării revoluționare a societății, a asigurării triumfului socialismului la orașe și sate, Congresele al X-lea și al XI-lea au elaborat obiectivele și programul trecerii României într-o etapă istorică superioară — etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism[29]. Programul Partidului Comunist Român — carta fundamentală ideologică, teoretică și politică a partidului, care deschide perspectiva unei epoci noi în dezvoltarea economico-socială a României, trasează linia strategică generală și orientările tactice pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a țării spre comunism[30].

Angajat cu toate forțele în vasta operă de construire a societății socialiste și comuniste, poporul român, ca, dealtfel, toate popoarele, are nevoie, în mod vital, de liniște și pace. Iată de ce obiectivul central al politicii noastre externe îl constituie lupta neabătută împotriva oricăror pregătiri

de război, împotriva cursei înarmărilor, pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii de astăzi, pe cale pașnică, prin tratative, pentru accentuarea cursului destinderii și instaurarea unei reale securități internaționale și a unei păci trainice în lume... România acționează consecvent pentru dezvoltarea prieteniei, colaborării și solidarității cu toate țările socialiste, militează pentru întărirea unității și conlucrării lor... Țara noastră acționează ferm pentru întărirea colaborării și solidarității cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealiniate... În spiritul coexistenței pașnice, extindem legăturile economice, tehnico-științifice și culturale cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate țările lumii, fără deosebire de orînduire socială, participăm activ la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori.

La temelia relațiilor noastre cu toate țările așezăm statornic principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, principii tot mai larg recunoscute pe plan internațional, ca singurele în stare să asigure pacea, progresul și prosperitatea tuturor popoarelor și națiunilor...

Partidul nostru acționează consecvent pentru întărirea legăturilor cu toate partidele comuniste și muncitorești, militează ferm pentru întărirea unității lor în lupta pentru socialism, progres social și pace în lume... În același timp, acționăm pentru dezvoltarea colaborării cu partidele socialiste, social-democrate, cu alte forțe politice democratice, cu mișcările de eliberare și partidele de guvernămînt din noile state independente, cu mișcările progresiste și organizațiile democratice care se pronunță pentru pace, securitate și colaborare internațională... Întărirea continuă a colaborării și solidarității tuturor acestor forțe este de natură să exercite o puternică influență asupra evoluției întregii vieți internaționale, asupra soluționării democratice a problemelor majore ale contemporaneității, să contribuie la făurirea unei lumi mai drepte și mai bune, în care să-și găsească materializarea idealurile de libertate, independență, progres și pace ale tuturor națiunilor.[31]

Putem afirma cu îndreptățită mîndrie, că tot ceea ce am realizat în dezvoltarea economico-socială a patriei noastre demonstrează cu putere justețea politicii revoluționare, marxist-leniniste, a partidului nostru, care aplică în mod creator principiile generale ale socialismului științific, concepția materialist-dialectică și istorică, adevăruri universal valabile, la condițiile specifice ale României, că prin tot ceea ce noi am realizat demonstrăm în practică superioritatea socialismului, a înaltelor și nobilelor idealuri care au caracterizat și caracterizează socialismul și comunismul. Viața a demonstrat că partidul nostru nu cunoaște alte țeluri mai înalte decît libertatea, prosperitatea și fericirea poporului, că politica sa corespunde pe deplin intereselor și aspirațiilor vitale ale întregii noastre națiuni socialiste. În această perioadă hotărîtoare pentru destinele României, Partidul Comunist Român a fost tot timpul la înălțimea misiunii sale istorice, a exercitat cu succes rolul de forță politică conducătoare a întregii societăți, unind toate forțele țării într-o direcție unică, accelerînd progresul material și spiritual, făurirea vieții demne și prospere pentru toți cei ce muncesc, afirmarea liberă și independentă a României socialiste...

Partidul și întregul nostru popor se pregătesc să întîmpine cu noi și importante realizări Congresul al XII-lea — eveniment de o deosebită însemnătate în viața social-politică a întregii țări.

Așa cum se subliniază în Proiectul de Directive, obiectivul fundamental în viitorii cinci ani îl constituie continuarea înfăptuirii prevederilor Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a țării spre comunism, intrarea societății românești într-o fază nouă a dezvoltării sale, în care vor avea loc afirmarea cu putere a revoluției tehnico-științifice contemporane în toate domeniile construcției socialiste, accelerarea trecerii, pe baza acumulărilor cantitative din cincinalele anterioare, la o nouă calitate a activității economico-sociale, ridicarea în continuare a gradului de bunăstare materială și spirituală a poporului, întărirea independenței și suveranității patriei noastre socialiste.

Prin prevederile sale, planul cincinal pe perioada 1981-1985 va asigura dezvoltarea armonioasă a întregii societăți, creșterea în ritm înalt a economiei naționale, a produsului social și a venitului național, realizarea unui echilibru corespunzător între diferite ramuri și sectoare de activitate, amplasarea mai judicioasă a forțelor de producție pe teritoriu, înflorirea puternică a științei, învățămîntului și culturii, perfecționarea tuturor raporturilor sociale, adîncirea în continuare a democrației socialiste, conducerea pe baze științifice a întregii societăți[32].

1) **NICOLAE CEAUȘESCU: România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate,** vol. 5, pp. 863-864 (în continuare vom da doar volumul și pagina); 2) vol. 5, pp. 798-799; 3) vol. 8, p. 275; 4) vol. 3, p. 719; 5) vol. 8, pp. 275-276; 6) vol. 17, p. 281; 7) vol. 1, p. 364; 8) **Cuvîntare la Marea adunare populară de la Lupeni,** 10 august 1979; 9) vol. 1, pp. 366-367; 10) vol. 10, p. 240; 11) **Cuvîntare la Marea adunare populară consacrată zilei de 1 mai,** 30 aprilie 1979 (în continuare **Cuvîntarea din ziua de 30 aprilie 1979**); 12) vol. 10, pp. 620-621; 13) **Cuvîntarea din ziua de 30 aprilie 1979**; 14) vol. 4, p. 372; 15) vol. 10, p. 899; 16) **Cuvîntare la adunarea festivă din Capitală consacrată zilei de 23 August,** 22 august 1979 (în continuare, **Cuvîntarea din 22 august 1979**); 17) vol. 14, p. 549; 18) vol. 7, p. 958; 19) **Cuvîntarea din 30 aprilie 1979**; 20) vol. 1, p. 386; 21) vol. 14 p. 238; 22) vol. 10, p. 652; 23) **Cuvîntarea din 22 august 1979**; 24) vol. 14, p. 551; 25) vol. 15, p. 445; 26) vol. 4, p. 314; 27) vol. 4, pp. 351, 354; 28) vol. 15, pp. 445-446; 29) vol. 13, p. 49; 30) vol. 11, p. 99; 31) vol. 17, pp. 299-301, 312-313, 323-324; 32) **Cuvîntarea din 22 august 1979.**

Congresul XII al P. C. R.

O GLORIOASĂ ANIVERSARE REVOLUȚIONARĂ

GHEORGHE RĂDULESCU

În aceste zile trăim o importantă aniversare a tineretului revoluționar din țara noastră — 40 ani de la reconstituirea, din inițiativa Partidului Comunist Român și sub conducerea nemijlocită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a Uniunii Tineretului Comunist. Noi tinerii comuniști ai deceniului patru putem spune că o asemenea aniversare este astăzi o frumoasă sărbătoare nu numai pentru tineret, ci pentru întregul popor. O spunem deoarece știm ce a însemnat pentru întărirea forței partidului și a clasei noastre muncitoare, pentru sporirea combativității și a capacității de acțiune a partidului în mase în ajunul și la începutul celui de-al doilea război mondial, refacerea structurilor politice, organizatorice, ideologice ale Uniunii Tineretului Comunist la nivelul întregii țări sub îndrumarea comuniștilor. Reconstituirea a culminat cu Conferința națională de acum patru decenii a organizației revoluționare de tineret, ținută în

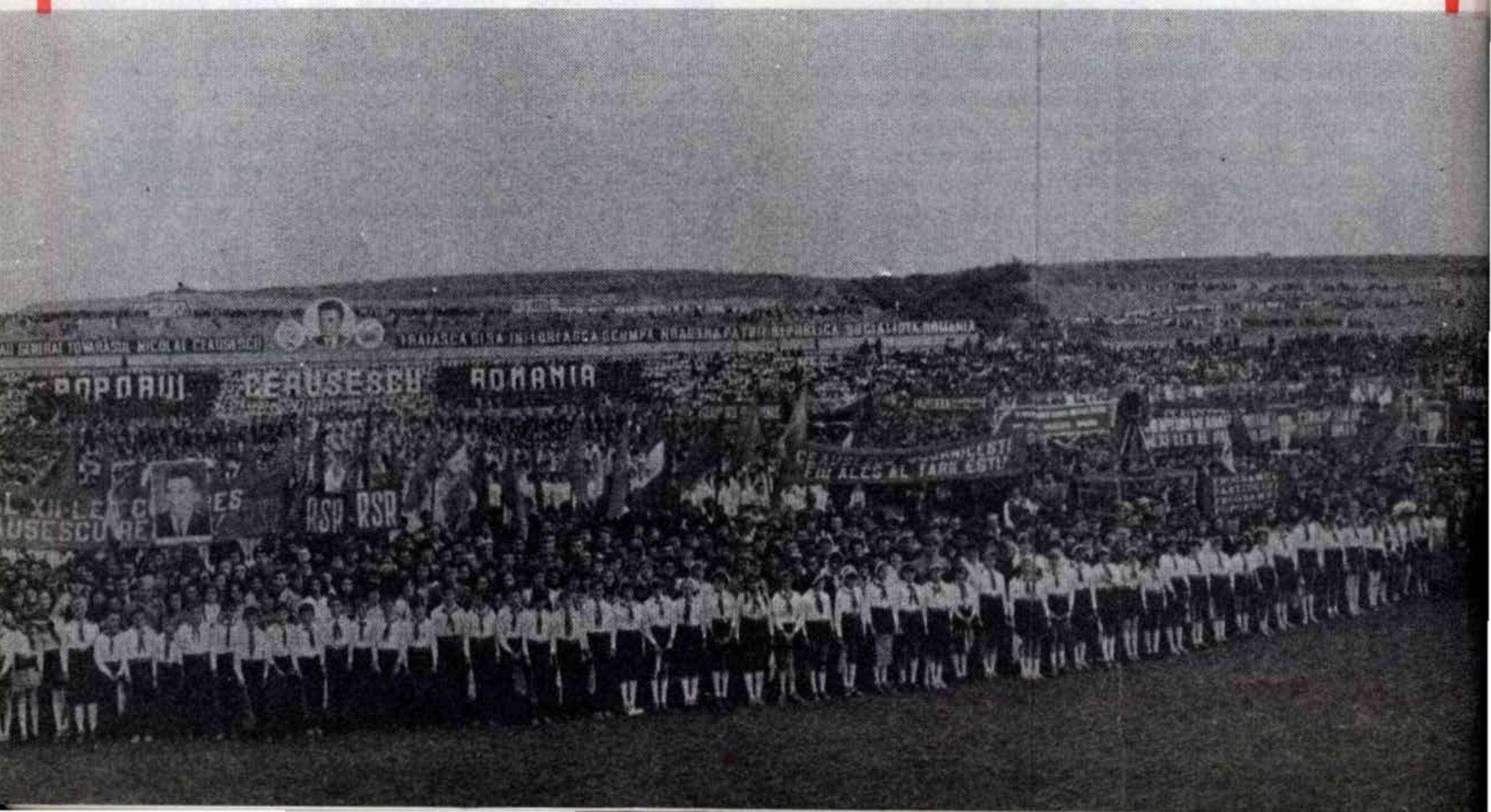

condițiile extrem de grele ale ilegalității, conferință ce a ales ca secretar pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, care, conducînd direct din însărcinarea C.C. al P.C.R. activitatea Comisiei de reorganizare pe Capitală, îndrumase practic și mai ales imprimase un puternic suflu dinamic, de luptă și acțiune, muncii de refacere a U.T.C. în toate regiunile țării. O putem spune deoarece idealurile luptei de atunci a partidului comunist, a Uniunii Tineretului Comunist au devenit realități ale României socialiste. O putem spune deoarece această aniversare ne găsește într-un moment de istorică răspundere pentru prezentul și viitorul țării noastre socialiste: dezbaterea documentelor ce vor fi adoptate la cel de-al XII-lea Congres al partidului, dezbatere la care tineretul nostru, crescut și educat de partid, ia parte cu entuziasm și competență.

Cred că este momentul potrivit ca la o asemenea aniversare să subliniem ceea ce a făcut partidul nostru pentru tineret în decursul unei istorii glorioase și eroice, dar totodată să vorbim despre omul care se află astăzi în fruntea partidului și a țării, despre personalitatea sa evidentă încă din anii tinereții. De fapt, vorbind despre preocuparea partidului, în anii grei ai ilegalității, pentru mobilizarea tineretului de toate categoriile — muncitor, studențesc, țărănesc —, la luptă pentru idealurile cele mai luminoase, pentru a asigura o soartă demnă țării, vorbim despre o parte importantă a însăși activității revoluționare a partidului. Activitatea comuniștilor nu cunoaște și nu a cunoscut țel mai important decît libertatea și dreptatea socială și națională, independența și suveranitatea patriei, prietenia și solidaritatea cu celelalte popoare. Organizînd, îndrumînd și mobilizînd tineretul de toate naționalitățile din țara noastră în acea perioadă la luptă împotriva exploatării, asupririi, teroarei, împotriva burgheziei și moșierimii, pentru prefaceri revoluționare care să ducă la o nouă societate, fără exploatare și mizerie, fără discriminări naționale și sociale, fără război și dominație străină, partidul comunist făcea operă de lungă durată. Concentrînd energiile revoluționare ale tineretului, partidul dădea sens și țel însăși vieții și viitorului său care era în fond viitorul României. Nu este cîtuși de puțin exagerat să spunem că, angajîndu-se în lupta revoluționară sub conducerea partidului comunist, tinerii din acele viforoase decenii de lupte, înfruntări și confruntări de

toate felurile, dădeau un conținut superior însăși existenței lor. Cîtă importanță și ce semnificație au pentru tineret sensul și conținutul vieții o putem vedea și astăzi, cînd căutarea idealului și a drumului de urmat a devenit o problemă a tinerelor generații din multe țări, o problemă filozofică și practică prezentă în tot mai numeroase dezbateri internaționale. Este unul din meritele istorice ale partidului nostru comunist că, încă din acei ani grei, a știut să imprime o concepție revoluționară, constructivă, robustă, optimistă activității tineretului.

Această concepție a fost materialismul dialectic și istoric, așa cum tradițiile în care s-a răspîndit această filozofie revoluționară a partidului comunist au fost cele ale spiritualității românești, animată dintotdeauna de idei și mentalități pozitive, rezultat al unei înțelepciuni de viață milenară.

Este o trăsătură semnificativă a activității revoluționare a partidului în rîndurile tineretului în ilegalitate, în condiții dintre cele mai grele, trimiterea în aceste munci a unora dintre cele mai experimentate și capabile cadre ale sale. Se știe că în perioada de început a activității Uniunii Tineretului Comunist, după Congresul I al Partidului Comunist Român, de munca tineretului revoluționar au răspuns militanți de frunte ai mișcării muncitorești ca Lucrețiu Pătrășcanu și Elena Filipovici.

Desemnarea, de către P.C.R., la începutul anului 1939, a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru a conduce activitatea, de cea mai mare răspundere, de refacere a organizației revoluționare a tineretului, ilustrează cu putere această orientare. Ea arată, totodată, faptul că în anii 1938-1939 tovarășul Nicolae Ceaușescu dobîndise un deosebit prestigiu în rîndurile militanților partidului, ca și în opinia publică, prin modul cum se afirmase în îndeplinirea numeroaselor sarcini deosebit de importante și de dificile pe care le avusese în toți anii de cînd intrase în mișcarea revoluționară. Activitatea desfășurată în acei ani evidențiase un complex de calități și capacități, adunate toate într-o excepțională dăruire de sine pentru idealurile revoluționare.

Trebuie spus că, încă de la începuturile activității sale revoluționare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a acordat o mare atenție muncii în rîndurile tineretului studios. De altfel, se știe că și atunci, ca și astăzi, din U.T.C. făceau parte tinerii de toate categoriile muncitoare din țara noastră.

În același timp, activau și organizații inițiate de partid care puteau ființa legal, cum a fost Frontul Studențesc Democrat. Sînt cunoscute împrejurările în care a luat ființă F.S.D. în 1935. Exista pe de-o parte presiunea socială exercitată de clasele exploatatoare asupra maselor muncitoare, exista pe de alta din ce în ce mai amenințătoare ofensiva fascismului și a nazismului care amenința cu exterminarea țări și popoare, între care și poporul român.

P.C.R. a elaborat o formulă care să poată canaliza, într-o direcție unitară, și lupta tineretului din facultăți împotriva condițiilor grele de viață și studiu, a discriminării rasiale și în special a antisemitismului cultivat și răspîndit de grupurile ultrareacționare și în primul rînd de organizația legionară, Garda de fier, emanație a hitlerismului în România, pentru ca tineretul român să-și aducă o substanțială contribuție la lupta împotriva fascismului și a războiului, pentru ca tineretul român să-și poată exprima solidaritatea cu forțele dreptății și libertății, cu forțele democratice și patriotice de pretutindeni.

Încă înainte de crearea Frontului Studențesc Democrat, partidul desfășurase o prodigioasă activitate între studenți; în facultăți existau numeroase celule de tineri comuniști, precum și un resort central studențesc. În afara obiectivelor specific studențești, ca de exemplu democratizarea învățămîntului universitar, partidul are meritul de a fi antrenat tineretul studențesc și la acțiunile la scara întregii țări, acțiuni cu caracter general, cum erau lupta împotriva pericolului fascismului, împotriva atentatelor la independența, integritatea și suveranitatea țării. Este o filă de aur a istoriei contemporane românești că în România a luat ființă unul din primele Comitete Naționale Antifasciste din Europa, în iunie 1933. În acest comitet, după cum știm cu toții, cel ce reprezenta cu strălucire lupta tineretului democrat și patriot din țara noastră era tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pentru a înțelege mai adînc și mai deplin cum a fost posibilă refacerea organizației

revoluționare a tineretului în octombrie 1939, acțiune de o deosebită valoare politică, care pune în evidență capacitatea partidului nostru, preocuparea sa pentru mobilizarea poporului român în fața pericolelor ce se anunțau tot mai amenințătoare pe plan intern și extern, este datoria noastră, cei ce am trăit și cunoscut acea perioadă, să vorbim despre activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu din acei ani. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost acel eminent militant revoluționar care a știut să imprime Comisiilor de reorganizare ale U.T.C. din Capitală și din diferite regiuni ale țării spiritul de luptă corespunzător pentru a face din tineretul revoluționar ajutorul prețios al P.C.R. El a adus în această complexă activitate întreaga zestre a unei experiențe revoluționare de mulți ani, experiență ce culminase cu participarea sa nemijlocită la pregătirea, organizarea și desfășurarea marii demonstrații muncitorești de la 1 Mai 1939, în rîndurile căreia se aflaseră mulți tineri, inclusiv numeroși studenți.

Încă din anii care au premers crearea Frontului Studențesc Democrat, am avut ocazia să știu despre activitatea, de pe atunci, remarcabilă a tovarășului Nicolae Ceaușescu care, printre toți tinerii militanți revoluționari, se și conturase a fi o personalitate deosebit de puternică. În lupta pentru înfăptuirea năzuințelor clasei noastre muncitoare, pentru împlinirea visurilor de libertate și dreptate ale celor mulți și obidiți, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în pofida tinereții sale, dobîndise prestanța unui lucid și neînfricat luptător comunist, se situase pe un loc de frunte în primele rînduri ale tineretului nostru revoluționar. Este necesar să spunem că o deosebită atenție a acordat, în acei ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu muncii politice și în rîndurile studenților democrați. Contribuția sa deosebit de eficientă, directă, la munca noastră de organizare și de activizare a tineretului studios, pornea din concepția de raliere a tuturor tinerilor intelectuali sub steagul luptei pentru democrație și progres social. Am mai avut ocazia să relev că mișcarea studențească s-a simțit onorată de grija și sprijinul activ primit în acele vremuri din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Cum am mai spus și în mai 1971, la a 50-a aniversare a P.C.R., îmi amintesc că a produs o foarte puternică și stăruitoare impresie asupra tinerilor studenți comuniști atitudinea dîrză și neînfricată a tovarășului Nicolae Ceaușescu la una din arestări, în septembrie 1934, în str. Foișor 9, din București, la reuniunea Comitetului Național Antifascist. Atitudinea sa a fost un îndemn direct, exemplar pentru studenți. Această represiune polițienească montată de legionarii care-l urmăreau pe tînărul militant, a găsit alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu mulți studenți democrați, participanți la lupta împotriva fascismului.

Sînt binecunoscute voința de oțel, înalta conștiință revoluționară, demnitatea și dîrzenia cu care s-a avîntat în luptă tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ceea ce vreau să adaug acum este că toate aceste trăsături definitorii ale personalității sale ne deveniseră cunoscute de pe atunci. În anii 1933-1934, în cadrul resortului central al studenților comuniști (care alcătuia de fapt colectivul central de conducere al studenților comuniști din țara noastră) se discuta mult despre tînărul, foarte tînărul militant Nicolae Ceaușescu. Tovarășii din resortul nostru, care aveau legătura cu colectivele în care activa tovarășul Nicolae Ceaușescu, veneau impresionați și ne vorbeau despre această activitate. Desigur caracterizările de atunci erau mai mult spontane, făcute mai ales sub impresia directă a evenimentelor la care participase Nicolae Ceaușescu. În discuțiile noastre se releva faptul esențial că la o vîrstă cînd cei mai buni dintre cei buni, cei care se avîntă în activitatea revoluționară, fac doar primii pași, tovarășul Nicolae Ceaușescu activa neobosit, fără odihnă, cu o energie cu totul ieșită din comun, în condiții de aspră și grea ilegalitate, înfruntînd cu un curaj și o demnitate exemplare represiunile și teroarea.

Se relevaseră în condițiile atît de dure și dificile ale ilegalității nu numai caracterul

său ferm, nu numai însuşirile sale de luptător revoluţionar, capacitatea de organizare a muncii de care dădea dovadă, ci şi neobişnuita sa inteligenţă, profunzimea, ascuţimea şi promptitudinea minţii sale. În împrejurările unei activităţi revoluţionare complexe, care-i solicita întreaga energie, tovarăşul Nicolae Ceauşescu se dovedea nu numai avid de cunoştinţe temeinice în domeniul economiei şi politicii, ci şi un mare pasionat de poezie, de cultură. Formaţia sa marxistă mergea mînă în mînă cu experienţa activităţii revoluţionare pe care o desfăşura plin de patos, dîrz, neînfricat. Cei ce-l cunoşteau, vorbeau despre marele respect pe care-l arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu valorilor culturii naţionale, ca şi valorilor perene ale civilizaţiei, convingerea sa temeinică, sprijinită pe argumente, că nu poate exista act de cultură în afara politicii, aşa cum nu e de conceput o activitate politică nesprijinită pe un solid postament de cultură.

Apărut, într-un moment cînd se agravaseră mult contradicţiile interne şi internaţionale ale societăţii româneşti, cînd mişcarea comunistă şi muncitorească trecea ea însăşi prin diferite frămîntări şi perioade de reorientări care-şi găseau ecouri şi în ţara noastră, tovarăşul Nicolae Ceauşescu îşi cîştigase prin remarcabila sa activitate revoluţionară, în care i se evidenţiază impetuoasa personalitate, faima unui tînăr absolut excepţional.

Pentru noi este un prilej de deosebită bucurie că liderul revoluţionar care s-a aflat acum patru decenii în centrul acestei munci atît de importante se află acum la cîrma destinelor poporului român. Este o cinste şi este un exemplu pentru întreaga istorie a mişcării de tineret din patria noastră faptul că tovarăşul Nicolae Ceauşescu a activat, din însărcinarea partidului, în anii cei mai crînceni ai luptelor din perioada interbelică, în cadrul organizaţiei politice revoluţionare de tineret.

Cel ce atunci era privit de noi cu entuziasm şi admiraţie pentru că deschidea ca un fulger orizonturile luptei revoluţionare este astăzi admirat, ascultat şi respectat pe plan mondial pentru gîndirea şi acţiunea sa de mare om de stat, de conducător revoluţionar al României socialiste. Destinul naţional al tovarăşului Nicolae Ceauşescu în cadrul Partidului Comunist Român, al mişcării noastre muncitoreşti, al naţiunii noastre este nu numai pilduitor, plin de învăţăminte. Este destinul muncitorului revoluţionar care a început prin a respecta şi a-şi asimila, în spiritul marxismului creator, tot ceea ce cultura şi gîndirea omenească au mai valoros şi a ajuns pînă la a fi el însuşi original creator al unei opere în care se afirmă cu mare prestigiu pe plan mondial.

Avînd cinstea şi şansa deosebită să lucrez de mulţi ani în colectivele conduse de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, trebuie să spun că rămînem deseori copleşiţi de vastitatea şi diversitatea preocupărilor şi capacităţilor sale nu numai în domeniul conducerii nemijlocite a muncii partidului şi a statului, ci şi în acelea ale aspectelor teoretice ale activităţii umane. Cu o pasiune şi o capacitate de studiu, analiză şi sinteză neegalate, tovarăşul Nicolae Ceauşescu este la curent cu tot ceea ce este mai valoros şi important în mişcarea de idei a lumii contemporane; discerne cu promptitudine clarvăzătoare şi riguros ştiinţifică tot ceea ce este cu adevărat nou şi esenţial în ştiinţele filozofice, politice, economice, ca şi în fenomenele tot mai complexe ale evoluţiei societăţilor omeneşti.

Este un adevăr general recunoscut că întreaga noastră dezvoltare politică, economică şi social-culturală după cel de-al IX-lea Congres al partidului, remarcabilele înfăptuiri ale poporului român în crearea unei civilizaţii superioare, sînt indisolubil legate de activitatea prodigioasă a tovarăşului Nicolae Ceauşescu în fruntea partidului şi a statului.

Acum, în preajma celui de-al XII-lea Congres al partidului, vreau să reafirm că măreţele planuri de viitor comunist prefigurate în Programul partidului şi în documentele-directivă ale apropiatului congres poartă pecetea clară, de neconfundat, a gîndirii şi judecăţii ştiinţifice realiste, a hotărîrii şi cute-

zanței revoluționare care-l caracterizează pe secretarul general al partidului și președintele republicii noastre socialiste.

Vorbind despre contribuția partidului nostru la dezvoltarea creatoare a marxism-leninismului, lumea întreagă este pe deplin conștientă astăzi de faptul că tovarășului Nicolae Ceaușescu îi revine rolul determinant, hotărîtor de a fi conceput și construit în acești ani un model creator, original de dezvoltare economică și socială înaintată a unei țări în trecut rămasă în urmă, în împrejurări pe cît de complexe, pe atît de dificile ale evoluției lumii în care trăim: modelul societății socialiste multilateral dezvoltate, a cărei nouă etapă de edificare calitativ superioară se pune în fața Congresului XII.

Modelul de creștere a României socialiste, făurit sub determinanta gîndire și acțiune revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, se sprijină pe un sistem de coordonate fundamentale care îi conferă o solidă și viabilă structură de rezistență verificată tot mai deplin de viață — judecătorul imparțial al oricărei opere istorice.

Patru din aceste coordonate se impun relevate cu prioritate.

Am în vedere, în primul rînd, faptul că în orientarea întregii noastre dezvoltări, gîndirea și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu înseamnă aplicarea creatoare a concepției revoluționare a materialismului dialectic și istoric, a adevărurilor și legităților generale ale socialismului științific la afirmarea și dezvoltarea cărora aduce o valoroasă, permanentă și recunoscută contribuție.

În al doilea rînd, întreaga operă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate este ancorată puternic în realitățile concrete istorice ale țării noastre, este întemeiată pe cunoașterea profundă, dinamică, a cerințelor și posibilităților dezvoltării noastre economice și sociale, cunoaștere pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o realizează printr-o activitate de amploare și intensitate exemplare, cu adevărat unice. În același timp, în gîndirea și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu își găsește loc cunoașterea tendințelor de dezvoltare cele mai avansate pe plan mondial, aplicarea stăruitoare a celor mai recente realizări ale cunoașterii umane, pentru a căror promovare și afirmare a noului în toate sectoarele de activitate economico-socială luptă neobosit.

În al treilea rînd, gîndirea și acțiunea tovarășului Nicolae Ceaușescu se bizuie pe încrederea nemărginită în energia nesecată și în capacitățile creatoare ale clasei noastre muncitoare, ale întregului nostru popor, în atașamentul lor neclintit față de partid, față de cauza construirii socialismului și comunismului în țara noastră, în dorința lor fierbinte de a-și vedea patria pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

În al patrulea rînd, un rol decisiv revine tovarășului Nicolae Ceaușescu în elaborarea și promovarea, cu largi rezonanțe universale, a politicii internaționale a partidului nostru, a politicii externe a României socialiste. Acțiunea sa energică, pătrunsă de o viziune anticipativă științifică, este astăzi cunoscută și respectată în lumea întreagă, întrucît conceptele pe care le promovează tind la realizarea unității de tip nou între toate partidele comuniste și muncitorești, la făurirea unei noi ordini economice și politice mondiale, la asigurarea temeinică a egalității tuturor națiunilor de pe glob, la consolidarea păcii și securității, cooperării și progresului social-istoric pe planeta noastră.

Iată de ce există toate motivele ca tineretul României socialiste, organizația sa politică revoluționară, toți fiii și fiicele patriei — români, maghiari, germani, evrei și de alte naționalități — să privească plini de mîndrie și încredere viitorul unui popor din care s-a format un asemenea partid cum este Partidul Comunist Român, care a fost întotdeauna la înălțimea misiunii sale istorice de forță conducătoare politică a făuririi celei mai drepte, mai demne și mai libere societăți, din sînul căruia se ridică oameni înzestrați a fi ctitori ai unei epoci și ai unei noi civilizații cum este tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui personalitate creatoare orientează luminos întregul nostru mers înainte.

Congresul XII al P. C. R.

MĂRTURII ALE UNUI TRECUT GLORIOS

Un ziar din anul 1888 își informa cititorii că în Piața Amzei se află o „sală unde muncitorii din toate breslele se adună spre a se consfătui asupra intereselor lor". Sala se chema „Sotir" — un nume cu rezonanțe adînci în istoria mișcării muncitorești și socialiste din România. Acolo, în martie 1893, s-au deschis lucrările congresului de constituire a partidului politic al clasei noastre muncitoare — moment de însemnătate excepțională în istoria poporului român. De aproape nouă decenii existența partidului politic al clasei muncitoare din România s-a confundat cu lupta plină de sacrificii a poporului nostru pentru triumful nobilelor idealuri de dreptate socială și libertate națională, pentru înfăptuirea pe pămîntul străbun a unei societăți în care, în zilele noastre, își găsesc împlinire cele mai îndrăznețe vise ale atîtor generații de luptători revoluționari.

Istoria partidului, a mișcării revoluționare și democratice din patria noastră este o carte vie, cea mai autentică *magistra vitae* a acestui popor, în marșul său eroic spre progres și prosperitate. Multe din glorioasele momente ale acestei istorii se pot reconstitui prin intermediul caselor și locurilor în care s-au desfășurat activități revoluționare.

De cîțiva ani, Institutul de studii istorice și social-politice și-a îndreptat atenția spre această zonă mai puțin supusă investigării, depistînd clădiri și locuri legate de istoria mișcării revoluționare din România. Pe baza cercetărilor efectuate în arhive, în muzeele centrale și locale, în biblioteci și colecții particulare, prin consultarea presei și intervievarea unui mare număr de vechi militanți, s-a strîns o impresionantă cantitate de materiale, în marea lor majoritate inedite, menite să contribuie la reconstituirea mai exactă și mai completă a modalităților și condițiilor în care s-a desfășurat, de-a lungul anilor, lupta partidului, a clasei muncitoare și a celorlalte forțe revoluționare, progresiste.

Ordonate cu grijă, după criterii științifice și cronologice, miile de fotografii (însoțite de ample texte explicative) reprezintă: clădiri folosite ca sedii ale mișcării socialiste și muncitorești de la mijlocul sec. XIX pînă în 1921; sedii centrale ale Comitetului Central al Partidului Comunist Român și ale organizațiilor de masă, create, conduse sau influențate de partidul comunist (1921-1944); case și alte clădiri folosite în timpul activității lor de către organizațiile locale ale P.C.R. (s-a ținut seama de structura organizatorică a partidului din perioada interbelică, vreme în care au funcționat regionalele: București - Muntenia, Banat, Brașov, Cluj, Dobrogea, Dunărea de Jos, Moldova, Oltenia, Prahova și Valea Jiului).

Deși munca de investigare[1] nu poate fi considerată încheiată, s-a putut întocmi o amplă documentare cuprinzînd adresele caselor, redacțiilor, tipografiilor, locurilor istorice etc. legate de activitatea mișcării revoluționare. Din lectura acestui tabel de adrese se desprind concluzii de mare importanță.

---

[1] În acțiunile de cercetare a fost antrenat un larg colectiv de cercetători format din: **Mihai Dogaru, Florea Dragne, Victoria Marinescu, Gheorghe Neacșu, Theodor Pintean, Maria Tălăngescu, Ion Toacă** și **Gheorghe Tudor**.

Încă de la începuturile sale, mișcarea muncitorească din țara noastră a avut un caracter unitar și a acoperit toate provinciile României. La fel de limpede se conturează continuitatea, permanenta ascendență a activității revoluționare, care a cuprins mase largi de oameni ai muncii. Prezența partidului comunist este evidențiată cu putere în toate mediile sociale ale României interbelice, atît la oraș cît și în lumea satelor.

Dată fiind multitudinea de documente, ne propunem să prezentăm cîteva dintre casele care, în perioada 1921-1944, au fost utilizate ca sedii centrale ale Comitetului Central al Partidului Comunist Român. În Capitală, printre altele, reținem adresele: **str. Academiei nr. 35-37** (pe acest loc s-a aflat clădirea în care s-au desfășurat primele ședințe ale Congresului de creare a P.C.R., în mai 1921), **str. Viorele nr. 46, Pompiliu Eliade nr. 9, Spătarului nr. 28** (locuința lui Al. Dobrogeanu-Gherea, în care s-au ținut întruniri și ședințe ale conducerii P.C.R., în perioada 1922-1926). Pe **str. Săgeții nr. 1,** din vara anului 1923 și pînă în iunie 1924, s-a aflat sediul central al P.C.R. și redacția organului său de presă **Socialismul**; clădirea a fost ultimul sediu al C.C. al P.C.R. din perioada legalității. În **str. Recrutului nr. 19,** casa familiei Mircea a fost utilizată în perioada 1929-1944, de C.C. al P.C.R. și organizația de partid a Capitalei ca loc de întîlnire între diferiți militanți și desfășurarea unor ședințe ilegale.

În Vila cu clopoței (**Casa dr. Mina Minovici** de lîngă Fîntîna Miorița) C.C. al P.C.R. a organizat, în perioada 1930-1944, multe ședințe și întruniri ale conducerii partidului. Pe **str. Principatele Unite nr. 21,** în 1934, Secretariatul C.C. al P.C.R. a creat o tipografie ilegală. În același an, în casele aflate la adresele **str. Poliției nr. 5, Intrarea Mihai Eminescu nr. 9, Foișor nr. 9, dr. Koch nr. 3, Suvenir nr. 7,** s-au desfășurat mai multe ședințe ale Comitetului Național Antifascist, organizație de masă creată de partid și în conducerea căreia P.C.R. trimisese pe tînărul militant revoluționar Nicolae Ceaușescu, ca reprezentant al tinerei generații. Alte două clădiri folosite de conducerea superioară de partid, în anii 1935-1939, pentru diferite ședințe și întruniri ilegale se aflau pe **str. Ștefan Mihăileanu nr. 44** colț cu **str. Negustori.** Și în alte imobile (din **str. Jules Michelet nr. 15, Dumbrava Roșie nr. 4, Petre Ispirescu nr. 65, Soldat Cîndea nr. 27, Trotușului nr. 11, Maria Rosetti nr. 15** etc. etc.) conducerea superioară a P.C.R. a ținut ședințe, întruniri, plenare, a organizat tipografii sau clădirile respective au fost utilizate ca locuințe sigure pentru membri ai organelor de conducere ale partidului.

La Ploiești, într-un imobil din **Piața 16 Februarie,** se afla locuința pictorului comunist Alexandru Vodă. Acolo, în zilele de 3-4 octombrie 1922, s-au desfășurat lucrările Congresului II al P.C.R. În județul Brașov (comuna Săcele-Cernatu, **str. Hărmanului nr. 27**) se află o casă pe care conducerea P.C.R. a folosit-o, ca sediu, în perioada imediat următoare ilegalizării.

La Tîrgu Mureș, în casa de pe **str. Lalelelor nr. 35,** a funcționat (1924-1926) o tipografie ilegală a organizației locale a P.C.R.; o perioadă de timp, tipografia a fost utilizată și de conducerea centrală a partidului comunist. În același oraș, în casa de pe **str. Someșului nr. 47,** în 1925, s-a desfășurat ședința organizației de partid din Valea Mureșului, la care au participat și reprezentanți ai C.C. al P.C.R. În 1926, instructorul Comisiei de propagandă și agitație a C.C. al P.C.R., sosit la Oradea, s-a stabilit în casa din **str. Gheorghe Doja nr. 32.**

Oprim aici scurta trecere în revistă a acestor mărturii despre un trecut de glorioase lupte, care au pregătit vremea marilor noastre împliniri de astăzi.

1) București (str. Săgeții nr. 1); 2) Vila cu clopoței; 3) Comuna Săcele-Cernatu (str. Hărmanului nr. 27); 4) Tîrgu Mureș (str. Someșului nr. 47); 5) Oradea (str. Gh. Doja nr. 32)

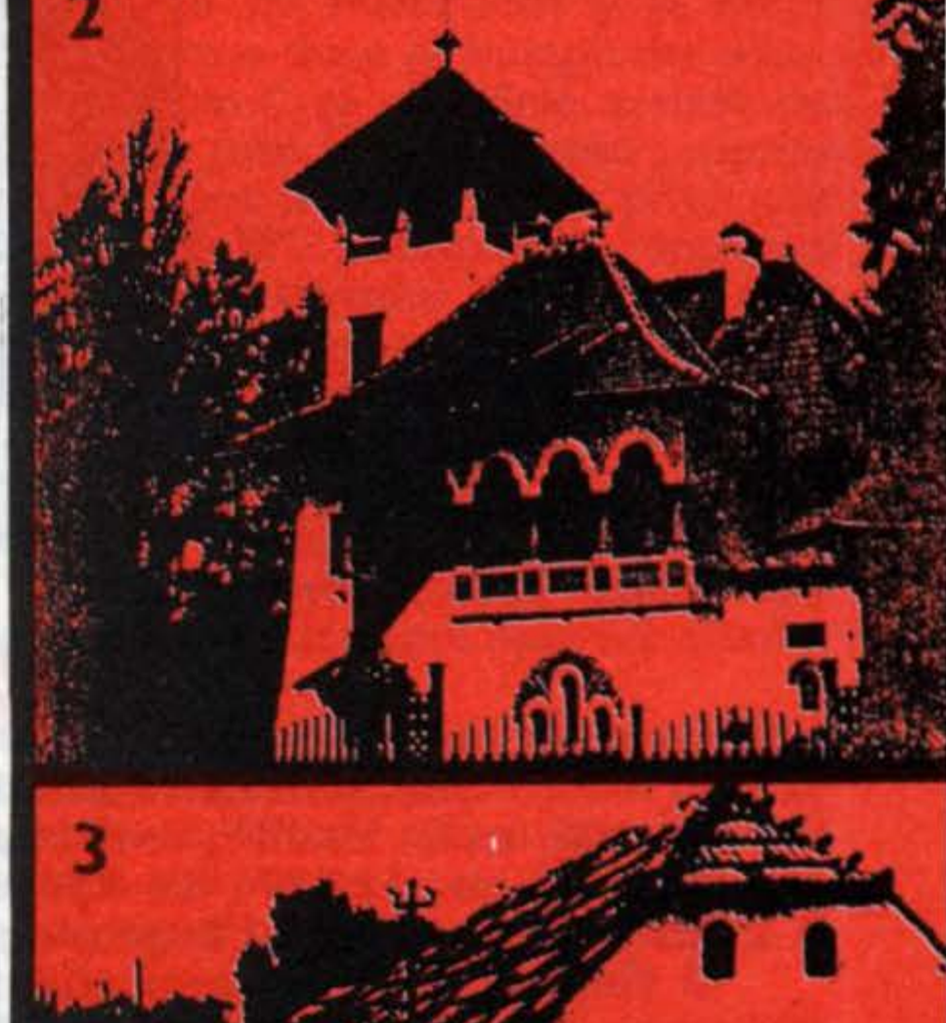

Congresul XII al P. C. R.

M. GH. BUJOR

Însemnări inedite

Viața și activitatea lui Mihail Gheorghiu-Bujor sînt cunoscute cititorilor *Magazinului istoric*. În mai multe rînduri, revista s-a ocupat de această luminoasă figură a mișcării noastre muncitorești. În nr. 11/1971 au apărut ample extrase dintr-o autobiografie redactată cu ani în urmă de M.Gh. Bujor. Pagini impresionante, pline de sinceritate despre o viață dăruită idealului socialist. O viață care s-a integrat pilduitor istoriei eroicei noastre clase muncitoare.

Publicist talentat și pasionat, M.Gh. Bujor a scris mult: studii cu caracter teoretic, publicistică politică, volume de versuri, monografii închinate unor personalități din istoria socialismului românesc[1]. Arhiva sa conține numeroase manuscrise, dintre care unele inedite. Din această categorie face parte și manuscrisul din care am selectat cîteva fragmente ce apar în paginile revistei noastre. Textul reprezintă note de lectură, reflecții pe marginea unor studii referitoare la istoria mișcării muncitorești din România anilor 1900-1914. Ele sînt interesante, în primul rînd, tocmai pentru că M.Gh. Bujor nu era un simplu evocator de evenimente, ci un participant nemijlocit. Unele aprecieri referitoare la perioada respectivă merită subliniate, în primul rînd, pentru că ele atrag atenția asupra caracterului unitar al mișcării noastre muncitorești, al particularităților luptei revoluționare din țara noastră, particularități izvorîte din condițiile specifice ale societății românești, și asupra înțelegerii corecte a raporturilor dintre mișcarea sindicală și acțiunea politică. Și tot pentru că este vorba de mărturiile unui militant socialist, am reținut și aprecierile pe care le face M.Gh. Bujor la adresa lui C. Dobrogeanu-Gherea.

În redarea textului am respectat originalul, inclusiv unele particularități stilistice; întreruperile au fost marcate prin trei puncte, iar completările noastre prin paranteze drepte; unele descifrări probabile le-am marcat cu aceleași paranteze, iar cuvintele respective le-am pus sub semnul întrebării[2].

N.G. MUNTEANU

Temelia pe care s-a ridicat marea construcție

În perioada aceasta începătoare — pe care am putea-o numi fără exagerare *eroică* — ceea ce predomina totul era lupta pentru cucerirea dreptului la *existență* a unei mișcări muncitorești socialiste la noi în țară, drept care era tăgăduit „teoreticește" și refuzat practicește de întreaga clasă stăpînitoare. Aceasta a fost preocuparea principală a grupului de oameni — unii rămași din vechea mișcare... și alții noi alăturați acestora — care au purces... la refacerea mișcării muncitorești de la noi. Ei aveau de înfruntat și credința, răspîndită de căderea vechii mișcări, că în România nu se poate face socialism, și aversiunea și neîncrederea trezite în mase de „trădarea generoșilor" și piedicile infinite și furia oarbă oligarhică, mergînd pînă la distrugere, față de orice încercare de reînnoire a socialismului, socotit mort pentru totdeauna.

Acest scop unic și profund îi lega pe toți participanții acestui grup. Crezul lor socialist

---

[1] *Magazin istoric*, nr. 6/1968 și 11/1971.

[2] Titlul, subtitlurile și notele aparțin redacției *Magazin istoric*.

se rezuma în aceste trei principii de bază: lupta de clasă, solidaritatea internațională a muncitorilor sau internaționalismul proletar și doborîrea regimului burghezo-capitalist, cucerirea puterii politice — revoluția socială.

Formațiunea lor se datora Apusului și Răsăritului. Răsăritul — marea și glorioasa mișcare revoluționară rusă, pe care n-o cunoșteau, deși apropiată geograficește, decît de la o enormă distanță — le-a dat impulsul, avîntul, curajul, spiritul de jertfă, elanul revoluționar. Apusul le-a dat învățătura socialistă-marxistă... Nu este doar vorba de Apusul regilor și împăraților, de Apusul burgheziei și oportuniștilor, ci de Apusul Marii revoluții franceze, al revoluției de la 1848, de Apusul lui Marx și Engels, al *Manifestului comunist*, al Comunei din Paris — [tot] mai aniversată la noi în fiecare an cu reîmprospătarea glorioaselor ei episoade și a aprecierilor lui Marx...

Cîntărind forțele și posibilitățile, grupul și-a împărțit munca ce avea de dus, și care, de la sine se înțelegea că va fi lungă și grea, în etape sau faze... El a început înjghebarea unei mișcări *sindicale*, pe care o voia cît mai întinsă și mai puternică și o considera ca baza neapărat necesară de pe care avea să se ridice ulterior întreaga clădire a mișcării și luptei socialiste. După o perioadă oarecare de întărire a acestei baze trebuia să urmeze constituirea [reorganizarea] partidului politic al clasei muncitoare (care a fost împărțită ea însăși în două etape: uniunea socialistă și apoi partidul), iar după aceea trebuia să vie marea luptă de cîștigare a țărănimii. Războiul din 1914 a împiedicat desăvîrșirea acestui plan.

Primii ani au fost consacrați în întregime primei etape. Munca aceasta avea aparențe modeste și părea aridă și fără perspective. Unii... au strîmbat din nas față de „muncitorismul" acesta „exagerat" și „fără sens". Dar cei care roboteau la așezarea fundațiilor nu erau nici vanitoși, nici grăbiți, nici miopi: ei vedeau, ca orice ziditor conștient, nu numai temelia, ci și clădirea ce avea să vie.

Aceasta nu înseamnă că în această perioadă a activității lor ei s-au închis într-un „economism" absolut și refractar. Chiar din primul număr al ziarului lor *România muncitoare*[1], în cuvîntările și broșurile scoase, ei au desfășurat steagul întreg și s-au ocupat și de lupta politică și de țărănime și de multe din problemele socialismului și n-au pierdut niciodată din vedere scopul final către care se îndreptau: desființarea exploatării, răsturnarea regimului capitalist, întemeierea societății socialiste. Acest spirit revoluționar a însuflețit toată activitatea lor. Acest spirit revoluționar se găsește de asemenea în rezoluțiile primei conferințe din 1906[2]... Ea [conferința] a osîndit corporațiile care „mascau antagonismul dintre muncă și capital" și a dat întîietate sindicatelor, ca „organizații pur proletare" care trebuie să ducă lupta de clasă dintre muncitori și capitaliști pînă la „sfîrșitul ei legic, adică triumful muncii asupra capitalului". Ea a dat atîta însemnătate sindicatelor, încît a declarat că „muncitorul care nu face parte din sindicat este trădătorul clasei sale" și a considerat în același timp sindicatele ca o „școală de luminare și educare de clasă" care, după revoluție, ar „juca rolul de a administra și conduce producția socialistă". Acordînd acest rol imens sindicatelor, conferința nu cădea într-un economism sau sindicalism extrem și exclusiv, ci făcea legătura între sindicate și socialism, arăta că lupta economică trebuie legată și completată cu lupta politică; că lupta proletariatului trebuie purtată „în Parlament și în afara Parlamentului pentru a duce la îndeplinire idealurile clasei muncitoare" și că relele sociale nu vor fi stîrpite „decît prin transformarea proprietății particulare asupra mijloacelor de producție în proprietate socială". Conferința semnala „caracterul agresiv al statului capitalist" care „luptă împotriva poporului muncitor"... Conferința a arătat exact și complet valoarea și rolul grevelor — *inclusiv greva generală* — ca minunate arme de luptă ale clasei muncitoare, „obligația sfîntă a sindicatelor de a sprijini orice grevă" și importanța acestor greve care „țin viu în sufletul muncitorimii spiritul revoluționar"...

În încleștarea lor piept la piept cu mediul refractar și cu stăpînirea vicleană, ...toată preocuparea celor de acum 50 ani[3], și cu atît mai mult în trecut, era să *încetățenească* socialismul, considerat străin, să se strecoare printre piedici și curse...

În aceste împrejurări specifice de încordare spre unul și același țel unic nu era loc nici teoreticește, nici sufletește, nici faptic, pentru neînțelegeri, divergențe, curente, fricțiuni și lupte interne. Mișcarea se prezenta ca un bloc fără crăpături, unit, întreg. Împrejurările impuneau aceasta și era o condiție esențială pentru menținerea și succesul mișcării, o condiție vitală. Toți acei care, prin temperament, prin convingeri sau prin intențiuni, nu se contopeau perfect în acest bloc, se eliminau de la sine sau erau eliminați ca niște corpuri străine și nesudabile...

Și tot împrejurările de acum cel puțin 50 ani în urmă determinau formula de manifestare și tactica... Însuși epitetul de științific sau de social-democrat dat socialismului a jucat într-o vreme același rol. Dar dacă astfel steagul era oarecum ferit din calea și de gloanțele dușmanului de clasă, el era păstrat cu sfințenie și tot *sub el și pentru el* se ducea și se continua lupta.

E bine să precizăm ceva mai deaproape caracterul acestor împrejurări, ca să ne explicăm mai ușor și mai real și o altă latură a mișcării de atunci.

Prin ce se caracterizau în esență aceste împrejurări? Lunga perioadă de tranziție de la lumea veche la lumea nouă... era în continuare. Boierimea nu fu înfrîntă decît parțial, burghezia nu triumfă decît în parte. „Revoluționarismul" ei se etajă... Constituția celor două clase stăpînitoare de la noi dădu naștere unui amestec social feudo-capitalist oligarhic, burghezo-moșieresc.

[1] M. Gh. Bujor are în vedere primul număr din seria a II-a a revistei, care a apărut la 5 martie 1905.

[2] Este vorba despre Conferința generală sindicală și a cercurilor socialiste din anul 1906.

[3] Textul a fost redactat în anul 1954.

La țară — raporturi neoiobăgiste, la oraș — mică industrie, meserii, mare industrie, cămătari, bănci. Analfabetism general și cultură superioară. În gîndire și politică: liberali „pașoptiști", liberali-afaceriști, conservatori-vechi, junimiști, radicali, poporaniști, socialiști, anarhiști, naționaliști, antisemiți, republicani sau partizani ai unui fel de republică „aristo-democratică", regaliști antidinaști etc...

Spiritul revoluționar al proletariatului socialist nu ajunsese la maturitate nici în Europa și cu atît mai puțin la noi. Dacă socialismul român era [așa], asta nu se datora nepregătirii, incapacității sau trădării luptătorilor lui, ci împrejurărilor generale și celor autohtone atotputernice, care îi impuneau un anumit mod de manifestare. *România muncitoare* oglindește în bună măsură această stare de lucruri...

După cum clasa stăpînitoare, cu toate componentele ei opuse și cu toată [diversitatea?] curentelor, forma un singur bloc oligarhic, tot asemeni și mișcarea socialistă din epoca de care ne ocupăm, și pentru considerentele expuse mai sus, forma un singur bloc socialist...

Din chiar primul număr al *României muncitoare* din 1905, mișcarea s-a ocupat de țărănime. În *România muncitoare* au apărut numeroase articole despre țărănime în tot cursul existenței ei... În conferințele și congresele mișcării, chestia țărănească nu a fost uitată (chiar prima conferință din 1906 o recomandă: „să nu se neglijeze proletariatul industrial și cel agricol"). În 1907 nimeni n-a dus mai dîrz și mai statornic lupta pentru țărănime și contra călăilor ei. Comemorarea răscoalelor din 1907 s-a făcut constant și cu putere în anii următori. Mișcarea noastră a dat și lucrări de valoare asupra chestiei țărănești... Congresul de la 1910 (constituirea Partidului Social-Democrat) s-a ocupat pe larg de țărănime și de programul agrar, a cărui redactare a amînat-o pentru congresul următor și a votat o moțiune specială „Pentru țărănime". Congresul din 1912 a declarat că „Partidul Social-Democrat luptă pentru proletariatul de la sate și de la orașe în întîiul rînd". Nu mai vorbesc despre vechea mișcare orientată în activitatea ei mai mult spre țărănime...

Din tactică bine chibzuită, mișcarea nouă n-a lucrat direct și organizatoric printre țărani. Ea avea să facă aceasta mai tîrziu, după consolidarea ei. O tactică contrară ar fi dus la distrugerea ei, ca și a vechii mișcări...[1].

Mișcarea socialistă și muncitorească română a fost considerată ca o mișcare de mase. Întrunirile, demonstrațiile, manifestele, ziarul, grevele, anchetele etc. întreținînd această permanentă legătură cu masele în afară de organizațiile propriu-zise, mai ales cele sindicale...

[1] Autorul are în vedere măsurile represive îndreptate împotriva activității socialiștilor în lumea satelor, la sfîrșitul sec. XIX (*Magazin istoric*, nr. 12/1975).

Toată viața lui a aparținut socialismului

Referindu-se la rolul și locul lui Constantin Dobrogeanu-Gherea în istoria mișcării socialiste și muncitorești din România, autorul nota:

Studentul [fostul student la Harkov] ca să poată trăi s-a prefăcut în muncitor cu brațele. A salahorit, a lucrat la pavarea străzilor, în fierării, în spălătorii, a fost răpit în timpul războiului din 1877 de ohrana țaristă, a fugit din deportare nordică[2], a străbătut Apusul și s-a reîntors tenace la postul său de la gurile Dunării. Aci, în afară de lupta grea pentru asigurarea existenței sale și a familiei înjghebate, a învățat limba română, a făcut cunoștință mai deaproape cu starea țării adoptate și și-a împărțit activitatea în două direcții care se completau: în socialism și în critica literară...

Frumoasa, robusta și nemuritoarea lui activitate de critic literar a curățit literatura română de buruieni, a combătut curentul formalist și reacționar al artei pentru artă, a introdus curentul realist și democratic al artei în slujba poporului și al marilor idealuri de libertate și dezrobire, a evocat marile figuri ale literaturii ruse și universale — Belinski, Turgheniev, Dostoievski și Tolstoi — a pus în evidență valorile literare contestate ale lui Eminescu, Caragiale și Coșbuc și a contribuit hotărîtor la crearea unei literaturi de stînga, care aduna tineretul și intelectualitatea și o îndruma spre muncă, spre creație și spre socialism.

Articolele și studiile lui, care au fost scrise nu în birouri comode și liniștite, ci pe un colț de masă dintr-o cămăruță obscură și după o zi lungă și grea de muncă, sau pe marginea tejghelei unui restaurant din Gara Ploiești, în vacarmul trenurilor și gălăgia călătorilor, se remarcau prin bogăția informațiilor, prin adîncimea analizei, prin frumusețea și claritatea expunerii și prin acel nedeslușit și cuceritor suflu optimist de viață și de voie bună care te făcea pe tine însuți, ca cititor, mai bun și mai iubitor de oameni.

În ambele direcții, care se completau reciproc, el a strălucit ca o stea de prima mărime și a devenit o probă cu care s-ar fi putut mîndri oricare mișcare socialistă și oricare literatură din lume.

Toată viața lui el a aparținut socialismului. Încercările prin care a trecut socialismul la noi nu l-au derutat... El a continuat să apere socialismul și să susțină contra trădătorilor și renegaților, care își făceau o motivare a renegării lor din înapoierea țării, că socialistul trebuie să rămîie și să lucreze ca socialist în orice mediu, chiar și în centrul Africii negre. El a meditat asupra problemei socialismului în țările înapoiate și a ajuns să facă unele constatări și să formuleze unele legi care sînt și astăzi valabile... Tot ca

(Continuare în p. 24)

[2] *Magazin istoric*, nr. 4/1978.

2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent

INSTITUTUL DE TRACOLOGIE LA ÎNCEPUT DE DRUM

Trecutul traco-geto-dacilor, strămoșii îndepărtați ai poporului român, a preocupat pe istoricii noștri de la începuturile istoriografiei moderne românești. Interes firesc, deoarece, pe parcursul a milenii, istoria pămîntului românesc se confundă cu istoria ramurii nordice a marelui popor al tracilor, menționați în scrieri din cele mai vechi timpuri.

Începînd cu Bogdan Petriceicu-Hasdeu și Grigore Tocilescu, școala românească de tracologie a fost ilustrată de reprezentanți de seamă ai istoriografiei noastre: D.M. Teodorescu, I. Andriețescu și, îndeosebi, Vasile Pârvan — autorul primei sinteze istorice și arheologice de mari proporții despre ramura nordică a tracilor. Deși nu au avut drept preocupare predilectă istoria veche a poporului român, A.D. Xenopol și, mai cu seamă, Nicolae Iorga au închinat, de asemenea, pagini remarcabile geto-dacilor și istoriei lor.

Dar, cu toate că au adus clarificări importante în cunoașterea unor aspecte ale vieții social-economice și politice a geto-dacilor, studiile întreprinse pînă după al doilea război mondial au fost, în general, lacunare, fără o strînsă interrelare între diferitele descoperiri. Atenția deosebită acordată în ultimele decenii științelor istorice în general și arheologiei în special au deschis și cercetărilor tracologice noi căi de afirmare. Investigațiile întreprinse în complexul arheologic din Munții Orăștiei, la Popești-Argedava, în davele de pe valea Siretului, la Ocnița (vechea Buridavă), au permis elaborarea unor ample lucrări de sinteză, cu date și interpretări noi despre viața materială și spirituală a geto-dacilor, despre marele rol pe care civilizația lor l-a avut în istoria antică.

Tracologia constituie un obiect de cercetare istorică în întreaga lume. Numelor unor învățați celebri, ca Wilhelm Tomaschek, Gabriel Kazarov, N.S. Derjavin, S. Casson, care au pus bazele științei tracologice în lume, li se alătură azi numele unor cercetători de prestigiu, între care: Galina Smirnova, A.I. Meliukova (U.R.S.S.), Eric Hamp (S.U.A.), R.A. Crossland (Marea Britanie), Georg Kossack (R.F. Germania), Heinz Geiss (R.D. Germană), M. Garašanin (R.F.S. Iugoslavia), Vladimir Georgiev, Alexander Fol, Hristo Danov, Ivan Venedikov (R.P. Bulgaria).

Diversitatea studiilor tracologice, larga lor arie de cuprindere au făcut necesar un schimb de opinii între cercetători în cadrul a diferite reuniuni internaționale și în chip special în cadrul congreselor de tracologie. Prima manifestare de acest fel a avut loc la Sofia, în anul 1972. Țara noastră a găzduit, în toamna anului 1976, cel de-al doilea Congres internațional de tracologie, congres desfășurat sub înaltul patronaj al președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu — menifestare științifică de prestigiu, ce a reunit specialiști de valoare din numeroase țări ale lumii. Al treilea congres internațional consacrat cercetărilor tracologice va avea loc anul viitor, la Viena.

Concluzii și interpretări valoroase desprinse din larga investigare asupra istoriei geto-dacilor și-au găsit reflectarea cuvenită — deseori în premieră — în paginile revistei **Magazin istoric.** Din 1967 și pînă acum, revista a consacrat peste o sută de articole istoriei geto-dacilor, civilizației materiale și spirituale dezvoltate de acești strămoși ai noștri pe meleagurile carpato-danubiano-pontice. În acest interval, revista a publicat studii purtînd semnătura unor prestigioși savanți din țară și de peste hotare, a organizat mese rotunde cu participarea a zeci de specialiști români și străini. În paginile revistei a apărut un cuprinzător dicționar consacrat numeroaselor neamuri și triburi tracice care au populat, în antichitate, Dacia și o însemnată parte a Peninsulei Balcanice. Recent, revista a început publicarea unei suite de articole consacrate davelor, centre politice și militare, reflectînd existența unei vieți de tip orășenesc, cu o însemnată dezvoltare economică și meșteșugărească pe teritoriul țării noastre.

Imensitatea materialului faptic și arheologic descoperit, la care trebuie adăugate numeroasele obiective arheologice în curs de cercetare, noile concluzii desprinse din cercetările cu caracter lingvistic, etnografic și istoric au făcut necesară o mai strînsă interrelare și coordonare unitară a studiilor privind traco-geto-dacii. Elemente cu atît mai necesare cu cît cercetarea istorică românească se află în preajma aniversării, în 1980, a 2050 ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent sub conducerea regelui Burebista, moment de cea mai mare însemnătate în istoria poporului român, așa cum se subliniază în Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din 26-27 octombrie 1977, privind aniversarea acestui eveniment.

În scopul coordonării activității multidisciplinare în domeniul studiilor traco-geto-dacilor desfășurate în țara noastră, și ca o expresie a grijii pe care conducerea partidului și statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu personal, o acordă cercetării istorice, a luat ființă, potrivit decretului prezidențial publicat în numărul trecut al revistei, Institutul de tracologie, care-și desfășoară activitatea sub îndrumarea Academiei de Științe Sociale și Politice și a Ministerului Educației și Învățămîntului. Institutul este organizat pe lîngă Facultatea de istorie-filozofie a Universității din București și are două filiale, la Iași și Cluj-Napoca.

În ziua de 21 septembrie 1979 a avut loc ședința de constituire, în cadrul căreia a fost alcătuit consiliul științific, compus din 35 membri, cuprinzînd personalități de seamă ale vieții științifice și culturale din țara noastră: Ștefan Voitec, Vasile Vîlcu, Ion Popescu-Puțuri, Ștefan Ștefănescu, Dionisie M. Pippidi, general Ilie Ceaușescu, Ion Horațiu Crișan, Hadrian Daicoviciu, Titu Georgescu, Kurt Horedt, Sebastian Morintz, Lucian Roșu, I.I. Russu, Zoltan Szekely, alți specialiști în arheologie, lingvistică, etnografie etc. Director și președinte al noii instituții de cercetare este prof. dr. docent Dumitru Berciu; vicepreședinți sînt acad. Emil Condurachi, prof. dr. docent Radu Vulpe, acad. Ștefan Pascu (președinte al filialei din Cluj-Napoca a institutului) și prof. dr. docent Mircea Petrescu-Dîmbovița (președinte al filialei similare din Iași). Secretari ai consiliului științific sînt Constantin Preda și Mircea Babeș, ambii cercetători științifici principali la Institutul de arheologie din Capitală.

În anul care vine — cînd la București se va desfășura cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice — revista noastră ține la dispoziția iubitorilor de istorie rubrica **Cititorii scriu istorie** pentru a înfățișa succint noi puncte de vedere, descoperiri, investigații privind civilizația geto-dacă, ramură principală a marelui neam tracic.

Cea mai tînără instituție științifică din domeniul istoriei țării, Institutul de tracologie continuă, pe o treaptă superioară, o cercetare tradițională în patria noastră. Acum, la început de drum, **Magazin istoric** dorește instituției nou create succes în dezvoltarea și finalizarea amplelor cercetări privind cunoașterea trecutului istoric al patriei, a vieții și culturii geto-dacilor, cei denumiți de istoricii antici „cei mai drepți și cei mai viteji dintre toți tracii".

LA ROUMANIE — ROMANIA

Cea de-a 35-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă care a marcat trecerea României pe calea unei noi dezvoltări istorice a fost sărbătorită în Italia, printre altele, și printr-un nou eveniment editorial: Edizioni del Calendario *din Milano a oferit cititorilor versiunile franceză și engleză ale lucrării enciclopedice* România *alcătuită de un colectiv coordonat de Arnaldo Alberti.*

Reluare a ediției în limba italiană, apărută în august 1976, cele două versiuni ale enciclopediei consacrate țării noastre sînt structurate pe 16 capitole, care oferă o imagine succintă a dezvoltării istorice, sociale, economice, politice și culturale a României.

După capitolul Țara și locuitorii ei *— care deschide lucrarea și dă noțiuni despre relief, climă, sol și subsol, floră și faună, populație, organizare administrativă — urmează partea consacrată istoriei. În această succintă trecere în revistă a trecutului multimilenar al poporului nostru, autorii surprind elementele cele mai importante ale istoriei românilor, lupta lor necurmată pentru independență și suveranitate, pentru unitate națională.*

Un alt capitol important, care urmează celor despre sistemul politic și despre dezvoltarea economico-socială, se intitulează România în lumea contemporană. *Autorii schițează principiile călăuzitoare ale politicii externe promovate de statul român, de președintele Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a lumii contemporane, locul de prestigiu pe care-l ocupă România pe plan internațional.*

Învățămîntul, știința, literatura, bibliotecile și activitatea editorială, arhitectura, muzeele, teatrul, muzica, folclorul, cinematografia, radioteleviziunea, reprezintă temele altor capitole din care cititorul află atît istoricul, cît și stadiul actual al dezvoltării acestor ramuri ale culturii românești care, prin valorile sale, s-a înscris în patrimoniul universal. Autorii acestor capitole au surprins și reliefat îndeosebi acele elemente caracteristice, originale, care dau specificul național al fenomenului cultural-artistic românesc în dezvoltarea lui istorică.

Ultimele părți ale cărții sînt consacrate culturii fizice, sportului și turismului.

Lucrarea este bogat ilustrată, cuprinzînd peste 500 imagini fotografice — majoritatea color — cărora li se adaugă numeroase hărți, grafice și tabele.

Edizioni del Calendario *a pus astfel la îndemîna cititorilor de limbă franceză și engleză o carte care ajută la cunoașterea bogatei istorii a poporului nostru și a marilor înfăptuiri din ultimele decenii.*

Valentina POPOVICI

DAVE ȘI STĂPÎNII LOR

Popești

Dr. ALEXANDRU VULPE,
Institutul de arheologie din București

Pe teritoriul comunei Mihăilești, județul Ilfov, pe un promontoriu ce se desprinde din terasa dreaptă a Argeșului a fost identificată una dintre cele mai mari așezări geto-dacice de tip oraș-cetate, un adevărat poleis, **sau cum îi spuneau în limba lor strămoșii noștri —** o dava.

Însuși modul în care era împărțită această așezare reprezintă o dovadă a caracterului ei deosebit, de cetate-reședință. Cum au arătat cercetările arheologice, așezarea a fost secționată prin trei șanțuri, în trei părți distincte. Prima dintre acestea, cea din vîrful promontoriului, constituia acropola **— centrul rezidențial. A doua porțiune era ocupată de așezarea propriu-zisă; în sfîrșit, a treia zonă era amenajată ca loc de refugiu în caz de primejdie pentru populație.**

Cel mai important element dintre vestigiile descoperite la Popești este, de bună seamă, construcția de pe acropolă — o clădire de mari dimensiuni, cu mai multe încăperi. Una dintre aceste încăperi (orientată Sud-Est — Nord-Vest) are capătul dinspre Nord-Vest rotunjit, ca o absidă. Reprezenta, se pare, o bazilică. Spre această concluzie conduce și faptul că în interiorul ei s-au găsit mai multe vetre destinate focurilor sacre, dintre care una era ornamentată cu simboluri religioase.

Celelalte încăperi ale clădirii aveau rosturi economice. Este vorba, după cum atestă mărturiile arheologice, de o cămară cu chiupuri pentru provizii, o cameră cu un cuptor mare, alta cu un război de țesut etc.

Pereții clădirii erau din lut, cu schelet de nuiele, iar acoperișul din țigle și olane, materiale foarte rar întîlnite la alte așezări autohtone. Caracterul deosebit al acestei construcții complexe, mărimea ei neobișnuită în raport cu alte locuințe, au condus, firesc, la concluzia că ne aflăm în fața reședinței unei căpetenii geto-dacice. O căpetenie a cărei autoritate se întindea nu numai asupra localității, ci și a unei însemnate zone înconjurătoare, dava de la Popești jucînd deci un însemnat rol politic și religios.

În cea de-a doua zonă delimitată de șanțurile amintite — așezarea civilă propriu-zisă — se aflau locuințe modeste; numărul destul de mare al acestora ne permite, o dată în plus, să considerăm că localitatea era intens populată.

Pentru importanța politică a așezării pledează și cei 10-12 tumuli de incinerare, situați în afara ultimului șanț de apărare al davei și care cuprind, fiecare, cîte un mormînt de luptător. Desigur, este vorba de mormintele unor căpetenii. Stilul asemănător de incinerare, numărul mare de tumuli ne sugerează succesiunea — pe o lungă perioadă — unor conducători ai davei respective.

Importantă pentru cunoașterea vieții economice din această dava este marea cantitate de material arheologic descoperit aici: arme, unelte, obiecte de uz casnic, din rîndul cărora se disting în chip deosebit produsele de ceramică. Dintre acestea se remarcă numărul foarte mare de cupe cu decor în relief. Ele sînt confecționate de geto-daci după modelul ceramicii de lux elenistice, în care însă multe din motive sînt autohtone. Este vorba de o formă de ceramică specifică culturii geto-dacilor în epoca ei de maximă înflorire în sec. II-I î.e.n. În această privință se cuvine subliniat că la Popești au fost descoperite aproximativ 80 la sută din variatele tipuri de cupe găsite pe întreg teritoriul locuit de geto-daci. Au fost descoperite aici și tipare cu ajutorul cărora se confecționau vasele respective, ceea ce — alături de celelalte obiecte — confirmă că la Popești ființa un important centru meșteșugăresc. Aici se lucra ceramică nu numai pentru uzul localnicilor, ci și pentru aprovizionarea unei zone mult mai întinse.

Pe lîngă ceramica autohtonă, se obțineau și produse ce reprezentau imitații după amfore grecești, asemănătoare cu cele executate în Insula Kos. De la meșterii greci, localnicii au preluat și obiceiul „ștampilării" exemplarelor — o „mar-

că a fabricii" cum am spune azi. Dar în vreme ce grecii îşi „ştampilau" amforele cu numele meşterilor sau ale magistraţilor în funcţie, geto-dacii foloseau însemne pur decorative imitînd forma literelor, numite, din această pricină, „ştampile anepigrafice" (fără inscripţie). Obiecte cu asemenea ştampile au fost descoperite pe o arie întinsă, pînă la Cetăţeni, de pildă, pe cursul superior al Dîmboviţei, ceea ce demonstrează că erau destinate, în mare măsură, schimbului intern, între neamurile geto-dacice. Intensitatea legăturilor comerciale este probată şi de numeroasele monede atît locale, geto-dacice (mai ales monede de tipul Inoteşti-Răcoasa), cît şi străine (denari republicani romani de argint, monede ale cetăţilor greceşti Odessos, Mesembria, Apolloniа, Amisos sau de la Dyrrachium din Illiria).

Cît priveşte evoluţia în timp a aşezării, începuturile acesteia trebuie situate în etapa timpurie a epocii bronzului — la începutul primei vîrste a fierului, cînd — aşa cum se poate observa din stratigrafia săpăturilor de pe acropolă — a fost construit şanţul de apărare ce despărţea acropola de restul terasei. După o perioadă de aproape 300 ani în care lipsesc urme arheologice, cetatea a început să fie intens locuită aşa cum rezultă din cercetările de pînă acum — în prima jumătate a sec. II î.e.n. (nu mai tîrziu de 150 î.e.n.), cînd a fost realizată şi impunătoarea construcţie de pe acropolă. În prima jumătate a sec. I î.e.n., deci înaintea domniei lui Burebista, continuînd apoi în perioada stăpînirii acestuia, dava de la Popeşti a cunoscut apogeul dezvoltării sale.

După anul 44 î.e.n. (cînd marele rege geto-dac şi-a încheiat domnia), aşezarea de pe malul Argeşului a intrat într-o perioadă de declin. În ultimul nivel de locuire, au fost găsite o serie de fibule caracteristice celei de-a doua jumătăţi a sec. I î.e.n., precum şi un denar de argint din anul 29 î.e.n., ceea ce dovedeşte că la acea dată cetatea încă fiinţa. Sfîrşitul ei trebuie legat, se pare, de primii ani ai erei noastre, cînd consularul roman Sextus Aelius Catus a strămutat un număr de geţi la Sudul Dunării, ca urmare a tentativei împăratului Augustus de a crea de-a lungul fruntariilor de Nord ale Imperiului roman o „zonă tampon". Observaţiile arheologice par să confirme această ipoteză, căci ultimul nivel de locuire nu prezintă urme de distrugere violentă, părînd mai curînd rezultatul unei părăsiri a aşezării.

O problemă mult discutată în istoriografia noastră — mai veche şi mai recentă — este aceea a identificării davei de la Popeşti cu una din localităţile consemnate în izvoarele antice. Mai mulţi cercetători au propus identificarea ei cu *Argedava*, localitatea de reşedinţă menţionată în decretul dat de locuitorii din Dyonisopolis (azi Balcic, în R.P.Bulgaria) în cinstea lui Acornion, sol la tatăl lui Burebista[1]. Presupunerea se întemeiază, în principal, pe interpretarea toponimicului Argedava ca *dava* de pe *Argesis*, nume prezumtiv formulat de Vasile Pârvan ca fiind termenul getic al rîului Argeş. Cercetările efectuate nu permit, deocamdată, mai mult decît formularea de ipoteze. Ele relevă însă în mod cert că în epoca de maximă înflorire a civilizaţiei geto-dacice (sec. II-I î.e.n.) aici, în valea Argeşului, a existat un însemnat centru politic, economic şi spiritual al geto-dacilor din Cîmpia Română. Pînă în prezent, pe cursul Argeşului nu s-a identificat o altă dava care să întreacă, în dimensiuni şi intensitate de locuire aşezarea de la Popeşti. Dacă luăm în consideraţie şi faptul că cei mai mulţi epigrafişti au interpretat textul lacunar al decretului în sensul că Argedava ar fi fost reşedinţa tatălui lui Burebista, sînt multe şanse ca leagănul marelui rege al tuturor geto-dacilor să fi fost aici, la Popeşti.

Dava de la Popeşti a fost un important centru meşteşugăresc şi comercial. În imagini: 1) cană bitronconică (ceramică getică); 2) cupă deliană (ceramică grecească de import); 3) opaiţ de bronz, descoperit într-o altă dava de cîmpie, la Radovanu

[1] *Magazin istoric*, nr.9/1976.

1851: Iacob Mureșanu în fața autorităților habsburgice

CORNELIA BODEA

Cele două publicații transilvane Gazeta Transilvaniei **și** Foaie pentru minte, inimă și literatură[1], **întemeiate de George Barit, în 1838 la Brașov, au fost suspendate de două ori, în 1849 și 1850 de către autoritățile habsburgice. Reapariția, în septembrie 1850, punea pentru redactorul lor probleme speciale. Ambele publicații trebuiau să poarte insemnele pajurei bicefale habsburgice. Pentru fiecare rînd scris în afara canoanelor trebuia pregătit din vreme și arsenalul cu explicații de circumstanță. În aceste condiții, în coloanele** Foii pentru minte **și ale** Gazetei Transilvaniei **au început să apară mai puține articole de poziție și mai multe știri oficiale sau agreate de oficialități; colaborările din Țara Românească și Moldova s-au rărit și ele, fiind suplinite prin reproduceri din presa și publicistica oficială „din țară", ea însăși controlată de regimul contrarevoluționar al domnitorilor numiți prin Convenția de la Balta Liman (1849).**

De la Paris la Brașov

Și totuși, printre rîndurile cu simple informații au fost strecurate cu multă ingeniozitate și numeroase mesaje cu caracter politic, menite să stimuleze lupta națională a românilor. Printre acestea s-a aflat o informație — în aparență — modestă, apărută la 4 decembrie 1850, în **Foaie pentru minte,** în urma căreia autoritățile au deschis, în ianuarie 1851, o anchetă împotriva redactorului Iacob Mureșanu[2], împinsă pînă la un pas de suspendarea din nou — a treia oară și poate irevocabil — a ambelor publicații. Este vorba de o știre discret inserată pe ultima pagină a **Foii**: „La Paris ese un jurnal românesc titulat **Românica viitoare** în broșure ușoare". Atîta tot.

Anunțul, redactat în termeni atît de incolori, era semnificativ și elocvent numai pentru cine știa să-l citească. El putea trece neobservat de către oficialitățile habsburgice dacă, pe alte căi și din alte direcții, nu s-ar fi cumulat semnalele de alarmă împotriva acțiunilor conspirative românești vizînd libertatea și unitatea națională a întregului popor din interiorul granițelor vechii Dacii.

În cazul **României viitoare,** tendințele ei de „subminare" a integrității Imperiului habsburgic au fost descoperite încă de la lectura primului exemplar interceptat în capitala Austriei: un exemplar sosit pe adresa agentului aulic Petru Man, rezident la Viena.

Revista, cuprinzînd 75 pagini, purta pe copertă cuvintele întreitului scop revoluționar: **Dreptate, Frăție, Unitate,** scop slujit în întregime de conținutul ei. Spre exemplificare iată cîteva pasaje. Din articolul **Mersul revoluției în istoria românilor** de N. Bălcescu:

[1-2] **Magazin istoric,** nr. 9/1979; 4/1968.

„Vrem să fim o nație, una puternică și liberă prin dreptul și datoria noastră, pentru binele nostru și al celorlalte nații, căci voim fericirea noastră și avem o misie a împlini în omenire". Tot acolo se spunea: „Este vremea astăzi, cînd naționalitatea și existența politică ne sunt tăgăduite, cînd vedem că, de la 1848 mai cu seamă, cuvintele **unitate** și **naționalitate** sunt în toate gurile în Europa, simtimentul lor în toate inimile și au armat toate brațele, au vărsat sînge în acești doi ani din urmă, sînge ce va curge mereu **pînă ce carta Europei se va preface, staturile întemeiate pe concuistă, pe călcarea drepturilor națiilor se vor sdrobi, națiile se vor reîntregi în libertatea lor și sfînta alianță a popoarelor se va întocmi**" [subl. — **C.B.**].

În articolul, **Flamura (steagul) românilor,** V. Mălinescu sublinia: **„Dreptate, Frăție, Unitate** e flamura românilor. Cu dînsa vor scutura jugul streinilor; cu dînsa își vor dobîndi drepturile; cu dînsa se vor pune în rîndul neamurilor, cu dînsa vor propăși tot înainte pe culmea omenirei...".

„Periculoasa scriere" îngrijorează autoritățile

Conținutul revistei, adus la cunoștința comisarului civil pentru Transilvania, Eduard Bach, devenit între timp consilier imperial, a fost tradus în limba germană, scoțîndu-se în evidență pasajele socotite incendiare. La 28 decembrie 1850, o informare completă a fost transmisă ministrului de Interne, dr. Alexander Bach — fratele lui E. Bach — atrăgîndu-i-se în mod special atenția asupra primejdiei pe care o prezenta răspîndirea unei asemenea literaturi în Bucovina și în Transilvania. În prezentarea sa, Eduard Bach relata ministrului de Interne că acel „Comitet de revoluționari români din Moldova și Valahia care se află la Paris" trimitea, „pentru a fi transmise mai departe", broșuri revoluționare, urmărind „ridicarea românilor în țările locuite de ei și cucerirea independenței lor". Grav, după opinia sa, era că această broșură subversivă „apucase drumul spre Bucovina, Transilvania, Moldova și Valahia", de vreme ce „în suplimentul ziarului românesc **Gazeta Transilvaniei,** care apare la Brașov, scrierea aceasta a fost anunțată formal, ca o noutate apărută la Paris". Se adăuga însă ca o circumstanță diminuantă, că **anunțul nu dădea nici o menționare mai amănunțită a conținutului!** Stăruim anume asupra acestei ultime părți din înștiințarea făcută, întrucît precizarea constituie un amănunt esențial în desfășurarea anchetei.

Cu raportul lui Eduard Bach, datat 28 decembrie 1850, un nou dosar s-a constituit la Poliția secretă a Imperiului Austriei. Noi piese negative la activul românilor transilvani, mărind suspiciunea și așa vădită a autorităților imperiale față de mult invocata „Kaisertreue", adică „credința către drăguțul de împărat".

Informațiile despre conținutul revoluționar al publicației românești apărută la Paris vor străbate întreaga rețea de stat — administrativă, diplomatică și polițienească — de la un capăt la altul al teritoriilor cu populație majoritară românească. La 6 ianuarie 1851, guvernatorii Transilvaniei, Galiției, Bucovinei, Banatului, Voievodinei sîrbești și cel al Ungariei erau încunoștiințați de cele înfățișate mai sus, ca despre un nou exemplu de activitate subversivă a așanumitului „Comitet al revoluționarilor români de la Paris". La circulara semnată de ministrul Al. Bach era anexat cîte un extras în traducere germană din „periculoasa scriere". Se cereau măsuri urgente și severe pentru împiedicarea răspîndirii ei în regiunile vizate. Se sublinia, de asemenea, că revista fusese anunțată în **Foaie pentru minte,** adică în suplimentul ziarului **Gazeta Transilvaniei** de la Brașov, stăruindu-se asupra concluziilor negative ce derivau din acest fapt.

La rîndul lui, guvernatorul de la Sibiu, generalul Wohlgemuth, raporta, la 15 ianuarie 1851, ministrului de Interne, Al. Bach, că a luat „măsuri de precauție speciale pentru confiscarea și împiedicarea răspîndirii acestei scrieri".

Pentru aflarea împrejurărilor în care s-a publicat știrea amintită în **Foaie pentru minte, inimă și literatură** s-au făcut investigații speciale la Brașov. Au fost interogați Iacob Mureșanu, redactorul celor două publicații, și Johann Gött, tipograful-editor. Au fost efectuate repetate percheziții la locuința lui Mureșanu, unde au fost găsite „corpuri delicte" care au format piese de dosar acuzatoare contra redactorului român. Printre acestea s-a aflat și o scrisoare primită de Mureșanu, la 1 decembrie 1850, de la Arhimandritul Ieron, de la Mănăstirea Schitul pe Ialomița (în județul Dîmbovița). Sub motivul că dorea să afle costul abonamentului „foilor" pentru anul ce urma, autorul scrisorii semnala, de fapt, apariția **României viitoare.**

Interogat, cu ce intenții inserase în publicația sa anunțul despre apariția **României viitoare,** Mureșanu a răspuns că l-a inclus ca pe o simplă exemplificare de ultimă oră, la o listă bibliografică de tipărituri române cu litere latine, publicată în același număr. Numita listă cuprindea însă **Însemnarea scrierilor cîte s-au tipărit pînă în anul 1848 românește cu litere latine.** Astfel nu s-a putut surprinde nepotrivirea de date: 1848 din titlul enunțat, cu 1850, data revistei. El a explicat, totodată, că a trebuit să umple cu această notiță un spațiu rămas neutilizat în coloană. La întrebarea, repetată în diverse variante, dacă nu poseda totuși numărul din **Românica viitoare,** interogatul și-a ocolit cu grijă răspunsul.

Fabulația în jurul conținutului incendiar al revistei **Românica viitoare,** de care, chipurile, află în instanță pentru prima oară, a fost mai stîngace și nici nu a fost crezută. Constrîns, redactorul și-a amintit de scrisoarea semnată A. Ieron, recunoscînd că i-ar fi fost izvor de informație. A invocat însă scrisul stîlcit al epistolei, care îl împiedicase să

parcurgă întreg textul ei, mulţumindu-se numai cu anunţul. Dar a mai recunoscut că auzise vorbindu-se despre revista de la Paris şi pe „mulţi călători străini". Amănuntul este un atestat revelator despre intensitatea legăturilor revoluţionare de-o parte şi de alta a Carpaţilor, în cadrul aceleiaşi provincii, şi de la român la român. Şi nu încape nici o îndoială că a fost reţinut şi de către anchetatori.

Printr-un ţăran român, sosit din Valahia

Iată consemnarea oficială a anchetei.

„Pr. No. 11/851
Din partea Căpităniei cezaro-crăieşti a oraşului Braşov, 15 ianuarie 1851.

Proces-verbal
dresat ca urmare a Înaltului ordin guvernamental din 9 ale lunii crt. Pr. No. 51/C.M.G./851, lui Iacob Mureşanu, profesor la Gimnaziul romano-catolic din localitate şi redactorul revistelor româneşti care apar aci — Gazeta Transilvaniei *şi* Foaie pentru minte, inimă şi literatură, *privind anunţarea unui jurnal* Româniea viitoare *care apare la Paris şi care a fost anunţat în* Foaia *de aci, la 4 decembrie 1850, No. 19.*

Interogatul Iacob Mureşanu este audiat după încunoştiinţarea făcută, precum urmează:

Întrebarea I: Se află anunţat în FOAIA românească, care apare aci — No. 19 din 4 decembrie 1850 — un jurnal, ROMÂNIEA VIITOARE, publicat la Paris; cum aţi ajuns dumneavoastră la cunoştinţa faptului că jurnalul acesta există?

— *Nu-mi amintesc acum de fel, dacă am luat cunoştinţa de jurnalul* Româniea viitoare, *care apare la Paris, printr-o înştiinţare de corespondenţă sau printr-o revistă oarecare. Mă ofer însă să caut printre documentele mele scrisoarea respectivă sau revista din care am scos ştirea aceasta şi să o prezint onoratei Căpităniii cezaro-crăieşti a oraşului.*

Întrebarea II: Cu ce intenţii aţi anunţat jurnalul acesta ROMÂNIEA VIITOARE, în FOAIA dumneavoastră, No. 19 din 4 decembrie 1850?

— *Inserînd în No. 19 al* Foaiei *o listă cu mai multe tipărituri româneşti şi latineşti, în lipsă de alte materiale nu am ezitat să menţionez şi jurnalul acesta,* Româniea viitoare, *ca pe o noutate literară ce apare la Paris. Vă asigur însă în modul cel mai solemn, că nu am avut nici o intenţie de a pune precugetat publicul cititor în cunoştinţa acestei noutăţi literare. Am vrut numai să umplu un gol cu anunţul acesta în numărul respectiv.*

Întrebarea III: Aveţi vreun număr al acestui jurnal ROMÂNIEA VIITOARE?

— *Nu am şi nici n-am văzut vreunul.*

Întrebarea IV: Vă este cunoscută tendinţa acestui jurnal?

— *Aşa cum am spus, îmi amintesc doar de a fi citit undeva, că jurnalul* Româniea viitoare *ar apărea la Paris. Tendinţa lui nu o pot însă arăta, întrucît n-am citit absolut nimic din el.*

Anchetatorul se deplasează de îndată cu interogatul la locuinţa acestuia, pentru a căuta împreună pretinsa scrisoare sau revistă, din care s-a scos ştirea care formează obiectul anchetei privind apariţia României viitoare *şi, totodată, pentru a cerceta şi hîrtiile şi jurnalele lui. S-a găsit numai scrisoarea românească anexată, subsemnată A. Ieron, din 1 decembrie 1850 şi adresată redactorului Iacob Mureşanu — din conţinutul căreia reiese că Ieron se interesează de preţul prenumeraţiei ziarului românesc de aci, comunicînd, totodată, că în Paris ar apărea o broşură românească* Româniea viitoare. *Scrisoarea aceasta a fost confiscată şi apoi anchetatorul s-a întors cu anchetatul la cancelaria oficiului şi a continuat să-l interogheze.*

Întrebarea V: Pe ce cale aţi primit scrisoarea aceasta şi cine şi de unde este acest A. Ieron?

— *Am primit scrisoarea aceasta printr-un ţăran român care după numele lui îmi este cu totul necunoscut şi care a sosit din Valahia pe la pasul Timiş. A. Ieron sau Arhimandritul Ieron este un călugăr care locuieşte în mănăstirea românească de graniţă, Schitul.*

Întrebarea VI: Aţi luat cunoştinţă despre apariţia acestui jurnal parizian ROMÂNIEA VIITOARE numai din scrisoarea lui A. Ieron, care vi s-a confiscat acum?

— *Am aflat ştirea privind jurnalul în discuţie din scrisoarea aceasta şi, de asemenea, la începutul lui decembrie anul trecut, am auzit vorbind despre aceasta mai mulţi călători străini pe care nu-i ştiu indica pe nume.*

Întrebarea VII: În scrisoarea aceasta stă scris: «se menţionează o nebunie, ROMÂNIEA VIITOARE; ce ticăloşie, ei nu pot să-şi vadă de treaba lor şi mai umblă să nefericească şi pe alţii[1]». După ce aţi citit aceasta în scrisoarea împricinată, cum aţi putut, în calitatea dumneavoastră de cetăţean leal, să anunţaţi jurnalul acesta ROMÂNIEA VIITOARE în FOAIA dumneavoastră No. 19, din 4 decembrie anul trecut?

— *După primirea acestei scrisori trimisă mie de A. Ieron, din mănăstirea românească de graniţă, Schitul, am citit-o numai fugitiv din simplul motiv că era scrisă, ici, colo, foarte nedesluşit şi neciteţ. După cîte pot să-mi amintesc, sub presiunea numeroaselor mele treburi, am reţinut numai punctul privind jurnalul în discuţie, fără să fi citit toată scrisoarea cu atenţie şi pe îndelete.*

Întrebarea VIII: La întrebarea noastră aţi declarat că tendinţa acestui jurnal vă este necunoscută; din scrisoarea confiscată de la dumneavoastră reiese însă că tendinţa acestui jurnal este reprobabilă. După ce aţi citit scrisoarea ar fi trebuit să vă devină şi dumneavoastră cunoscută reaua tendinţă a acestui jurnal. Aţi fost poftit să vă justificaţi în privinţa acestei contraziceri.

— *Trebuie să-mi menţin şi acum declaraţia anterioară consemnată în procesul-verbal, în sensul că pînă în ziua de astăzi nu am ştiut nimic de adevărata tendinţă a acestui jurnal. Abia astăzi, în timpul prezentului interogatoriu şi după citirea atentă a scrisorii călugă-*

[1] Arhimandritul Ieron, pentru a nu trezi suspiciunea autorităţilor habsburgice, însoţea scrisoarea deliberat de... dezaprobarea sa — *C.B.*

rului A. Ieron, am putut constata că jurnalul acesta ar trebui să fie într-adevăr reprobat.

După citirea procesului-verbal:

Consemnarea este exactă,

IACOB MUREȘANU

Redactat manu-propria și confirmat oficial,

FR. SCHNELL, grefier".

A fost interogat și Johann Gott. El și-a declinat răspunderea, motivînd că nu cunoștea nici o vorbă românească. A citat totuși titlul revistei, *România viitoare. Dreptate, Frăție, Unitate*, contopind numele propriu-zis cu deviza înscrisă pe copertă. A afirmat și el că despre existența acesteia auzise numai ulterior, la 8 ianuarie.

Chiar în numărul împricinat

Ancheta s-a oprit aci, constatîndu-se numai vinovăția redactorului român de a fi publicat un anunț prin care „leza într-un grad foarte înalt sarcina ce-i incumba", în vremea de stare excepțională în care se găsea țara. Se opina însă și aceasta reprezintă părerea guvernatorului comunicată în raportul său din 31 ianuarie 1851 ministrului de Interne, Al. Bach, că, avîndu-se în vedere comportarea bună de pînă atunci a redactorului, i se ierta, de astă dată, greșeala comisă. Dar i se punea în vedere că prima recidivă aducea după sine aplicarea legii marțiale.

Adevăratul „corp delict" a rămas însă nedescoperit, deși el se afla la îndemîna oricărui anchetator perspicace! Piesa revelatoare exista chiar în numărul împricinat al *Foii:* poezia *La o paseră trecătoare* — cîntînd dorul înstrăinatului de țara sa și al cărui autor era indicat prin inițialele D.B[olintineanu]. Poezia apăruse în publicația condusă de Mureșanu chiar deasupra anunțului despre *România viitoare* și era identică cu cea apărută în revista de la Paris. Difereau numai caracterele grafice: revista de la Brașov era culeasă cu caractere chirilice.

Cu toate că Iacob Mureșanu susținuse cu tărie că nu văzuse, nu avusese în mînă niciodată un atare exemplar și nici nu îi știa conținutul, publicarea poeziei *La o paseră trecătoare* denota exact contrariul.

* * *

În situația specială în care fusese îngăduită reapariția gazetelor brașovene, trăsăturile esențiale de care trebuia să dea dovadă redactorul lor ca să reziste durităților absolutismului reîntronat erau *abilitate, iscusință, prudență*. Difuzarea largă a *Foii pentru minte* în românește dovedea, la rîndul său, că și abonații săi știau cum s-o citească. „Eu cred — scria Nicolae Bălcescu în decembrie 1850, subliniind liantul pe care revista îl făcuse între toți românii — că mijloacele noastre de lucrare, punctul de reazăm este în Transilvania. Cu românii de acolo vom putea odată pune țările în picioare; printr-înșii chestiea noastră se leagă cu a Europei; fără dînșii sîntem izolați".

M. Gh. Bujor: ÎNSEMNĂRI INEDITE

(Urmare din p. 16)

socialist a studiat și problema agrară, făcînd o analiză largă și adîncă a raporturilor de la țară și definindu-le cu drept cuvînt ca neoiobăgiste[1]...

Moderat și modest, el nu s-a impus și nu și-a impus niciodată vederile lui, deși a fost trecut de cei din jurul lui, și în vechea și în noua mișcare, printre conducători. Ținut de ocupațiile sale și de activitatea sa de natură mai mult teoretică la oarecare distanță de mișcare, el avea bunul simț de a lăsa celor care trăiau în ea și o cunoșteau direct grija de a o conduce. El n-a fost ales niciodată în nici un comitet de conducere a mișcării[2]. De aceea părerile și soluțiile lui nu aveau caracter obligator. De obicei ele erau acceptate pentru că erau găsite juste, dar se întîmpla și contrariul, ca de exemplu, soluția chestiei agrare — exproprierea prin răscumpărare — pe care Congresul din [1914] a înlocuit-o cu exproprierea silită și fără despăgubiri.

Din moment ce mijloacele lui i-au îngăduit, el a sprijinit mișcarea și cu banul. Mult timp, mișcarea nouă, ca și cea veche, cu toate organizațiile, localurile, publicațiile și salariații ei, nu s-ar fi putut menține fără sprijinul acesta prețios. Și nu numai mișcarea, ci și unii din militanții ei au simțit mîna darnică și prietenească a acestui om...

Ca socialist, ca critic al oligarhiei și ca critic literar, el a avut mulți dușmani, din interes de clasă ori din invidie. În schimb, el a fost iubit și respectat de toți membrii mișcării, de zecile de mii de muncitori ce o compuneau, precum și de toți oamenii de omenie din această țară. Iar cînd, îmbătrînit și suferind, a închis ochii, a fost condus la groapa cimitirului din Sfînta Vineri de o demonstrație muncitorească uriașă, cum n-a mai văzut Bucureștiul, cum n-a avut nici un prim-ministru și nici un rege al României...

Și ca încheiere — deși ar fi mai multe de spus, chiar prescurtat și în fugă — voi da aci cuvintele scrise de Ștefan Gheorghiu despre Gherea într-un moment cînd niște mutre ale oligarhiei îl calomniau: „Nu înțeleg să sprijin o mișcare și un ziar care n-au altă menire decît aceea de a înjura pe membrii mișcării socialiste și nu cred să se cheme «educație» insultele ce se aduc... celui mai scump și mai venerat om, nu numai de mine, dar de întreaga lume intelectuală din țară, și pe care îl consider ca pe un părinte al meu, datorită căruia mă găsesc și eu în stare să aleg grîul din neghină: C. Dobrogeanu-Gherea" (*România muncitoare*, nr. 34, din 1911).

---

[1] *Magazin istoric*, nr. 2/1968.

[2] Afirmația este valabilă doar pentru perioada 1900-1914.

WILLIAM SHIRER

Jurnalul unui corespondent american în capitala celui de-al III-lea Reich

Publicăm în acest număr alte cîteva pagini din Jurnalul **lui William Shirer[1]. Martor în capitala celui de-al III-lea Reich, ziaristul și istoricul american demască în aceste pagini manevrele regimului nazist pentru dominarea lumii. Shirer evocă evenimentele din perioada septembrie 1937 - martie 1938, care culminează cu anexarea Austriei[2], prima victimă a agresiunilor nazismului în campania de dezlănțuire, cu 40 ani în urmă, a marii conflagrații.**

Berlin, 27 septembrie 1937. Cu siguranță că englezii și francezii nu înțeleg Germania lui Hitler. Poate că, așa cum susțin naziștii, democrațiile occidentale or fi bolnave, decadente și au ajuns la declinul pe care li l-a prezis [filozoful Oswald] Spengler. Dar în cartea sa *Declinul Occidentului*, Spengler includea și Germania; or, într-adevăr, reîntoarcerea naziștilor la miturile Germaniei primitive este un semn al regresului, așa cum sînt și arderea cărților și suprimarea libertății și a culturii.

Iarna care a trecut am văzut interminabile și sinistre cozi în fața magazinelor alimentare; untul, carnea, fructele, grăsimile lipsesc; frișca este *verboten* [interzisă]; din ce în ce mai mult, costumele bărbătești și rochiile de damă sînt făcute din celuloză; nu se găsesc cauciuc, cărbune și var; nu există acoperire în aur pentru Reichsmark [moneda germană] ori pentru mărfurile necesare, nici măcar pentru importurile vitale. Acestea sînt punctele slabe ale Germaniei hitleriste, pe care le-am semnalat în telegramele de presă.

Le-am spus atîtor vizitatori fără discernămînt că scopul naziștilor este dominarea lumii! Mi-au rîs în nas, neîncrezători. Dar Hitler admite în mod deschis acest lucru.

Față de oaspeții de seamă de la Londra, Paris, New York, Hitler uzează de o sporovăială pacifistă.

Viena, 5 februarie 1938. Deznodămîntul unor evenimente la Berlin. Ziarele anunță că generalii von Blomberg și von Fritsch, cei care au reconstituit armata germană, sînt înlăturați. Hitler însuși devine un fel de „căpetenie supremă de război", asumîndu-și prerogativele ministrului Apărării. Se ridică doi noi generali: Wilhelm Keitel, în fruntea Înaltului Comandament al forțelor armate, și Walter von Brauchitsch, comandant al Armatei de uscat, în locul lui von Fritsch.

La Afacerile Externe, von Neurath este înlocuit cu Ribbentrop. Schacht — prin Walther Funk. Göring — fantastic! — devine feldmareșal. Ce or mai ascunde toate astea? Sesiunea Reichstagului, care inițial trebuia să se deschidă la 30 ianuarie, amînată apoi, este acum fixată pentru 20 februarie. Fără îndoială, atunci vom ști în ce constă enigma.

Viena, 20 februarie 1938.

Tess [soția autorului], Ed. Taylor [ziarist american] și cu mine ne-am instalat în fața aparatului de radio, în această după-amiază de duminică, pentru a-l asculta pe Hitler tunînd în Reichstag. El și-a expus în public tezele: Germania „ia apărarea" celor zece milioane de germani care trăiesc în afara Reichului. Adică șapte milioane în Austria și trei milioane în Cehoslovacia.

Viena, 11 spre 12 martie (ora 4 dimineața). Lucrul cel mai rău de așteptat s-a întîmplat: căderea lui Schuschnigg [cancelarul Austriei]. Naziștii la putere. Reichswehrul invadează Austria. Hitler și-a călcat zeci de promisiuni solemne, jurăminte și tratate. Iar cu Austria s-a terminat. Frumoasa, tragica și umana Austrie! Iat-o nimicită, în cursul unei singure după-amiezi. Mi-este imposibil să dorm, așa că o să m-apuc de scris. Trebuie să scriu. Naziștii mă împiedică să transmit știrile postului meu de radio. Dețin cele mai im-

[1-2] **Magazin istoric**, nr. 5-7/1979; 4-9/1976.

portante vești din viața mea și sînt singurul în oraș care ar putea transmite la radio cîte ceva. Max Jordan de la compania *N.B.C.*, singurul meu concurent, n-a sosit încă [la Viena]. Și totuși nu pot vorbi. Toată noaptea, naziștii [de la Radiodifuziune] m-au împiedicat. Am discutat cu ei, am pledat, m-am luptat. Acum o oră, m-au dat afară, amenințîndu-mă cu baionetele.

Dar să încep cu începutul povestea acestei nopți de coșmar. Azi dimineață [11 martie], la ora 8, la Gara de Sud, soarele strălucește, iar în văzduh se simte primăvara. Mă simt bine. Mergînd cu taxiul spre Ploessgasse, remarc că străzile sînt inundate de hîrtii. Din văzduh, două avioane lansează afișe.

— Ce se întîmplă?, îl întreb pe șofer.

— Plebiscitul.

— Care plebiscit?

— Cel pe care l-a decis Schuschnigg.

Omul n-are încredere în mine și nu vrea să-mi spună mai mult.

Foarte intrigat, urc în fugă scara, pînă la apartamentul meu. O chestionez pe femeia de serviciu, care îmi întinde un braț de ziare.

În timp ce mănînc, citesc știrile. Miercuri seara [9 martie], într-o cuvîntare la Innsbruck, [Schuschnigg] a decis, subit, ținerea unui plebiscit duminică: „Vreți o Austrie independentă, socială, creștină, germană și unită? Da sau nu?“

Pe la ora 11, iau un taxi și mă duc la o cafenea, în Piața Schwarzenberg, pentru a mă interesa ce se întîmplă. Acolo îi găsesc pe Fodor, Taylor, împreună cu cîțiva gazetari austriaci. Sînt puțin nervoși, dar plini de speranță. Plebiscitul se va desfășura în liniște, cred ei. Iar Schuschnigg va cîștiga de departe. După aceea, Hitler va trebui să se potolească măcar o bucată de vreme. Mă simt mai bine. Cineva deschide radioul: contingentul 1915 este chemat sub drapel. Doar pentru menținerea ordinei în timpul plebiscitului, ne închipuim noi.

Puțin înainte de ora patru după-amiază, traversînd Piața Karl pentru a lua metroul, dau peste vreo mie de naziști care manifestează. În fața lor, un singur polițist strigă și gesticulează. Și naziștii dau înapoi! Îmi spun: „Dacă ăsta le este tot curajul, Schuschnigg va cîștiga fără să miște un deget!“

La ora 6, cobor din metro la Piața Karl. Ce se mai întîmplă aici? Din nou manifestație. Pînă să mă dezmeticesc, sînt tîrît în mijlocul unei mulțimi de naziști, urlînd ca niște isterici, din fața Bulevardului Ring și a Operei, pînă în strada Kärtner, unde se găsește biroul [german] Turist, împodobit cu un portret mare al lui Hitler, încadrat de flori. Luni întregi, acest birou a fost sanctuarul naziștilor. Ce mutre! Aceleași ca și la Nürnberg, cu ochi fanatici, guri rînjite, cuprinși de aceeași isterie. Acum urlă: „Trăiască! Trăiască! Trăiască! Trăiască Hitler! Jos Schuschnigg! Un popor, un Reich, un Führer!“. Ce fac polițiștii? Privesc și rîd mînzește.

Ce se întîmplă, de fapt? Mă aflu în continuare în mijlocul mulțimii. Strig în urechile vecinilor care se îndeasă în mine; nici un răspuns — nu mă aud. În sfîrșit, o femeie de vîrstă mijlocie pare să mă-nțeleagă: „Plebiscitul! țipă ea. Nu va mai avea loc!“.

Am înțeles. E sfîrșitul Austriei. Mă desprind din mijlocul acestor dervișii urlători și îmi croiesc drum pînă în Bulevardul Ring, la Hotelul „Bristol“. Taylor, care se află acolo, îmi confirmă vestea [anulării plebiscitului] anunțată la radio, acum o oră. Luăm un taxi pentru a merge la Legația Statelor Unite. Acolo, John Wiley, în picioare în fața biroului, își mușcă nelipsitul său țigaret, cu un surîs bizar pe buze, surîsul celui care este pe cale de a pierde o partidă și care își dă seama de asta.

— Totul s-a terminat, spune el calm.

Berlinul a trimis un ultimatum: ori se renunță la plebiscit, ori, de nu, armata germană se pune în mișcare. Schuschnigg a capitulat.

— În curînd, o să auziți mai multe la radio, ne zice John. Urmăriți emisiunea.

Acasă, la radio se cîntă, în surdină, un vals vienez. Este îngrozitor. Deodată, muzica încetează.

— Atențiune! Atențiune! se aude o voce. Peste cîteva clipe veți auzi o știre importantă.

Urmează tic-tacul metronomului, semnalul postului de radio vienez. Poți să înnebunești: tic-tac; tic-tac. Întorc puțin butonul. Apoi o voce — cea a lui Schuschnigg, o recunosc — spune, fără nici o introducere:

„Ziua de azi ne-a făcut să trăim ore tragice și decisive. Voi relata compatrioților mei austriaci detaliile evenimentelor. Guvernul german a remis astăzi președintelui [Austriei] Miklas un ultimatum, cu termen scurt, prin care îi ordonă să numească un cancelar desemnat de guvernul german și să numească un nou cabinet, conform instrucțiunilor suszisului guvern; dacă nu, trupele germane vor invada Austria.

Declar, în fața întregii lumi, că zvonurile lansate în Germania despre dezordini muncitorești, despre vărsări de sînge și despre crearea unei situații pe care guvernul austriac n-ar mai putea s-o controleze, nu sînt decît minciuni de la A la Z.

Președintele Miklas mi-a cerut să spun poporului austriac că am cedat în fața forței, deoarece nu sîntem dispuși, nici chiar în această situație îngrozitoare, să provocăm vărsări de sînge. Am hotărît să ordonăm trupelor să nu opună nici o rezistență. Popor austriac, te părăsesc, spunîndu-ți din adîncul inimii, după obiceiul german, cuvintele de rămas bun: Dumnezeu să apere Austria!“.

Spre final, simt că vocea i se frînge, lacrimile urcîndu-i-se în gîtlej. Dar se stăpînește pînă la sfîrșit. Din nou liniște. Apoi răsună imnul național [austriac], imprimat pe un vechi disc. Asta e tot. Sfîrșitul!

Restul serii? Puțin mai tîrziu, vocea răgușită a lui Iuda. Vorbește dr. Seyss-Inquart [ministrul nazist de Interne], care se consideră răspunzător de ordinea publică. Armata austriacă va trebui să nu opună nici o rezistență. Este prima știre despre invazia germană. Ultimatumul spunea: ori capitulare, ori invazie. Acum, Hitler nu respectă nici măcar termenii propriului său ultimatum.

În românește de
Ioan DRAGOMIRESCU

„INCIDENTUL STRASBOURG"

După ce am urmărit evocarea „Incidentului Strasbourg" de către generalul Charles de Gaulle[1], să vedem cum este descris și comentat același eveniment de către istoricul american Arthur Layton Funk în lucrarea Charles de Gaulle — The Crucial Years, 1943-1944, **(Charles de Gaulle — Anii hotărîtori, 1943-1944), editată la University of Oklahoma Press, în 1959. A. Funk este șeful Departamentului de istorie al Universității din Florida, șeful Comisiei americane de istorie a celui de-al doilea război mondial, vicepreședinte al Comitetului internațional de istorie a celui de-al doilea război mondial[2]. Specialist în problemele marii conflagrații, profesorul american este un bun cunoscător al istoriei Europei în sec. XX, despre care a scris lucrarea** Europa în secolul XX — Studii asupra problemelor controversate, **Oklahoma, 1968, și un exeget al relațiilor americano - franceze. Din lucrarea** Charles de Gaulle — Anii hotărîtori, 1943-1944 **reproducem, pe lîngă comentarea „episodului Strasbourg", și descrierea unui incident similar, petrecut în ultimele zile ale războiului între forțele armate americane și cele franceze. Titlul aparține redacției** Magazin istoric.

De Gaulle își apără convingerile

ARTHUR LAYTON FUNK,

vicepreședinte al Comitetului internațional de istorie a celui de-al doilea război mondial

În preajma Anului nou 1945, ca urmare a contraofensivei lansate de mareșalul Karl von Rundstedt în Ardeni, între de Gaulle și SHAEF[3] s-a ajuns la o stare de conflict deschis. Deoarece trupele aliate se retrăseseră spre Vest, iar apărarea lui Eisenhower din Nordul Alsaciei slăbise foarte serios, Hitler s-a hotărît să pornească o ofensivă între Saarbrücken și Rin. Un asemenea atac ar fi condus direct spre orașul Strasbourg, recent eliberat. Dacă trupelor germane le-ar fi reușit acest atac dinspre Nord și ar fi făcut joncțiunea cu unitățile de la Colmar, forțele hitleriste ar fi putut încercui oricare din trupele aliate aflate în Nord-Estul Alsaciei. În aceste condiții, la 1 ianuarie, Eisenhower a ordonat retragerea strategică spre Munții Vosgi, operație care ar fi dus la scurtarea liniilor frontului și la mărirea rezervelor, dar ar fi lăsat orașul Strasbourg pradă represaliilor germane.

De Gaulle și generalul Juin [șeful Statului major al arma-

În imagine: în semn de omagiu pentru contribuția adusă la victoria în războiul antihitlerist, generalul de Gaulle, șeful guvernului provizoriu al Franței, înmînează generalului Dwight Eisenhower, comandantul suprem al forțelor expediționare aliate debarcate în Europa de Vest o sabie făcută pentru Napoleon.

[1-2] *Magazin istoric*, nr. 10/1979, 10/1978.

[3] SHAEF: Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (Statul Major al Comandamentului Suprem al Forței Expediționare Aliate).

tei franceze] au fost îngroziți de implicațiile pe care le-ar fi generat posibila pierdere a Strasbourgului. După opinia lor, nu era vorba numai de răzbunarea germanilor asupra alsacienilor, ci și de pericolul unei reacții a întregii populații franceze împotriva unui guvern care ar fi abandonat orașul fără luptă. De Gaulle avea o atitudine atît de categorică asupra acestei chestiuni încît, trecînd peste Eisenhower, a făcut apel la Roosevelt și Churchill. De Gaulle l-a informat totuși și pe generalul american că, în cazul în care trupele aliate se vor retrage, va fi forțat să dea ordin lui de Lattre [de Tassigny] să opereze în mod independent, pentru apărarea orașului. De Gaulle și-a pledat, în persoană, cauza în fața lui Eisenhower, susținînd că, în ultimă instanță, nemulțumirea francezilor față de evacuarea Alsaciei ar constitui un pericol mai mare pentru efortul depus în război decît păstrarea și apărarea unei linii de front prea lungi. Eisenhower a hotărît atunci să încerce menținerea unui front la Nord de Strasbourg, de la Vosgi pînă la Rin, și să predea francezilor responsabilitatea majoră în apărarea orașului.

În cele din urmă, germanii au fost respinși, înainte de a ajunge la Strasbourg; apoi, Aliații au reluat ofensiva către sfîrșitul lui ianuarie. Fusese evitată astfel o criză care ar fi putut deveni, în toate privințele, regretabilă. Incidentul citat demonstrează cu claritate modul în care de Gaulle insista ca interesele francezilor să primeze în fața supunerii oarbe față de Comandamentul suprem aliat. Deși poziția lui s-a dovedit supărătoare pentru autoritățile engleze și americane, trebuie admis faptul că Franța, nefiind reprezentată în consfătuirile șefilor Statului major mixt[1] sau la conferințele la nivel înalt, de Gaulle nu avea alte posibilități de a-și face cunoscut punctul său de vedere. Să-l critici pe de Gaulle pentru această tenace apărare a intereselor franceze înseamnă să treci cu vederea deosebirile de păreri existente între Roosevelt și Churchill, între Eisenhower și Montgomery[2], precum și sensibilitățile lor naționale și strategice.

Incidentul Strasbourg nu ar fi fost atît de important în sine dacă nu s-ar fi petrecut în ajunul Conferinței de la Ialta[3]. Așa însă evenimentul l-a influențat pe Roosevelt, determinîndu-l să nu revină asupra deciziei anterioare, de a-l exclude pe de Gaulle de la conferința care urma să aibă loc. La 6 decembrie, Roosevelt îi spusese lui Churchill: „Îmi mențin ferm părerea că orice încercare de a-l include pe de Gaulle în cadrul întîlnirii noastre, a celor trei, ar aduce cu sine, pur și simplu, un factor nedorit, care ar complica lucrurile". Cu toate acestea, nici Roosevelt, nici de Gaulle, nu au respins, dintr-o dată, posibilitatea consultării reciproce, după încheierea Conferinței[4].

Un incident care a avut loc în aprilie 1945 amintește de cazul Strasbourg. La 23 aprilie, subunități franceze au ocupat orașul Stuttgart. În înaintarea rapidă a Grupului VI armată aliat, liniile de aprovizionare ale Armatelor III și VII americane și ale Armatei I franceză s-au încrucișat. Deoarece blocarea temporară a circulației pe șoselele care duceau spre Stuttgart, Ulm și Austria amenințau operațiile aliate aproape tot atît de mult cît și acțiunile dușmanului, generalul Devers a decis să predea controlul orașului Stuttgart Armatei VII americane. Deosebit de sensibil în asemenea situații, de Gaulle a interpretat acest ordin ca pe o manevră menită să-i scoată pe francezi dintr-o regiune pe care ar fi putut s-o revendice ca făcînd parte din zona lor de ocupație. De Gaulle a ordonat francezilor să nu evacueze orașul și i-a transmis lui de Lattre să păstreze și să administreze teritoriul ocupat de către trupele sale pînă la delimitarea zonei franceze de ocupație. De îndată ce impasul Stuttgart a fost supus atenției lui Eisenhower, acesta i-a scris lui de Gaulle că, în cazul în care generalul francez refuză să rezolve împreună cu el incidentul, nu are altă alternativă decît să raporteze SHAEF că nu se mai poate bizui pe folosirea operativă a nici unei forțe armate franceze pe care americanii ar preconiza să o echipeze în viitor. Eisenhower a înaintat propunerile sale SHAEF; de aici, ele au ajuns, prin amiralul Leahy[5], la președintele Truman. Acesta i-a scris imediat lui de Gaulle, înștiințîndu-l că a fost șocat de acțiunea întreprinsă. Președintele american l-a prevenit că, dacă sosise vremea ca armata franceză să fie considerată capabilă să execute doar planurile politicii franceze, în acest caz, Comandamentul suprem aliat trebuia să-și revizuiască și el atitudinea. Amenințarea lui Truman s-ar fi putut concretiza printr-o reducere a livrărilor de material de război către armata franceză. Între timp însă neînțelegerea cu privire la incidentul Stuttgart depășise cu o săptămînă încheierea ostilităților împotriva Germaniei.

Genul de relații pe care de Gaulle le-a avut cu Aliații mai exact cu Roosevelt, nu este lipsit de elemente de tragedie, în sensul cel mai profund și mai înălțător al cuvîntului. Asemenea Antigonei, de Gaulle și-a apărat convingerile cu perseverență, încăpățînare și demnitate. El a trezit admirația lumii întregi prin punerea în practică a idealurilor sale, care se loveau de implacabila opoziție a marilor puteri, de manevrele de culise și de realitățile vieții politice franceze.

În românește de
Nadia
PANDREA-CUTCUTACHE

---

[1] Organism permanent de elaborare și aplicare a strategiei anglo-americane, constituit în timpul Conferinței Roosevelt-Churchill de la Washington (22. XII. 1941-14. I.1942).

[2-3] *Magazin istoric*, nr. 1/1975; 1-6/1967.

[4] Guvernul francez a adresat o solicitare oficială de participare la Conferința de la Ialta la 13 ianuarie 1945 — *n.a.*

[5] William Leahy (1875-1959), amiral american, șeful Statului major particular al președintelui Roosevelt între 1942-1945 și apoi al președintelui Truman între 1945-1949.

PODUL VIEȚII

MLADEN PAVER
(R. S. F. Iugoslavia)

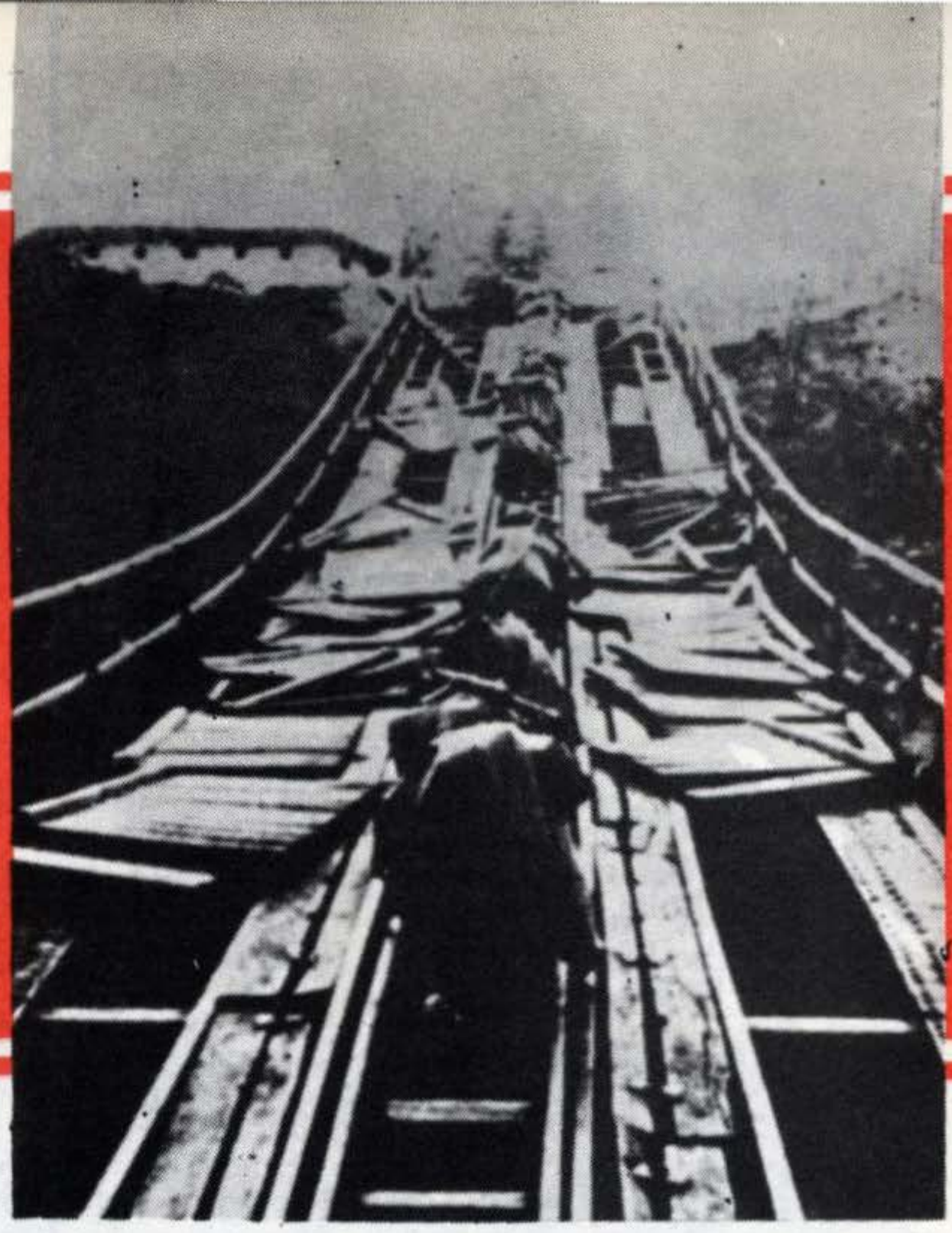

La 6 aprilie 1941, trupele hitleriste au atacat Iugoslavia. În acele momente grele, forța politică fundamentală ce s-a ridicat ferm la luptă chemînd întregul popor la rezistență împotriva ocupanților fasciști[1] a fost Partidul Comunist Iugoslav.

La sfîrșitul lunii aprilie 1941, partidul comunist și alte organizații și grupări progresiste au pus bazele Frontului unic de eliberare. Luna iulie a marcat începerea răscoalei armate în Serbia, Muntenegru, Slovenia, Bosnia, Herțegovina și Croația; în octombrie, insurecția s-a declanșat și în Macedonia. Chiar în luna iulie, o parte a Serbiei de Vest a fost eliberată; aici s-a creat „Republica din Ujițe", unde s-a instalat Statul major suprem al detașamentelor de partizani, condus de Iosip Broz Tito. La sfîrșitul anului 1941, erau eliberate teritorii întinse din Serbia, Muntenegru, Bosnia, Herțegovina și Croația.

În prima jumătate a anului 1942, germanii au lansat mari operații ofensive împotriva centrelor mișcării de eliberare. Spre mijlocul anului 1942, majoritatea forțelor populare au declanșat, la rîndul lor, o mare ofensivă în centrul țării, care a durat pînă la începutul anului 1943, soldîndu-se cu eliberarea unui teritoriu de aproximativ 50 000 km pătrați. La sfîrșitul lui 1942, numărul partizanilor se ridica la 150 000 luptători, imobilizînd în Iugoslavia 32 divizii ale invadatorilor și 230 000 soldați ai guvernelor marionetă.

În noiembrie 1942, Hitler însuși a stabilit planul unei noi ofensive — cea de-a IV-a — a forțelor germano-italiene, pentru lichidarea mișcării de eliberare. Operația aceasta, denumită codificat Weis, trebuia să se desfășoare în trei faze. Ea a început în a doua jumătate a lunii ianuarie 1943 și a durat pînă la sfîrșitul lui aprilie. Lovitura principală a fost declanșată asupra teritoriului liber (denumit de germani „Titostaat" — statul lui Tito) din Bosnia apuseană și din regiunea Lika. La operație au participat mari unități germane și italiene de elită, cu efective de zece ori mai numeroase decît forțele populare, și susținute de tancuri, artilerie grea și aviație. Alături de trupele fasciste au luptat și unități de ustași[2], precum și detașamente de cetnici[3], conduse de generalul Draža Mihailovici.

Încercările fasciștilor de a pătrunde în centrul teritoriului liber, de a scinda și apoi de a lichida unitățile Armatei populare de eliberare n-au reușit. Diviziile 1, 2 și 3 de partizani au trecut la contraofensivă, croindu-și drum din încercuire. Au avut loc lupte violente la Lika, Banija, Kordun și în Bosnia apuseană. Patrioții s-au retras luptînd în direcția rîului Neretva, apărînd mii de răniți și zeci de mii de refugiați. După trecerea rîului, partizanii au eliberat noi teritorii. La 29 noiembrie 1943, la a doua sesiune a Vecei antifasciste, a fost adoptată hotărîrea cu privire la crearea unui stat iugoslav pe baze democratice, federative și a unui guvern provizoriu, denumit Comitetul Național de Eliberare, în frunte cu I.B. Tito.

În perioada mai 1943-iunie 1944, trupe naziste au mai dezlănțuit încă trei ofensive pentru încercuirea și zdrobirea Armatei populare iugoslave, soldate însă cu tot atîtea eșecuri. Situația trupelor naziste din Sud-Estul Europei

---

[1] Despre rezistența antifascistă iugoslavă, **Magazin istoric** a publicat numeroase articole, printre care cele apărute în numerele: 11/1970, 9, 10, 11/1972, 11/1974 etc.

[2] Membrii unei organizații fasciste teroriste create în deceniul trei al sec. XX.

[3] Unități militare care, formal, erau de partea regelui Iugoslaviei, și care, în timpul războiului, au început să colaboreze deschis cu ocupanții germani.

s-a înrăutățit și mai mult prin declanșarea, la 23 August 1944, a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă a poporului român și alăturarea României la coaliția antihitleristă. Într-un raport către Hitler, mareșalul Wilhelm Keitel și generalul Heinz Guderian arătau că evenimentele de la 23 August din România, „pe lîngă consecințele imediate de ordin militar, au produs, în același timp, o răsturnare de fronturi extrem de periculoasă, care va duce la pierderea nu numai a teritoriului României, ci și al Bulgariei, Iugoslaviei și Greciei, punînd în pericol toată armata germană din Balcani". Începînd din 6 septembrie 1944, cînd trupele sovietice au făcut joncțiunea cu forțele iugoslave la Kladova, lupta de eliberare a țării a ajuns în faza finală, încheindu-se în mai 1945.

Publicăm, în continuare, un articol în care este evocată bătălia de pe rîul Neretva, articol reprodus din revista iugoslavă Fokus, **care apare bilunar la Zagreb. Publicație de mare tiraj, în al paisprezecelea an de apariție,** Fokus **acordă un spațiu precumpănitor problemelor de istorie.**

I. D.

La ședința pe care au avut-o la Belgrad, la 8 februarie 1943, general-colonelul german Alexander von Löhr, comandantul Grupului de armate E din Balcani, și colegul său italian Mario Roatta, comandantul Armatei 2, au putut constata un singur lucru: operațiunea „Weiss 1" nu-și ajunsese scopul principal. De 18 zile se desfășura cea mai mare operație represivă a principalelor forțe germano-italiene din Balcani, la care participau 100 000 soldați fasciști. De la Sisak și Karlovac, de la Gospić, Knin și Prijedor, aceștia se năpustiseră spre „Titostaat" (Statul lui Tito), cu sarcina de a înconjura și distruge cea mai importantă parte a Armatei populare iugoslave de eliberare aflată în inima teritoriului liber.

Acolo, în localitatea Bihać, se întrunise, la sfîrșitul anului 1942, primul Parlament popular al noii Iugoslavii; în această zonă începuse crearea primelor divizii și corpuri ale armatei populare; de aici, pornea chemarea la luptă pentru eliberarea orașelor și satelor înrobite, atrăgînd în rîndul combatanților batalioane noi, în rîndul cărora se înregistrau și mari personalități, cum a fost poetul Nazor[1]. Acest teritoriu liber, care avea o suprafață mai mare decît Belgia și Elveția, îi stătea în gît lui Hitler și din alte motive, pe care Führerul i le prezenta astfel într-o scrisoare lui Mussolini: „Răspîndirea largă a trupelor de răsculați, conduse de Tito, este obiectul consternării și îngrijorării noastre. Dacă vrem să scăpăm de pericolul atacării din spate, în cazul debarcării anglo-americane în Balcani, este nevoie să ne grăbim să înăbușim răscoala. Trebuie folosită forța, indiferent de numărul victimelor omenești. Pacificarea acestei zone din Balcani — iată sarcina noastră. Dacă evenimentele nu se vor desfășura cum am arătat mai sus, în momentul debarcării Aliaților, diviziile germane, în loc să ne stea la dispoziție împotriva armatei atacatoare, vor fi nevoite să-i înfrunte pe partizani".

În cleștele fascist care se strîngea în jurul localităților Lika, Kordun, Banija și Bosanska Krajina, satele erau incendiate, civilii omorîți; cei mai mulți fugeau prin zăpadă, în păduri. Numai în localitatea Grmecea fuseseră încercuiți 15 000 femei, bătrîni și copii, dintre care aproape jumătate au murit.

Pe direcția Neretva

Dar forța armatei populare nu era afectată. Diviziile, brigăzile și batalioanele se băteau cu îndîrjire, dînd dușmanilor lovituri tot mai puternice. Îndeplinind ordinul Comandamentului suprem, Corpul 1 croat și Corpul 1 bosniac au rămas în spatele dușmanului, atacîndu-l neîncetat. În același timp, Comandamentul suprem, cu încă trei divizii, s-a retras peste Drvar și Glamoč, către Livna, asumîndu-și cea mai grea sarcină — evacuarea a trei mii de răniți și bolnavi de tifos. Brigăzi de tineri și femei își purtau pe brațe tovarășii, sub atacurile neîntrerupte ale bombardierelor dușmane.

În aceeași zi în care Löhr și Roatta se întîlneau la Belgrad, avea loc o altă consfătuire la Duvna. Aici, în fața corturilor Diviziilor 1 și 2 proletare și a Diviziei 3 de șoc — care împreună cu Divizia 7 Banjska și Divizia 9 dalmată vor constitui grupul operativ principal al Comandamentului suprem, cu 20 000 luptători — Tito prezenta sarcinile contraofensivei către Herțegovina, Sangeac și Muntenegru, unde urma să se formeze centrul de sprijin pentru pătrunderea în Serbia.

Astfel s-a declanșat una din cele mai înverșunate ciocniri din războiul de eliberare: bătălia de pe Neretva, cunoscută sub numele de bătălia pentru răniți. Inițiativa se afla din nou în mîinile armatei populare. În următoarele două săptămîni, grupul operativ principal al Comandamentului suprem, atacînd pe direcția rîului Neretva, a împrăștiat cea mai mare parte a diviziei italiene Murgia, aflată în zona Prozor. Exercitînd o puternică presiune asupra localităților Imotski și Posušje, partizanii au blocat Corpul de armată italian din Mostar.

Dar, în acel moment, dușmanul a început să-și vină în fire. Divizia germană 717, venind de la Gornji Vakuf, a atacat în forță către Prozor. Italienii, împreună cu ustașii și domobranii[2], au închis al doilea braț al cleștelui din zona orașului Mostar. În același timp, dinspre Est, peste Muntele Prenj, începuseră să coboare spre rîul Neretva cei aproape 20 000 cetnici ai lui Draža[3].

---

[1] Vladimir Nazor (1876-1949), cel mai mare poet croat.

[2] Unități ale armatei regulate a statului marionetă Croația, care, împreună cu ustașii, se aflau în slujba ocupanților germani.

[3] Draža Mihajlović, colonel în fosta armată regală a Iugoslaviei; la ordinul guvernului refugiat la Londra, a organizat unități de cetnici.

În acel moment, coloanele de răniți se aflau la cel puțin 50 km de rîul Neretva, iar ariergarda eșalonului Spitalului central — unde se strînseseră deja 3 500 răniți — se afla și mai departe, la 100 km de rîu. La un moment dat, grupul de luptă Vogel și Divizia 717 germană au ajuns la numai șase kilometri pe Valea Prozorului, unde răniții și bolnavii de tifos se mișcau greoi, sub focul neîntrerupt al aviației naziste. Cercul morții se strîngea în jurul lor ceas de ceas.

La 28 februarie 1943, în satul Gracanici, aflat la 8 kilometri de Prozor, Comandamentul suprem și Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist Iugoslav s-a întîlnit cu comandanții de divizii. Cu acest prilej, s-a hotărît ca direcția generală a acțiunii de străpungere către Neretva să fie menținută. În același timp, trebuia dată o puternică contralovitură ofensivei germane la Gornji Vakuf. După cum s-a aflat mai tîrziu, în acel moment, acolo se afla însuși generalul Löhr, convins că va asista la încheierea victorioasă a operațiunii „Weiss 2", „la înfrîngerea definitivă a trupelor lui Tito în Balcani".

Strategia partizanilor

În această conjunctură, Tito a conceput planul strategic ce a condus la victoria partizanilor în lupta de pe Neretva. Comandamentul suprem a hotărît distrugerea tuturor podurilor de pe acest rîu. La 2 martie, a început să răsune puternice explozii. Mai întîi a sărit în aer podul de la estuarul Rama, apoi cele de la Ostrošać și Karaula, iar, în cele din urmă, cel mai important — podul de la Jablanica.

O zi mai tîrziu, a urmat contralovitura executată de armata populară împotriva naziștilor de la Gornji Vakuf, contraofensivă realizată de 9 brigăzi de infanterie, sprijinite de unități de artilerie și de tancuri. În cele din urmă, dușmanul a fost alungat din zona cea mai periculoasă pentru eșaloanele de răniți. Curînd, comandamentele germane au interceptat un mesaj al stației de radio „Iugoslavia liberă" în care se spunea că Tito s-ar îndrepta spre Nord, către Bosnia. Naziștii se întrebau cu înfrigurare: încotro o vor lua partizanii? Spre Nord, spre Vest sau spre Sud? Ei excludeau o singură direcție: cea spre Est, peste Neretva și, în continuare, pe deasupra munților aflați pe malul stîng al rîului. De aceea, forțele cetnicilor au început să se retragă din acest sector.

Convingîndu-se că stratagema a dat rezultatele așteptate, Comandamentul suprem a ordonat Diviziei 2 proletare să forțeze Neretva în zona podului dărîmat de la Jablanica. Brigada 2 dalmațiană, care se afla în această zonă în apărare, a pornit prima la atac.

„Anul 1943, 6 martie, orele 21.00 își amintește eroul național Stevan Opacic. Neretva se află în fața noastră; cetnicii de asemenea. În spatele nostru, vuietul frontului, răniții, sutele de bolnavi de tifos, precum și miile de copii, mame și bătrîni refugiați. Și Tito este undeva, în apropiere; se simte prezența lui. Batalionul nostru este aliniat pentru atac.

— Tovarăși luptători, ni se adresează comandantul brigăzii, Ljubo Vučković. Tovarășul Tito ne-a încredințat o mare sarcină: să forțăm Neretva, în regiunea podului distrus, și să-i alungăm pe cetnici, pentru a trece mai departe Spitalul central și grosul forțelor noastre...

Comandantul batalionului nostru, Bruno Vuletić, făcînd apel la voluntari, întreabă:

— Cine trece primul peste Neretva?

— Grupa mea, spun repede, de teamă ca nu cumva să trimită pe altcineva.

Ceilalți comandanți sînt de acord să pornim noi primii. Bîjbîind prin noapte, o luăm de-a lungul povîrnișului către învolburata Neretva, pînă ajungem la podul aruncat în aer. Mergînd tîrîș, intrăm în valurile rîului. Este înfiorător de frig; din cauza apei înghețate, mîinile ne amorțesc.

Într-o zonă din Croația, eliberată de armata populară, copiii își reiau activitatea școlară

În p. 29: *partizanii trec peste Neretva pe podul improvizat*

Cînd jumătate din grupa noastră atinge celălalt mal, cetnicii deschid focul. Ca niște pisici, ne cățărăm pe malul abrupt. Din urmă mă ajunge tînărul comunist Dușan Ercegovic, originar din localitatea Krila Jesenica. Ceilalți tovarăși sînt aproape; nu îi vedem dar îi simțim. Ajunși aproape de cazematele cetnicilor, aruncăm grenadele noastre — așa-numitele «dîrvarceanche» (grenade artizanale făcute în localitatea Drvar).

O explozie asurzitoare cutremură locurile

— Înainte, dalmațieni! Înainte, proletarii, strig eu. Și alergînd, arunc încă o grenadă,

Luptătorii mei se avîntă asupra cazematelor.

Surprinși, cetnicii o iau la goană. Împotriva fugarilor, care o zbughesc spre localitatea Prenj, întoarcem propria lor mitralieră, capturată chiar atunci. Grupa noastră este formată din 12 inși, printre care se află și două femei: Mila Milosević, din Sinj, și Dragica Belamarić din Sibenik; continuăm să-i urmărim pe dușmani. Trecerea forțelor noastre și a miilor de răniți este acum asigurată. Astfel, noaptea de 6 spre 7 martie 1943 a constituit începutul destrămării definitive a formațiilor de cetnici", încheie Stevan Opacic.

Nici o captură de război

Pînă la sfîrșitul zilei de 7 martie, două brigăzi de partizani au pătruns în Prenj: capul de pod cucerit pe malul stîng al Neretvei avea opt kilometri în adîncime. Acum, cei care dărîmaseră podul de la Jablanica s-au apucat să-l refacă. Printre ei se afla și Ivica Plantek, în vîrstă de 28 ani, pînă la începerea războiului muncitor forestier și miner în Slovenia.

L-am întîlnit acum la Zagreb și l-am rugat să ne evoce luptele de pe Neretva. „În 1942, am făcut un instructaj de inițiere în acțiunile de sabotare a mașinii de război inamice într-un detașament de partizani, lîngă Zagreb, povestește Plantek, mare invalid de război. În decembrie, același an, împreună cu un alt partizan, Joca Pribicevici, am fost trimiși la Banija, după exploziv. Aici însă am fost surprinși de ofensiva hitleristă și am ajuns în Divizia 7. Ne-am retras către Bihać, unde l-am văzut pentru prima oară pe Tito.

De la defileul Ripacki și pînă la Prozor, am ocrotit în permanență, retragerea Spitalului central. Pentru a îngreuna dușmanilor urmărirea, prăvăleam trunchiuri de copaci în drum, dar tancurile naziste le înlăturau repede. Văzînd acest lucru, am procedat altfel: mai întîi plantam mine, după care așezam copacii peste ele.

Ajunși la Jablanica, am rămas foarte impresionați văzîndu-i pe partizanii noștri conducînd cîteva tancuri. Peștera de lîngă rîul Rama era plină de butoaie cu benzină. După lăsarea serii, cînd bombardierele germane își încetau atacurile, baterii întregi de obuziere erau instalate pe poziții noi; toate acestea erau pradă de război, capturată în ultimul timp de partizani. Noi am fost încadrați în grupa de geniști a Comandamentului suprem. Ni s-a ordonat să săpăm gropi de-a lungul drumului dintre Jablanica și Prozor. Mai apoi am aflat că aici vor fi îngropate tunurile noastre. Am înțeles că eram înconjurați; dușmanul înainta dinspre localitatea Konjic înspre Neretva.

Încă din clipa în care primele noastre grupe de luptă au pornit să treacă înot Neretva, noi, geniștii, cu ajutorul feroviarilor din Jablanica, am început să adunăm materialele necesare pentru înjghebarea unui pod: trunchiuri de copaci, traverse de cale ferată, stîlpi de telegraf, scînduri, sîrmă, tot ce am găsit prin apropiere. În seara de 7 martie, pe o ceață groasă, am trecut la improvizarea podului. Ca scule aveam doar cîteva topoare, ciocane și clești. În valea rîului Rama, așteptau mii de răniți, bolnavi de tifos, refugiați.

Am pornit pe o scurtătură către rămășițele vechiului pod. Pe schelăria rămasă, îngustă și alunecoasă, cu greu puteam să ne menținem echilibrul; un pas greșit și ne-am fi prăbușit în valuri. Între schelele metalice, rămase în picioare, am introdus stîlpi, peste care am așezat scînduri. Noul podeț l-am ancorat cît am putut mai bine, cu cabluri de sîrmă, de resturile podului vechi. Pe această punte, lungă de șaizeci de metri, în dimineața de 8 martie au început să treacă oamenii. Geniștii abia se mai țineau pe picioare de atîta oboseală. Dar atîta timp cît au trecut cei grav răniți, apoi trupele și refugiații nu am avut odihnă; podul trebuia întărit și reparat în permanență.

Podul de la Jablanica a avut o viață scurtă: doar opt zile, dar îndeajuns ca, peste scîndurile lui, să treacă pe malul vieții Spitalul central, refugiații și diviziile Grupului operativ principal cu Comandamentul suprem. Îndeajuns pentru a intra în istorie.

După ce a trecut și arieregarda Brigăzii 3 dalmațiene, luptătorii l-au stropit cu petrol și i-au dat foc; curînd, valurile repezi ale rîului au luat cu ele stîlpii și scîndurile carbonizate ale fostului pod...

Cînd la Neretva au ajuns cele patru divizii germane, în fața lor nu se mai afla nimeni: „Nici o captură de război, nici un prizonier, nici un rănit", a raportat mai tîrziu generalul Löhr. Ceea ce l-a făcut pe Hitler, să le reproșeze cu amărăciune, generalilor săi: „Mi-ați promis că aceasta va fi o capcană pentru trupele lui Tito. Cînd, în cele din urmă, ați înconjurat această zonă, n-ați mai găsit acolo decît cîțiva asini slăbănogi".

În românește de
Ileana FOCȘA

PLANȘELE NOASTRE

Bogata tematică a Festivalului Național „Cîntarea României" a înscris la loc de cinste evocarea trecutului glorios al poporului român, a luptei sale pentru libertate și dreptate socială, pentru unitate și independență națională. Astfel de teme sînt prezente și în creațiile pictorilor **1)** Florin Niculiu: **Pașoptiștii; 2)** Georgeta Năpăruș: **Unirea Principatelor; 3)** Constantin Nicolae: **Griviția 1877** și **4)** Constantin Piliuță: **Insurecție**

HORA UNIRII

Centenarul relațiilor diplomatice româno-bulgare

O PRIETENIE CU ADÎNCI RĂDĂCINI ÎN ISTORIE

CRIȘAN ILIESCU

În această toamnă, s-au împlinit 100 ani de la stabilirea relațiilor la nivel diplomatic între România și Bulgaria, moment remarcabil în istoria legăturilor româno-bulgare, încununare firească a prieteniei tradiționale, a întrajutorării și conlucrării dintre poporul român și cel bulgar, în lupta pentru înfăptuirea nobilelor idealuri de libertate, independență și progres.

Locuind de secole în aceeași zonă geografică, de o parte și de alta a Dunării, românii și bulgarii au colaborat și s-au întrajutorat frățește în lupta de eliberare națională și socială, destinele lor fiind deseori aceleași, după cum același a fost deseori și dușmanul împotriva căruia au trebuit să lupte. Prietenia dintre popoarele român și bulgar a dobîndit prin veacuri contururi și consistențe ce s-au întipărit temeinic nu numai pe răbojul istoriei, dar și în planul conștiinței politice a celor două popoare.

„Între popoarele român și bulgar — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Mitingul prieteniei româno-bulgare, care a avut loc cu prilejul inaugurării lucrărilor Complexului hidroenergetic — Turnu Măgurele-Nicopole în aprilie 1978 — există vechi relații de prietenie, cu adînci rădăcini în trecutul luptei comune împotriva asupritorilor, pentru dreptate socială și libertate, iar apoi de luptă revoluționară pentru eliberarea de sub dominația exploatatorilor, pentru construcția socialismului".

„Noi ne amintim cu recunoștință — arăta cu același prilej tovarășul Todor Jivkov — de acei fii ai popoarelor bulgar și român care, veacuri de-a rîndul, au cimentat prietenia noastră... Ani îndelungați... România a adăpostit pe revoluționarii emigranți bulgari. Nu întîmplător, marele nostru scriitor și apostol al revoluției naționale, Zahari Stoianov, a scris că pentru el și pentru prietenii lui cuvintele România, București, Giurgiu, Ploiești Brăila erau nume sfinte".

Este binecunoscut faptul că, după căderea Bulgariei sub stăpînirea otomană, bulgarii au găsit întotdeauna o bună primire în țara noastră, s-au bucurat de sprijinul larg și generos al poporului român în lupta de eliberare de sub dominația otomană și de renaștere a statului bulgar.[1] Aici, avînd drepturi egale cu românii, ei au putut să-și desfășoare activitatea, să învețe și chiar — cum remarca istoricul bulgar Vasil Hristu — să „conspire în contra statului turc, cu toate că România era legată prin multe tratate cu Poarta"[2]. Aici, îndeosebi după crearea statului român modern, bucurîndu-se de sprijin și caldă ospitalitate, au activat numeroase organizații revoluționare bulgare, aici emigranții revoluționari bulgari au organizat majoritatea cetelor înarmate ce au trecut Dunărea spre a lupta pentru eliberarea patriei lor, au fost tipărite cărți, ziare și alte publicații bulgare, care au întreținut mereu vie flacăra dragostei de țară, aici și-au desfășurat o bună parte din activitatea lor, poate cea mai rodnică, marii revoluționari democrați bulgari G.S. Rakovski, L. Karavelov și H. Botev.

Scriind despre bunele legături existente între poporul

[1] *Magazin istoric*, nr. 7/1967, 8/1973.

[2] *Rumăni i bălgari v minaloto*, în *Prosveta*, an VI, mai 1941, Sofia, vol. IX.

român și cel bulgar, ziarul *Dunavska zora*, din 8 martie 1869, editat de emigrația revoluționară bulgară aflată în România, sublinia: „Sînt puține popoare în lume ale căror interese să fie atît de strînse ca cele ale poporului bulgar cu românii, dar și rar poți întîlni în istoria popoarelor o politică mai rezonabilă decît cea pe care străbunii acestor două popoare au dus-o în relațiile unora față de alții: ei au fost așa de pătrunși și iluminați în păzirea intereselor lor, că nu se întîlnește nici o pagină din istoria lor [care să fie] murdărită de egoism sau acoperită de noroiul cupidității. Trecutul acestor două popoare reprezintă, într-adevăr, un tablou magnific al frăției și reciprocității, aproape singular în viața popoarelor... Oricît am căuta, nu vom găsi în istoria lor, pînă în timpul cel mai recent, nici o trăsătură care să indice rivalitate, ură, răutate sau chiar vreun dezacord între aceste două popoare vecine care, împinse de alte forțe asupritoare de la Nord și Sud... s-au sprijinit pe Dunăre ca [pe] un punct de unire a alianței forțelor lor interne. Dimpotrivă, cîte și cît de frumoase exemple are să ne arate ea, istoria, de sprijinire reciprocă a acestor două popoare cînd, însuflețite de unul și același țel, s-au luptat împotriva dușmanului comun...“.

Prietenia și conlucrarea dintre popoarele român și bulgar s-au întărit și mai mult prin sîngele vărsat în comun, prin faptele de arme săvîrșite de ostașii noștri, împreună cu voluntarii bulgari, alături de armata rusă, în războiul din 1877-1878, război ce i-a adus poporului bulgar eliberarea de sub stăpînirea otomană[1].

La scurt timp după victoria obținută în război, în semn de prietenie față de Bulgaria, care devenise „principat autonom și tributar“, și dorind să sublinieze faptul că o tratează ca pe un stat pe deplin independent, fără a mai aștepta aprobarea autorităților otomane — necesară pentru țările tributare Porții — guvernul român a numit, la 28 mai 1879[2] un consul al României la Rusciuk (Ruse). Ulterior, după ce principele Bulgariei, Alexandru de Battemberg, și-a dat agrementul (28 iunie 1879)[3], guvernul român l-a numit pe Alexandru Sturdza în calitate de agent diplomatic și consul general la Sofia. Acesta și-a înmînat scrisorile de acreditare, în audiență solemnă, pe data de 9 septembrie 1879[4]. Cu acest prilej, în discursul de răspuns, principele Bulgariei a spus: „Bulgaria nu va uita niciodată că, în momente grele, fiii ei au găsit în România ospitalitatea cea mai frățească și că eforturile poporului bulgar pentru libertate și progres au fost totdeauna privite cu o nobilă simpatie de către români“.

În toamna aceluiași an și-a prezentat scrisorile de acreditare și primul reprezentant diplomatic bulgar la București, stabilirea relațiilor diplomatice între România și Bulgaria venind în sprijinul năzuințelor țării vecine de a obține deplina independență de stat. După proclamarea independenței Bulgariei (1908), reprezentanțele diplomatice de la Sofia și București au fost ridicate la rang de legații.

Stabilirea de raporturi diplomatice între România și Bulgaria a dus la dezvoltarea colaborării lor politice și culturale. În deceniile următoare, s-au întărit legăturile dintre forțele progresiste și revoluționare din cele două țări, iar bogatele tradiții de solidaritate dintre mișcările muncitorești și socialiste au fost continuate și îmbogățite de partidele comuniste din ambele țări, în lupta împotriva reacțiunii și a fascismului, a exploatării și asupririi, pentru eliberare socială, pentru înfăptuirea înaltelor idealuri ale maselor populare din cele două țări.

În anii construcției socialiste, prietenia româno-bulgară a dobîndit un conținut nou, s-a ridicat pe o treaptă superioară, găsindu-și suport trainic, indestructibil, în comunitatea orînduirii sociale, a țelurilor și aspirațiilor fundamentale ale celor două popoare, în cauza comună a luptei pentru edificarea socialismului și comunismului. Prietenia și colaborarea dintre țările și partidele noastre se amplifică și se aprofundează continuu pe baza principiilor marxism-leninismului și solidarității internaționaliste, respectării stricte a independenței și suveranității naționale, deplinei egalități în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și întrajutorării tovărășești.

Cursul continuu ascendent al relațiilor româno-bulgare, pus pregnant în evidență cu ocazia vizitelor și întîlnirilor dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și Todor Jivkov, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președinte al Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria, constituie o încununare firească a legăturilor seculare de prietenie, bună vecinătate și întrajutorare dintre popoarele român și bulgar, făurite în lupta comună pentru idealurile libertății și independenței naționale, ale progresului și păcii.

Întîlnirile care au devenit tradiționale — peste 20 între anii 1965-1979 — dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov — fie că au loc pe pămîntul românesc, fie pe cel al țării vecine și prietene — contribuie la dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare între partidele și popoarele noastre, deschid, de fiecare dată, noi și rodnice căi de acțiune în vederea extinderii conlucrării reciproce, conferă, prin înțelegerile, acordurile și hotărîrile luate, un conținut tot mai bogat prieteniei și colaborării româno-bulgare. Dezvoltarea lor în continuare corespunde, — așa cum se subliniază în Comunicatul dat publicității la începutul acestui an, cu prilejul vizitei efectuate în R.P. Bulgaria de către tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, ca și în Comunicatul privind întîlnirea prietenească dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov, care a avut loc în octombrie 1979 — intereselor vitale ale popoarelor român și bulgar, intereselor țărilor socialiste, cauzei generale a păcii și socialismului în lume.

---

[1] *Magazin istoric*, nr. 5/1977.

[2-4] Datele sînt pe stil vechi.

Emma și J. B. Mawr—

o familie britanică prietenă a României

Doctor în istorie **TREVOR J. HOPE**
(Anglia)

Investigații recente privind activitatea în România, în timpul războiului pentru independență (1877-1878), a organizațiilor britanice de asistență medicală, au pus în evidență rolul important jucat, în acele împrejurări, de doctorul John Barker Mawr și de soția sa, Emma Bennett Mawr (născută Milson). Anii cînd soții Mawr au activat la București (1858-1892) se caracterizează printr-o serie de realizări considerabile în domeniul medical. Ea a constituit, totodată, o perioadă importantă pentru dezvoltarea contactelor științifice, culturale și economice dintre Marea Britanie și România.

Membru al Colegiului regal al chirurgilor

Amănuntele despre prima parte a vieții lui John Barker Mawr sînt destul de vag cunoscute. Nici măcar data sau locul nașterii nu au fost încă precizate, deși în necrologul său, apărut în revista medicală *The Lancet*, din 13 februarie 1892, se arată că avea 76 ani cînd a decedat, astfel că este foarte probabil să se fi născut în 1815.

A obținut calitatea de membru al Colegiului regal al chirurgilor, la 17 iulie 1840 și a devenit membru al Societății londoneze a farmaciștilor la 24 septembrie 1840. În anuarul medical pe 1847 se menționează că John Barker Mawr funcționase anterior ca ajutor de obstetrician la Maternitatea regală din Vestul Londrei. Acesta este probabil cel dintîi post în care a fost numit, la încheierea studiilor medicale.

Doctorul Mawr a practicat medicina mai întîi în Lincolnshire (1840-1850), devenind chirurg la Spitalul Boston Union, în 1848. Prin 1850 s-a înapoiat la Londra, unde a deschis, în asociație cu doi confrați, un cabinet pe White Lion Street, în Pentonville, Londra, sub numele *Gill, Mawr and Gill*. În anul următor s-a mutat pe Clifton Road, în cartierul St. John's Wood din Vestul Londrei, și a obținut numirea ca obstetrician districtual la St. Mary's Hospital din Paddington. Interesul deosebit manifestat de Mawr pentru obstetrică l-a determinat să publice un articol în revista medicală *The Lancet*, bazat pe un caz pe care îl tratase în 1852 la St. Mary's Hospital. În 1853 a devenit chirurg onorar la Așezămîntul școlar St. John pentru fiii clerului sărac, așezămînt situat pe Hamilton Terrace, în St. John's Wood. În același an s-a instalat într-o casă nou construită, pe Abbey Road 24 a. Aceasta va rămîne locuința sa pînă în preajma plecării la București, în 1858.

Casa de pe Abbey Road, în cartierul St. John's Wood, avea să fie, pentru un timp, locuința lui Dumitru Brătianu, în etapa fi-

nală a misiunii acestuia în Anglia, din însărcinarea unioniștilor români.[1] Din păcate, cum și cînd s-a întîlnit Brătianu pentru prima oară cu doctorul Mawr nu știm. Dar această întîlnire reprezintă un eveniment care a schimbat complet existența medicului britanic.

Dr. Mawr a fost atras de personalitatea lui Dumitru Brătianu și a fost convins de patriotul român să renunțe la viața și cariera londoneză, pentru a pleca la București, cu scopul de a ajuta la organizarea unui serviciu medical modern în Principatele române. În preocupările lui Brătianu intra ideea de a-i îndemna pe englezi să meargă în Principate pentru ca, la înapoiere, să poată relata despre situația de acolo, dobîndind, în felul acesta, sprijin britanic pentru aspirațiile naționale românești. În vederea plecării, Mawr și-a trecut, la Royal College of Physicians, în decembrie 1857, ultimul examen pentru a putea fi declarat licențiat.

Înainte de a porni spre București, Mawr s-a căsătorit cu Emma Bennett Milson, fiica unui chirurg londonez din Finchley, Richard Henry Milson. A fost o căsnicie fericită, fiindcă Emma a sprijinit munca soțului său, în faza ei inițială, după cum mai tîrziu a ajuns să joace un rol la fel de important ca și el la organizarea operei medicale de ajutorare a răniților români din războiul de la 1877.

Este interesant de semnalat că Nicolae C. Golescu a trimis lui Carol Davila o scrisoare de recomandare a lui Mawr, cu prilejul instalării acestuia la București.

La un an după sosirea aici, în ziua de 24 iulie 1859, E. Mawr a născut un băiat, Felix Stephen Demitri Mawr. Prenumele „Demitri" amintește prietenia familiei sale cu Dumitru Brătianu.

[1] *Magazin istoric*, nr. 4/1978.

Doctorului Mawr i s-a acordat, în 1858, permisiunea de a practica medicina în Țara Românească[2], iar în luna februarie a anului următor a fost numit medic secundar la Spitalul Brîncovenesc și doctor al Azilului „Domnița Bălașa", unde a continuat să lucreze pînă la pensionarea sa, în 1876.

Pledoarie pentru cauza soldaților români

Izbucnirea războiului, în 1877, a pus mari responsabilități în fața corpului medical român. Soții Mawr au răspuns cu obișnuita lor energie îndatoririlor ce reveneau medicilor în acele momente. Fondurile necesare pentru dotarea spitalelor erau reduse, drept care s-a decis ca Emma Mawr să meargă în Anglia și să lanseze un apel public. Ceea ce a și făcut în cursul primăverii și verii lui 1877. Proiectul său inițial era să mobilizeze un corp de infirmiere britanice, această idee fiind sprijinită și de principesa Elisabeta a României.

Emma Mawr a căutat să ia legătura cu foștii asociați ai soțului său la Londra. În acest scop, a scris, la 11 iunie, redactorului-șef al principalei gazete medicale engleze, *The Lancet*, cerînd „să i se permită să pledeze în coloanele gazetei cauza soldaților români". Revista a publicat bucuros apelul d-nei Mawr. Ea arăta că, trăind printre români aproape douăzeci de ani, „sentimentele binevoitoare și răbdarea de care dau dovadă clasele de jos" o îndemnau să ceară un ajutor deosebit pentru ele; anunța, din nou, intenția sa de

[2] Despre activitatea în Țara Românească a dr. Mawr, cercetătorul român C.I. Bercuș a prezentat o comunicare la Congresul internațional de istoria medicinii de la Londra din 1972.

J.B. Mawr

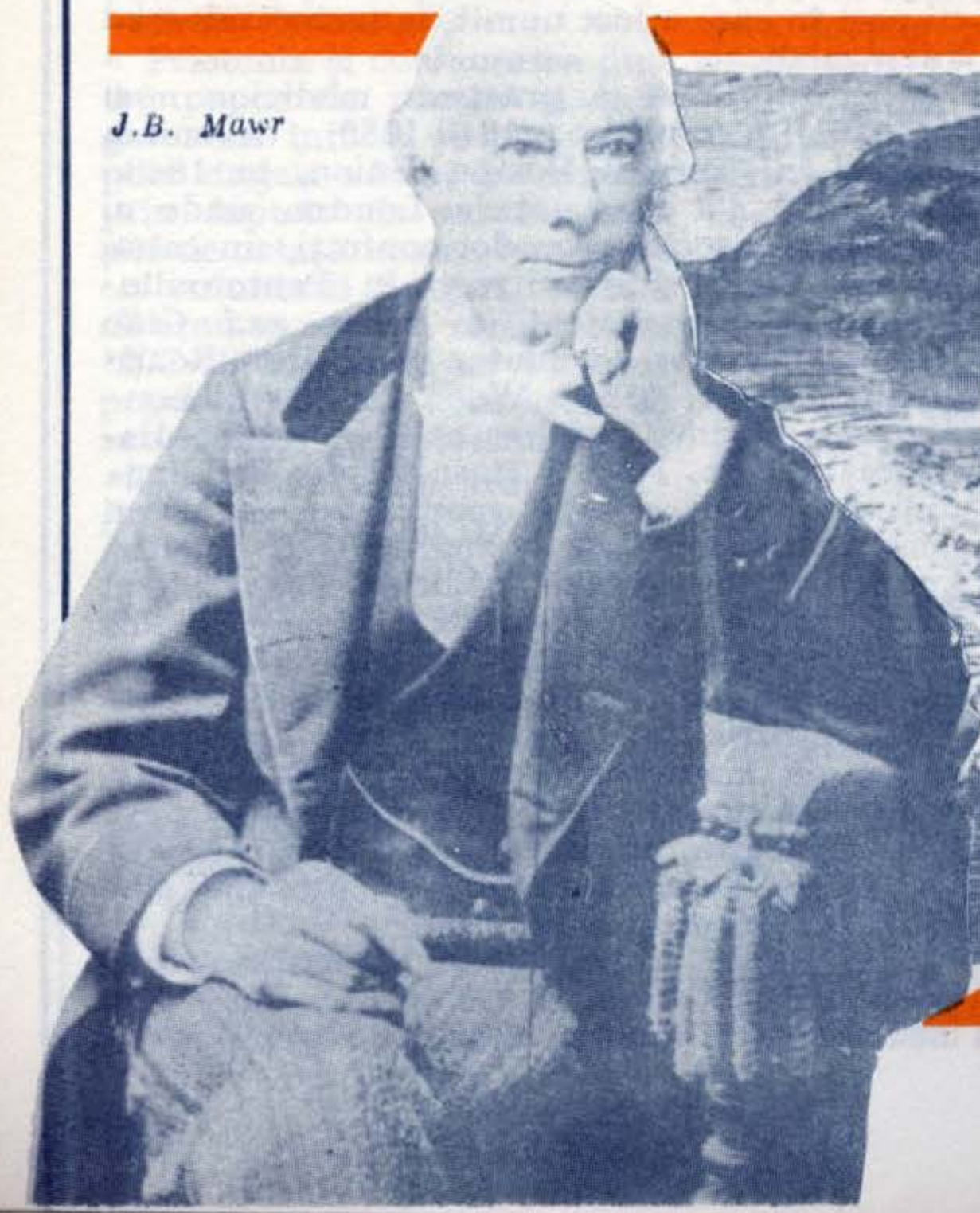

Plevna, 1877

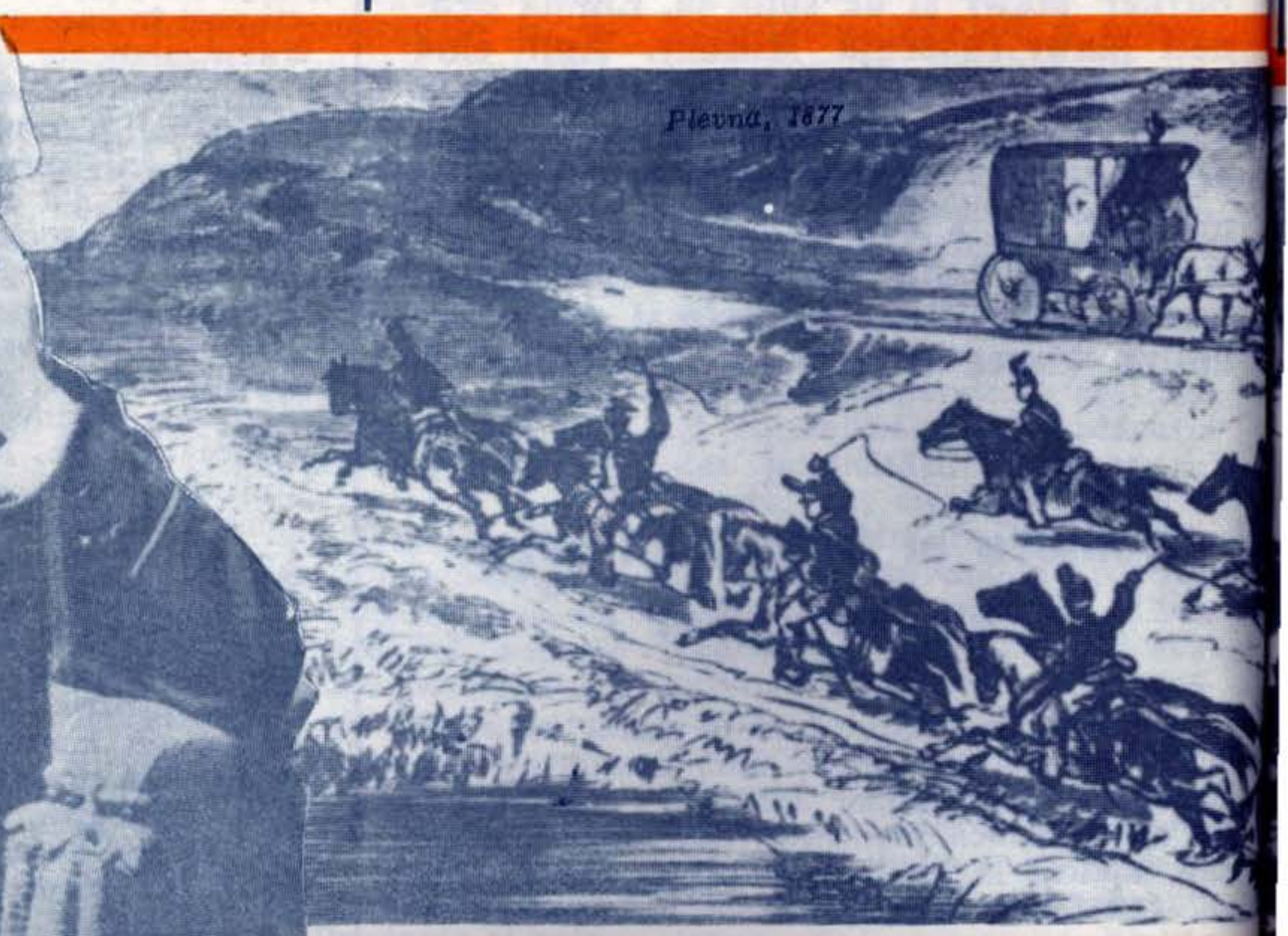

a constitui o societate, „în afara oricărei coloraturi religioase sau politice", pentru a ajuta victimele române ale războiului. E. Mawr își încheia astfel apelul: „Mă voi simți profund îndatorată față de publicul compătimitor englez care mă va ajuta prin subscripții, cît și față de doamnele și domnii din Anglia care mă vor sprijini să formez un comitet de acțiune. Scrisorile trimise la această adresă [88, Finchley Road, London, N.W.] vor primi răspuns cît mai curînd posibil. Eu voi rămîne acasă în fiecare marți și vineri, după ora 3 p.m., pentru a întîlni pe cei care ar voi să discute cu mine în intenția de a-mi da o mînă de ajutor. Doresc să mă întorc la București cît mai curînd posibil și sper să fiu însoțită de infirmiere, luînd cu mine și alte ajutoare materiale eficiente".

După întoarcerea în România, ea a scris din nou revistei *The Lancet*, la 10 septembrie, confirmînd primirea banilor colectați ca urmare a apelului său din iunie. „Lordul Aberdour a fost cel mai darnic subscriitor", remarca ea, cel mai mic dar fiind de „doi șilingi în mărci poștale de la o «femeie de serviciu săracă» fără însă ca acesta să fie cel mai puțin apreciat dintre daruri". Banii strînși în Anglia trebuiau îndreptați către aceste spitale. „Simpatizanții" săi englezi erau invitați să continue trimiterea darurilor în bani pentru Fondul românilor victime ale războiului, la National and Provincial Bank of England, indicînd, în același timp, în ce mod preferă să fie folosiți banii lor: pentru ambulanțele Crucii Roșii române, pentru spitalul principesei Elisabeta sau pentru spitalele de la Turnu Măgurele înființate de Maria Rosetti.[1]

Familia Mawr a deschis la București un mic spital propriu. În decembrie ei informau cititorii revistei amintite: „Micul spital pe care am reușit să-l instalez și să-l susțin datorită mai ales generozității prietenilor englezi, funcționează bine. Deși am primit cîteva cazuri grave, n-am nici un deces, iar bieții noștri bolnavi sînt foarte recunoscători".

Acest spital s-a bucurat de aprecierea călduroasă a doctorului Ludovic Fialla, cel care a condus unitățile Crucii Roșii române de la Turnu Măgurele. În amintirile sale, acesta vorbește despre abnegația și asistența de înaltă calitate acordată de soții Mawr, precum și despre veneratia și respectul pe care le manifestau față de ei românii îngrijiți. Corespondentul de război al ziarului *Daily News* a vizitat spitalul soților Mawr la 26 noiembrie 1877, după care a publicat o lungă, amănunțită și elogioasă relatare despre opera înfăptuită pentru soldații români bolnavi și răniți de această pereche devotată și de ajutoarele ei. Despre doctorul Mawr, care era și un prieten personal al casei domnitoare din România, presa britanică va arăta că, din modestie, nu a acceptat să fie decorat pentru eforturile depuse în timpul războiului.

După terminarea războiului, Mawr și-a îndreptat din nou atenția către preocupările sale medicale speciale. Devenise membru al Societății medicale științifice din București în 1863. Nu s-a remarcat în dezbaterile societății, dar a scris relatări despre cazurile interesante cu care s-a întîlnit în activitatea sa. O asemenea relatare, bazată pe un caz rar la București, a publicat-o în *The Lancet*, din ianuarie 1880; articolul era intitulat: *Intoxicația cu digitală*. În 1883, Mawr a tipărit la București lucrarea *Călăuza pentru mamele tinere spre creșterea copiilor*.

La rîndul ei, îndrăgind România, Emma Mawr a cules, tradus și editat trei cărți de basme și proverbe românești. Apoi, auzind despre muncitorii șomeri din Londra, ea a luat pana pentru a scrie din nou revistei *The Lancet*. De data aceasta, ea nu mai apela la englezi ca să-i ajute pe români, ci oferea, dimpotrivă, un leac românesc pentru sărmanii și înfometații muncitori britanici: mămăliga. Emma Mawr dădea rețeta și o serie de variante pentru prepararea acestei mîncări românești, recomandînd englezilor să o introducă în alimentația lor.

John Barker Mawr a murit în ziua de 31 ianuarie 1892, la locuința lui (de pe strada Fortuna nr. 3, din cartierul Caimatei). Fiul său, ofițerul de cavalerie Frank Mawr, a adus decesul la cunoștința Consulatului general al Marii Britanii. Cînd știrea a sosit la Londra, *The Lancet* a publicat un necrolog, care se încheia astfel: „Curtenitor, amabil și generos, d. Mawr era iubit de toate clasele. A fost înmormîntat la Cimitirul protestant, în ziua de 2 [februarie]. Sicriul său nu se mai vedea dintre jerbe și coroane". A fost un omagiu emoționant, la care s-au alăturat din toată inima mulți prieteni români.

Traducere de
G. BRĂTESCU

[1] *Magazin istoric*, nr. 5/1977.

În urmă cu 62 ani, la 7 Noiembrie 1917, a fost înfăptuită Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, eveniment de profundă înrîurire asupra cursului istoriei universale.

Reproducem, după revista sovietică Sputnik *(nr. 11/1976), fragmente din amintirile lui Anatoli Lunacearski[1] — participant la revoluție și unul dintre cei mai apropiați*

Smolnii în măreața noapte

ANATOLI LUNACEARSKI

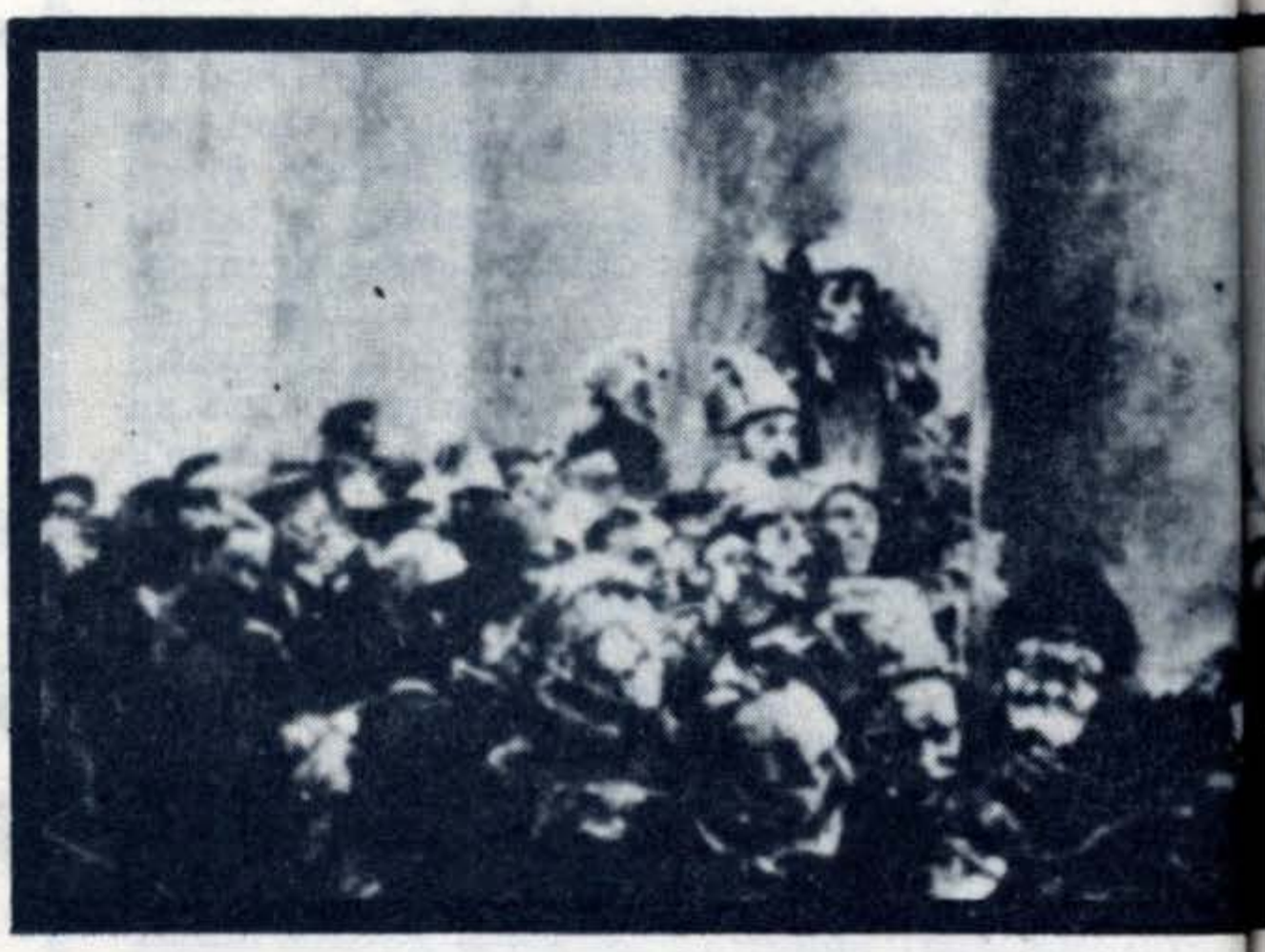

Smolnîi strălucește de lumină. O mulțime de oameni, plini de însuflețire, umblă de colo-colo prin toate culoarele sale. Viața clocotește în toate încăperile, dar o veritabilă maree umană, un ciclon ia cu asalt căpătul unui culoar de la etaj: acolo, în ultima cameră, își ține ședințele Comitetul Militar Revoluționar. Cel ce se lasă înghițit de acest vîrtej vede pretutindeni chipuri în efervescență și mîini întinse după o directivă sau o împuternicire. De aici se încredințează misiuni de o importanță covîrșitoare. Tot aici se fac numiri în posturi de răspundere, dictate și bătute imediat la mașini, ce țăcăne fără încetare, și semnate cu creionul pe genunchi. Un tînăr tovarăș, nemaiîncăpîndu-și în piele de fericire, a și luat-o la goană prin noaptea întunecoasă într-un automobil dezlănțuit. În aceeași ultimă încăpere, cîțiva tovarăși, fără să se ridice de la masă, trimit ca niște curente electrice, în toate colțurile țării, ordine către orașele Rusiei în plină revoluție.

Nici astăzi nu mă pot gîndi fără uimire la această muncă titanică. Consider activitățile desfășurate de Comitetul Militar Revoluționar în zilele roșii ale lui Octombrie ca o manifestare de energie umană, doveditoare de ce rezerve uriașe zac într-un suflet revoluționar și de ce este el în stare atunci cînd vocea tunătoare a revoluției îl cheamă la luptă.

Ședința Congresului II al Sovietelor[2] a început tîrziu, în Sala albă de la Smolnîi. Comuniștii prezintă o trăsătură specifică: printre ei nu întîlnești oameni care să fiarbă de patimi semănînd uneori cu frenezia, ba chiar cu isteria; animați de o energie gigantică, pe dinăuntru numai văpaie, ei păstrează, de obicei, aparențe calme și această energie iese la iveală tocmai în zilele cele mai primejdioase și mai zbuciumate.

Participanții la Congres încearcă sentimente sărbătorești și solemne. Frămîntarea este uriașă, dar fără urmă de panică, deși se duc încă lupte în jurul Palatului de Iarnă și, clipă de clipă, sosesc știri care de care mai alarmante. Cuvîntările comuniștilor sînt primite cu un entuziasm delirant. Ce furtună nesfîrșită de aplauze întîmpină vestea atît de așteptată că puterea sovietică a cucerit, în sfîrșit, Palatul de Iarnă și că miniștrii capitaliști au fost arestați ...

Vladimir Ilici Lenin se simte în elementul lui: jovial, muncind fără întrerupere, găsind timpul necesar să redacteze decretele noii puteri, care — așa cum o știm astăzi — vor deveni într-o zi cele mai frumoase pagini de istorie a secolului nostru.

Aș adăuga la această schiță și amintirile mele despre numirea primului Consiliu al Comisarilor Poporului. Asta s-a întîmplat într-o cămăruță de la Smolnîi, unde scaunele gemeau sub mantale și căciuli și unde ne îngrămădeam cu toții în jurul unei mese sub o

---

[1] *Anatoli Vasilievici Lunacearski* (1875-1933), om de stat sovietic, unul dintre pionierii de frunte ai culturii socialiste, membru al Academiei de Științe a U.R.S.S. (critic literar, dramaturg, estetician, publicist), membru al partidului comunist din 1895. În perioada insurecției armate din octombrie 1917, a îndeplinit misiuni de mare răspundere în Comitetul Militar Revoluționar al Petrogradului. A intrat apoi în primul guvern sovietic, între 1917 și 1929 ocupînd funcția de comisar al poporului pentru Învățămînt. În anii războiului civil, a fost împuternicitul Consiliului Militar Revoluționar pe diferite fronturi.

Orator excelent, spirit enciclopedic, Lunacearski este autorul a numeroase studii *(Karl Marx, De la Spinoza la Marx, Realismul socialist, Lenin și știința literaturii, Dialoguri despre artă)*, piese de teatru *(Oliver Cromwell, Faust și orașul, Cancelarul și lăcătușul)*, lucrări memorialistice *(Povestiri despre Lenin)*.

El a murit în 1933, în Sudul Franței, la Menton, unde se afla la tratament medical. Este înmormîntat în Piața Roșie, sub zidurile Kremlinului.

[2] Congresul II al Sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților din Rusia a avut loc în zilele de 25 și 26 octombrie (7,8 noiembrie, stil nou). Lenin a prezentat acolo un raport despre pace și pămînt. Congresul a aprobat istoricele decrete asupra păcii și pămîntului, redactate de Lenin, și a format guvernul — Consiliul Comisarilor Poporului — prezidat de Lenin. Vezi și *Magazin istoric*, nr. 7/1967.

tovarăşi de luptă ai lui Lenin — apărute în revista Plamea *din 7 noiembrie 1918, la prima aniversare a lui Octombrie. În continuare, prezentăm după alt număr al revistei* Sputnik *(4/1979), muzeul memorial Lenin, din interiorul Kremlinului.*

lumină chioară. Îi alegeam pe conducătorii Rusiei celei noi. Adesea mi se părea că alegerea se făcea cam la întîmplare şi mă speria mereu prea marea discrepanţă între sarcinile gigantice şi oamenii meniţi să le împlinească, oameni pe care îi cunoşteam bine şi care nu mi se păreau încă suficient de pregătiţi pentru cutare sau cutare sarcină. Lenin se descotorosea de mine cu un gest plictisit, spunîndu-mi totuşi, de fiecare dată cu un surîs:

— Deocamdată... pe urmă vedem noi; ne trebuie oameni la toate posturile; dacă nu-s la înălţime, îi înlocuim noi.

Şi cîtă dreptate avea! Bineînţeles, unii au fost înlocuiţi, alţii au rămas. Cîţi dintre ei nu s-au înhămat plini de timiditate la sarcina ce le fusese încredinţată, dovedindu-se apoi la mare înălţime. Desigur că pe unii — şi nu numai dintre spectatori, ci şi dintre participanţii la revoluţie — îi apuca ameţeala în faţa perspectivelor grandioase şi a dificultăţilor ce păreau de nebiruit. Mai mult decît oricare dintre noi, Lenin cîntărea cu o uluitoare capacitate de evaluare aceste sarcini titanice şi le aborda aşa cum un timonier experimentat ia în mînă cîrma unui imens transatlantic.

Atmosfera explozivă din vremea aceea îţi revine în minte ca o muzică deosebită, ca un parfum sufletesc neobişnuit. Cel care a trăit acele zile nu le va uita niciodată. Pentru el, Smolnîi va rămîne sîmburele vieţii sale. Sînt sigur că, într-o bună zi, Smolnîi va fi socotit templul spiritului nostru, în care vor intra sumedenie de urmaşi ai noştri. Pentru ei, fiecare fărîmă de amintire despre zilele pe care le aniversăm astăzi va părea o comoară.

Cabinetul lui Lenin: o uşă deschisă tuturor

Vladimir Ilici Lenin a locuit şi a lucrat la Kremlin din martie 1918 pînă în mai 1923. Mai tîrziu, cabinetul de lucru şi apartamentul său au devenit muzeu memorial.

Cabinetul de lucru era exclusiv funcţional; avea tot ce era indispensabil muncii unui savant om de stat. Un birou cu telefoane, o trusă de scris, o lampă, lumînări, antete oficiale şi plicuri. În stînga şi în dreapta unui fotoliu confortabil, din împletitură de pai, stelaje pe rotile — executate după desenele sale proprii — rezervate documentelor congreselor şi conferinţelor partidului. Aici se găseau o *Culegere a ordonanţelor şi decretelor guvernului muncitorilor şi soldaţilor*, lucrări de referinţă, dicţionare, opere ale lui Marx şi Engels, adică ceea ce el trebuia să aibă oricînd la îndemînă.

„Uneori, cînd intram în cabinetul său, îşi amintea Nadejda Krupskaia, soţia lui Lenin, îl găseam recitindu-i pe Marx şi Engels. Se întîmpla asta în momente extrem de grave, de cotitură în viaţa ţării. Mă minunam întotdeauna că era în stare să se ocupe de teorie în plină luptă; căuta

În teorie o soluție pentru problemele practice. Capacitatea de a asocia, pe de o parte, practica teoriei, pe de alta, aspecte, la prima vedere, minore ale vieții cotidiene chestiunilor majore, de principiu, este o caracteristică a partidului nostru, în general, și a lui Lenin, în special". Lucra uneori 16 ore pe zi, conducea ședințe ale Consiliului Comisarilor Poporului, ale Consiliului Muncii și Apărării, ale Biroului Politic al C.C., ținea discursuri în fața muncitorilor, pregătea rapoarte, primea vizitatori.

Lenin detesta birocratismul, formalismul în muncă. El ruga secretarele să organizeze audiențele de așa manieră, încît cei sosiți să nu aștepte mai mult de cinci minute. Întîmpina pe fiecare în pragul cabinetului, îl invita să ia loc într-un fotoliu tapisat, aproape de biroul său, apoi se așeza și el, alături. Știa ca nimeni altul să întrebe și să asculte. Îl interesa absolut orice.

Aici Lenin a primit personalități ale mișcării comuniste internaționale: Marcel Cachin, Wilhelm Pieck, Vasili Kolarov, Béla Kun, Sen Katayama, William Gallacher, Soukhé-Bator și alții[1]. Vladimir Ilici Lenin găsea timp să se întîlnească și cu ziariști, pictori, scriitori, oameni de afaceri, savanți străini, oameni care, în ciuda dificultăților, veneau în Rusia sovietelor. Printre oaspeții săi s-au aflat scriitorul Herbert Wells și filozoful Bertrand Russel, ambii englezi, ziaristul american Albert Rhys Williams, Katsuzi Fuse, reprezentantul ziarelor japoneze *Tokyo nichi nichi* și *Osaka Mainichi*, filozoful indian Mahendra Pratap...

Cele 10 000 volume din biblioteca personală a lui Lenin te ajută să-ți formezi o idee despre „laboratorul" său, despre diversitatea înclinațiilor și gusturilor sale. Biblioteca are 88 subdiviziuni: filozofie, sociologie, economie politică, istoria partidului, statistică, economie, stat și drept, probleme militare, artă, istorie, beletristică etc. Clasificarea bibliotecii este exclusiv individuală, nu se aseamănă cu clasificările tradiționale. Subdiviziunile ei s-au născut treptat, pe măsură ce Lenin își punea o problemă sau alta, de teorie sau de practică. Tot ceea ce se află în bibliotecă a fost cumpărat la indicația lui Lenin și cu banii săi.

Deseori, vizitatorii muzeului întreabă: „Ce scriitori are el în bibliotecă?" Bineînțeles, se găsesc aici Pușkin și Lermontov, Nekrasov, Tolstoi, Cehov. Cunoscînd nouă limbi străine, Lenin citea pe Heine și Goethe în germană, pe Byron și Shelley în engleză, pe Zola și Hugo în franceză, pe Dante și Manzoni în italiană.

Cărțile primite cu dedicație constituie un sector foarte interesant. Iată o dedicație a lui Bernard Shaw: „Lui Nikolai Lenin (unul dintre pseudonimele literare ale lui Vladimir Ilici Lenin), singurul conducător din Europa care are talentul, caracterul și cunoștințele corespunzătoare postului său de răspunderе. Din partea lui Bernard Shaw, 10 iunie 1921".

În pp. 38-39: *Sala albă de la Smolnîi, în zilele Congresului II al Sovietelor*

Prima aniversare a lui Octombrie (7 Noiembrie 1918) în Piața Roșie

[1] Vladimir Ilici Lenin a primit aici și delegații de reprezentanți ai mișcării revoluționare din țara noastră. Vezi *Magazin istoric*, nr. 4/1970.

Lenin, sora sa, Maria I. Ulianova, și N.K. Krupshaia după parada militară (7 Noiembrie 1918)

Familia lui Lenin (el, Nadejda Konstantinovna Krupskaia și sora mai mică a lui Lenin, Maria Ilinicina Ulianova) locuia în patru camere. În camera lui Lenin, se află un birou mare, lîngă fereastră, cu o trusă de scris din sticlă, un coupe-papier și un foarfece cu care Lenin deschidea plicurile. Mai sînt aici un calendar, dar și mai multe cărți cu dedicație. La dreapta, un pat nichelat cu un pled vechi — în loc de cuvertură — la care ținea mult și îl păstra cu grijă. Era un cadou de la mama lui, cînd se văzuseră, pentru ultima oară, la Stockholm, în 1910.

Un mic dulap de cărți și un pat completează mobilierul. În această cameră, Lenin a lucrat, s-a odihnit — chiar și cînd a fost grav bolnav — aici a dictat scrisori și articole. La 15 mai 1923, somat de medici, el a părăsit acest apartament pentru o casă la țară, nu departe de Moscova. N-a mai revenit acolo decît o dată. La 18 octombrie, Vladimir Ilici a traversat Moscova și, ajuns la Kremlin, a străbătut camerele apartamentului său, a zăbovit cîteva minute în cabinetul de lucru, a luat cîteva cărți din bibliotecă și s-a întors a doua zi la țară. Chiar și calendarul din camera lui Lenin este deschis la data acestei ultime vizite în Capitală, 19 octombrie 1923.

Camera Krupskăi este la fel de modestă: un birou, un divan, un dulap de cărți, un pat. Pe birou, o servietă veche. Muncitorii i-o făcuseră cadou lui Lenin, care la rîndul lui i-o dăduse soției sale. Krupskaia a folosit-o timp de 20 ani.

Camera Mariei Ilinicina Ulianova se distinge față de a fratelui și a cumnatei sale numai prin niște broderii, oferite de copiii din două orfelinate, pe care le vizita adesea, și prin cîteva portrete pe pereți, dintre care unul, în cărbune, al mamei sale, Maria Aleksandrovna Ulianova.

Seara, în rarele ore de odihnă, familia se reunea în mica dar confortabila sufragerie. Veneau aici să se vadă cu toții și Anna Ilinicina, cealaltă soră a lui Vladimir Ilici, și Dmitri Ilici, fratele lui, și cîțiva prieteni. Ulianovilor le plăcea să primească vizite. Angajau dezbateri, evocau trecutul, discutau despre prezent. Adeseori cîntau. Era o veche tradiție a familiei. Interpretau cîntece revoluționare și se despărțeau după miezul nopții, dar niciodată vizitatorii nu se plîngeau de tratația mai mult decît modestă; știau că Lenin și Krupskaia împărțeau cu ei absolut tot ce aveau.

Dacă n-aveau invitați, Ulianovii luau masa, în general, la bucătărie. Și ea este expusă vizitatorilor. O bucătărie luminoasă, spațioasă, cu scaune din palmier, în jurul mesei cu obiecte de uz casnic foarte obișnuite, o veselă modestă și clasicul samovar.

Pînă acum muzeul a înregistrat peste un milion de vizitatori, din 115 țări. Părăsind apartamentul lui Lenin, un număr dintre ei își notează impresiile într-o carte de aur, aflată pe o măsuță specială. O carte care numără deja 13 volume.

SUFLETUL MEU DE NEDESMINȚITĂ ROMÂNCĂ

ELENA VĂCĂRESCU

„Deși am fost adusă [din] cauza împrejurărilor nenorocite ale vieții mele[1] să trăiesc departe de România, inima mea nu a încetat un singur moment de a bate pentru dînsa. Toată activitatea mea de aproape o jumătate de veac a fost consacrată intereselor neamului nostru, căutînd să strîng raporturile dintre Franța și România, Franța care a fost pentru mine a doua mea patrie și unde, din fericire, numele meu este și va rămîne simbol al celor două popoare pe care le slăvesc... Mor în religia ortodoxă a părinților miei și doresc să fiu îngropată lîngă mormintele lor, lîngă Părintele poeziei române Iancu Văcărescu, lîngă marele nostru Enăchiță [Ienăchiță], a cărui nedemnă urmașă am fost". Așa își exprima marea ambasadoare a culturii românești, Elena Văcărescu, dragostea pentru țara sa de obîrșie în testamentul redactat la 15 septembrie 1945, devenit cunoscut la 17 februarie 1947, data morții sale.

Scriitoare română de limbă franceză — ca și verișoarele ei Ana Brîncoveanu (contesa de Noailles) și Martha Bibescu[2] — diplomată și patriotă de o remarcabilă cultură, numele Elenei Văcărescu s-a impus dincolo de hotarele țării. Timp de 60 ani, ea și-a făcut simțită prezența în cultura și viața politică europeană. În 1918, a fost alături de cei ce acționau pentru desăvîrșirea unității statale, fiind, împreună cu Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Traian Vuia ș.a., membră a Consiliului Național al Unității Române din Paris. Totodată, a făcut parte din delegația română la Conferința de pace de la Paris, din 1919, care, după cum scria, „face să se reîntoarcă acasă copilul drag, această Transilvanie dorită de întregul neam și care, la rîndu-i n-a trăit decît din dorul pentru noi".

În timpul celui de-al doilea război mondial s-a ridicat cu vehemență contra hitlerismului, protestînd împotriva brutalităților naziste. Din această cauză, ca și în 1916, cînd ocupanții germani au dat foc arhivei și bibliotecii din locuința familiei din țară, în 1943, casa de la Paris i-a fost devastată din ordinul Gestapoului. A făcut parte din Comitetul România Liberă ce activa în capitala Franței în 1944-1945, iar la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial s-a numărat printre cei ce au reprezentat țara noastră la Conferința de pace de la Paris (1947).

Făcînd parte din numeroase foruri politice internaționale, s-a remarcat ca o strălucită conferențiară apărînd, în discursurile sale, cauza României și a păcii, alături de Nicolae Titulescu, de care o lega o sinceră prietenie. Titulescu o numea reprezentanta României la Societatea Națiunilor, iar publicul parizian „Ambasadoarea permanentă a României."[3]

Împreună cu Paul Valéry a înființat Institutul internațional de cooperare intelectuală, organism ce se va transforma, în 1946, în actualul U.N.E.S.C.O.

Pentru activitatea sa literară și patriotică pusă în slujba păcii, Elena Văcărescu a fost aleasă membră a Academiei Franceze, a fost decorată cu înaltul ordin francez Legiunea de Onoare; în februarie 1934 a fost aleasă membră de onoare a Academiei Române. Cu acest prilej, scriitoarea a rostit un discurs de recepție, din care publicăm, în continuare, cîteva fragmente, din prima parte[4], revelatoare pentru simțul istoric și crezul patriotic al autoarei. După cum remarca criticul și istoricul literar Șerban Cioculescu, discursul reprezintă „un elogiu al sufletului românesc" și, totodată, „emoționanta confesiune a acestei femei unice, care s-a jertfit dragostei de țară, împlinind cu cinste testamentul literar și patriotic al străbunicului ei".

I.U.

[1-2] *Magazin istoric*, nr. 11/1973; 6/1977, 1-5/1978.

[3] Vezi Al. D. Zamfirescu, în conferința radiofonică din 25 ianuarie 1968, publicată în *Manuscriptum*, nr. 4/1973.

[4] A apărut în întregime în *Manuscriptum*, nr.3/1977. Titlul și subtitlurile aparțin redacției noastre; pasajele omise au fost marcate prin puncte de suspensie.

„Mîndria datoriei împlinite“

Domnule președinte, domnilor colegi,

Cînd, acum cîțiva ani, m-ați chemat printre dumneavoastră ca membră corespondentă, am încercat una din emoțiunile cele mai adînci ale vieții mele. Era un sentiment complex, țesut din bucurie și tristețe — bucuria de a mă simți înțeleasă și recunoscută de dumneavoastră, tristețea de a mă ști departe de pămîntul strămoșilor și copilăriei mele. Mai presus de toate însă ceasul acela deștepta în sufletul meu de nedesmințită româncă, mîndria datoriei împlinite de vreme de zeci de ani și conștiința solidarității mele intime cu sufletul și mintea românească, a căror aleasă expresie sînteți dumneavoastră.

Mai mult încă. Vedeam în gestul acesta de chemare un gest simbolic. În persoana mea cinsteați faima de peste hotare a românismului și acordați aprobarea dumneavoastră unei atitudini statornice, unei acțiuni pasionate, în sfîrșit, unei idei — ideea expansiunei noastre spirituale în Europa.

A vrut ursita ca acestei idei să-mi închin viața. Zadarnic încercam a scruta voința nedeslușită, dar neiertătoare a destinului. Născută din cel mai curat pămînt românesc, crescută generații după generații în volbura veacurilor românești, eu am respirat adierea parfumată a primăverilor noastre, am înfruntat crivățul zăpezilor noastre... Povești străvechi mi-au alinat copilăria, iar înțelepciunea și poezia rustică mi-au nutrit cele dintîi gînduri și sentimente. Înrădăcinată într-un mediu de patriarhală comuniune cu întreg trecutul, cu întreaga fire de la noi, substanța mea sufletească e plămădită din colori, din sunete, din toată comoara de sensații, de visuri, de tradițiuni românești. Eu cred în puterea acestor influențe elementare. Suntem alcătuiți în armonie intimă cu înaintașii noștri și cu natura în care înflorim. Șipotul rîurilor noastre repezi nu l-am auzit în altă parte. Pădurile foșnesc la noi cu foșnete grave și omenești. Lumina caldă, lumina francă a cerului românesc se deosebește în aceeași măsură de însorirea veselă a țărilor de Sud și de clarobscurul ținuturilor septentrionale. La noi, valurile de grîu în luna mai posedă un caracter de măreție vegetală... Se simte în largul cîmpiilor noastre înfrățirea omului cu solul, un fel de îndrăgostire a țăranului cu glia... Pădurea și muntele, rîul și cîmpia, lanurile și florile, anotimpurile, zorii și amurgul, furtuna și zăpada — toate aceste stări și fenomene naturale își găsesc sub fiecare latitudine existența lor originală și exprimă un timbru personal, o coloare individuală. Țăranul nostru mi-a fost drag din copilărie: nu l-am întîlnit în altă parte... Atîta... statornicie în felul său de a fi, atîta drag de omenie, de cumințenie și de lucru frumos n-a fost hărăzit altui popor pe lume. Cine n-a cunoscut de aproape țăranul român nu poate înțelege pe deplin entuziasmul meu. Cine nu l-a ascultat cîntîndu-și durerea în fața morții și bucuria în aburul primăverii, nu poate ști cu adevărat tot prețul durerii, tot prețul bucuriei. Există în sufletul rustic de la noi o plenitudine de simțire, o rotunjime de gînd, o anume autentică umanitate care se datorește unor împrejurări unice...

Iar dacă cineva mă întreabă de ce-mi iubesc țara, îi răspund: îmi iubesc țara pentru toată originalitatea ei autentică, din care s-a plămădit propria-mi originalitate. Și să nu se creadă că mă complic în contemplarea unei imagini făurite de mine în colori de legendă și vis. Nu eu am făurit aceste mari linii ale sufletului și firei românești, ci ele m-au făurit pe mine. Pe această armătură de instincte și tendințe s-au altoit toată învățătura și toată experiența pe cari le-am căpătat: Platon și Shakespeare, Shelley și Victor Hugo.

Ei bine, domnilor, așa cum sînt, am fost ursită dezrădăcinării. Dezrădăcinare! Cuvînt greu, cuvînt trist, cuvînt tragic! Dorul meu de frumos și de divin, nostalgia pămîntului născător și toată aspirația mea către deslușirea poetică a tainelor eterne, nu le-am cîntat în grai românesc, ci în grai străin. Oameni de pretutindeni mi-au acordat atenția lor, mi-au ascultat cuvîntul: și le-am spus lor cuvînt neromânesc. Ani de-a rîndul am rămas departe de tot rostul existenței mele sufletești. Iar în vremea războiului, vestea catastrofei și triumfului nostru îmi sosea pe drumuri întortocheate și lungi, întîrziere ce sporea tortura neliniștei, întocmai ca așteptarea veștilor de la o mamă cu viața primejduită...

Dezrădăcinare! Și totuși, domnilor, acest cuvînt dureros nu mi se potrivește. Refuz să văd un fenomen de acest fel în existența mea tumultuoasă. Căci dacă eu nu eram în țară, țara era cu mine... În casa mea dăinuia nu numai un spirit românesc, ci o atmosferă, o atmosferă cu parfum patriarhal și religios ce plutea deasupra sfintelor icoane. Mă simțeam acolo, departe, în misiune. Eram un sol al sufletului românesc, sortit să-i cînte destinele, să-l împărtășească prietenilor și neprietenilor, să-l apere, să-l preamărească.

„Franța — țara care a primit solia mea românească“

Am pronunțat numele Franței, Franța! Un sentiment de nemărginită recunoștință îmi umple sufletul de cîte ori evoc chipul acestei țări. Franța mi se înfățișează ca un adevărat miracol al civilizației omenești. Și ca orice alt miracol ea cere, spre a fi înțeleasă, o adevărată pregătire. Călători de diferite naționalități au vizitat-o în grabă și s-au întors în țările lor păstrînd în privire doar viziunea fugară a Parisului, iar în suflet dispoziția de a critica tot ceea ce nu izbutise să-i uimească... Sunt convinsă că dumneavoastră rămîneți indiferenți la afirmațiile acestor pamfletari cu vederea scurtă și cu ambiții nemărturisite. Ei nu pot înțelege Franța și poate nici nu vor s-o înțeleagă.

Căci patria lui Descartes, a lui Voltaire, a lui Pasteur nu prezintă observării nimic violent, nimic senzațional, nimic excesiv. Faptul francez a izbutit să realizeze o sinteză absolut unică în istoria omenirii, o sinteză între extreme și între tendințele dogmatice ale tuturor ideologiilor, atît în literatură cît și în societate. Se spune uneori că Franța e o țară bătrînă. E adevărat, dar cu o rezervă: bătrînețea Franței înseamnă înțelepciune, nu lipsă de vigoare. Dacă cineva îndrăznește să pună la îndoială civismul francez, sensul datoriei patriotice pe care-l posedă fiecare cetățean, istoria vine să-l dezmintă cu o

mie de argumente și de fapte. Franța e patria tuturor reformelor, tururor experiențelor sociale și politice. Iar dacă astăzi păstrează acea cumințenie de care se miră lumea întreagă, aceasta nu dovedește nici oboseală, nici lipsă de curaj: aceasta dovedește pur și simplu că poporul francez, atît de încercat și de frămîntat în trecutul său, a învățat din propria-i experiență că progresul spiritual și ameliorarea condițiilor de viață nu se obțin decît într-o atmosferă de liniște generală, de moderație și de muncă rodnică. Franța rămîne, domnilor, țara temperată prin excelență, țara semi-tonurilor și a discrețiunei. Bunul gust francez nu este o iluzie, ci un magistral adevăr. El înseamnă că francezul, renunțînd la ambiții supraomenești în artă ca și în știința societății, se mărginește la simpla perfecțiune omenească. Buna creștere, politețea, vestita sociabilitate franceză, toate aceste apucături, pe care uneori străinii le interpretează cu zîmbet de ironie, formează împreună un admirabil ideal omenesc și, în același timp, singurul mijloc de perfecționare treptată a civilizației. Să fie oare aceasta o pildă de disprețuit? Mi se pare, dimpotrivă, că în zilele noastre înourate de tot felul de idei și de acte excesive, echilibrul francez e plin de învățăminte...

Întrucît mă privește, eu datorez Franței mai mult decît respectul pe care orice român ar trebui să-i închine. Pentru mine, Franța rămîne țara care a primit solia mea românească, țara care, înțelegîndu-mi misiunea, mi-a înlesnit-o cu o generozitate pe care renunț s-o descriu în colori ditirambice. În memoriile mele din vremea războiului se vor putea citi într-o zi fapte necunoscute sau puțin cunoscute astăzi, care vor releva toată sinceritatea alianței franco-române, toată grija pe care ne-o purta nu numai oficialitatea, dar pînă și publicul francez cel mai puțin pregătit să ne iubească. Și veți recunoaște, domnilor, că experiența unei îndelungi colaborări cu Franța îmi permite să proclam aici admirația mea pentru o țară care, știind în ce măsură am rămas româncă în mijlocul ei, în ce măsură fiecare gest și fiecare cuvînt al meu reflectă o cerință a sufletului și a intereselor românești, mi-a acordat un concurs constant și neprecupețit...

Am servit și eu, cu toată modestia, o Idee. Am servit ideea românească. Dacă arunc o privire asupra trecutului meu, asupra trecutului generațiilor din care cobor, surprind în fiecare act manifestarea acestei idei românești. Am conștiința de a fi respectat consemnul strămoșesc, străduindu-mă din toate puterile să colaborez la „creșterea limbei românești" și la „a patriei cinstire". Am încercat — vor spune alții, mai tîrziu, întrucît am izbutit — am încercat să răspîndesc peste hotare faima neamului românesc și am servit în lume expansiunea sufletului românesc. Din această lungă experiență de luptă, două învățăminte de seamă am tras, pe cari vreau să vi le împărtășesc acum în puține cuvinte.

Am învățat mai întîi că ideea românească nu *se poate disocia de cultul trecutului românesc. Avem în țară o școală istorică înfloritoare, reprezentată de învățați cu reputație universală. Pe zi ce trece, se deslușește o nouă filă a cărții neamului, se precizează o dată, se stabilește o filiație de fapte, se restituiește cauza obscură a unui eveniment. Activitate admirabilă, hărnicie mai presus de orice laudă! În această privință, domnilor, n-am decît o singură îndoială. Mi se pare — și cum aș dori să mă înșel! — că truda învățaților noștri nu mai produce în marele public repercusiunea fecundă care este indispensabilă formării unui curent de opinie generală. Și să ferească Dumnezeu poporul a cărui istorie rămîne apanagiul unui mic număr de specialiști, oricît de inimoși și de geniali ar fi ei! Comuniunea pioasă cu înaintașii noștri, înțelegerea deplină și* imparțială *a evenimentelor, interesul pentru activitatea generațiilor ce ne-au precedat rămîn și astăzi, mai ales astăzi, în mijlocul amenințărilor de tot felul, singura și adevărata garanție a unui viitor în organică dezvoltare.*

Dar ideea românească se va sprijini pe un al doilea factor, care nu contrazice decît în aparență pe cel dintîi. Vreau să vorbesc de factorul internațional. Împrejurări numeroase, pe cari dumneavoastră le cunoașteți ca și mine, au hotărît în vremile moderne că un neam nu poate exista și mai puțin încă propăși decît în funcție de vecinii lui, de popoarele continentului, de popoarele lumii întregi. Mai mult chiar: un neam nu-și poate înțelege propria-i tradiție, propria-i ființă, propriu-i destin decît comparîndu-se cu alte neamuri. Cine n-a citit decît o carte, cine n-a studiat decît un sistem filozofic sau politic, cine n-a contemplat decît un singur tablou sau o singură statuie, acela nu poate pretinde la destoinicia unui critic literar sau artistic, nici la înțelepciunea larg cuprinzătoare a omului de stat. Eu cred că adevărata pozițiune a unui patriot luminat și cu răspundere nu poate rezulta decît din îmbinarea lucidă și echilibrată a factorului național cu factorul internațional. Definind pe alții, ne definim pe noi înșine. În gama valorilor universale, să înscriem cu modestie valoarea noastră autentică, în lumina valorilor vecine.

Dacă cineva ar voi să pună la îndoială folosul expansiunii spiritului românesc în străinătate, i s-ar putea răspunde că, asemeni unui mizantrop izolat în singurătatea gîndurilor lui, un popor nu există și nu colaborează la civilizația universală decît în măsura în care izbutește să-și valorifice personalitatea. Trăiesc poate între noi individualități puternice cari au creat pentru propria lor satisfacție capodopere de frumusețe genială. Aceste presupuse capodopere nu există decît din clipa în care s-au impus admirației obștești. Tot așa se întîmplă cu popoarele ce se izolează într-un naționalism îngust, disprețuind factorul internațional și preamărind exclusiv propria lor existență. Aceste popoare există fără a exista și oricît ar fi de puternică vitalitatea lor inițială, porțile viitorului le vor rămîne de-a pururi închise. Iată, domnilor, cîteva din învățămintele pe cari le trag din experiența mea de propagare a românismului. Datoria care decurge din aceste considerații sumare se definește de la sine: nu vom reuși să închegăm personalitatea noastră de stat și de neam decît în lumina valorilor universale. Tipul patriotului autentic ni se pare acela care știe să țină cumpăna dreaptă între elementul național și factorul internațional. Cu rădăcini adînc înfipte în glia românească și în substanța trecutului, sufletul nostru va îmbrățișa cu privire ageră și nepărtinitoare toate orizonturile. Cu cît va privi mai departe, cu atît rădăcinile lui vor pătrunde mai puternic în elementul natal. O floare nu poate crește și rodi decît dovedind potrivnicia plantelor parazite ce-o înăbușe și străbătînd victorios în lumina însorită a cerului larg cuprinzător...

CINCI FOCURI DE ARMĂ ȘI EXPLOZIA UNEI GRENADE

NDREÇI PLASARI, SHYQRI BALLVORA
(R. S. Albania)

25 iulie 1942. Ocupanții fasciști italieni sînt în alertă: întreaga rețea telegrafică și telefonică din Albania este scoasă din uz de partizani[1]. La 12 august, invadatorii primesc o nouă lovitură la fel de usturătoare din partea patrioților antifasciști: chiar la Tirana, unde există o garnizoană fascistă de circa 15 000 oameni, centrala telefonică este distrusă de patrioții albanezi.

Declanșate în primele luni de la ocuparea țării de către trupele italiene (aprilie 1939), acțiunile Rezistenței antifasciste capătă o amploare crescîndă odată cu crearea Partidului Comunist Albanez (8 noiembrie 1941). În toamna anului 1942, partizanii controlează numeroase regiuni: Gora, Skrapar, Opati, Mati etc. Ei atacă tot mai des obiectivele și garnizoanele italiene din diferite orașe. În primăvara și vara anului următor, patrioții angajează lupte cu mari unități fasciste (2 pînă la 3 divizii), provocîndu-le pierderi care se cifrează la mii de morți, răniți și prizonieri. După capitularea Italiei (septembrie 1943), Armata populară de eliberare — sub conducerea P.C. Albanez — imobilizează 70 000 militari hitleriști. Rezistînd în iarna 1943-1944 atacurilor a trei divizii germane, partizanii contraatacă scoțînd din luptă peste 5 000 dușmani. Începînd din primăvara anului 1944, Armata populară declanșează o ofensivă generală neîntreruptă împotriva ocupanților germani, care se încheie la 29 noiembrie cu eliberarea întregii țări.

Reproducem în continuare cîteva pagini din lucrarea Histoire de la lutte antifasciste de liberation nationale de peuple albanais **de Ndreçi Plasari și Shyqri Ballvora, apărută la Tirana în 1976. Parantezele din text aparțin autorilor cărții, iar titlul articolului redacției** Magazin istoric.

Extinderea luptei armate revoluționare a agravat mult criza politică. Autoritățile fasciste erau confruntate cu mișcări care perturbau profund „ordinea publică" în întreaga țară. La cererea Regenței[2], guvernul colaboraționist al lui Mustafa Kruja a hotărît „să acționeze imediat cu cea mai mare asprime împotriva autorilor acestor tulburări". Ca urmare a acestei decizii, primul ministru a emis următorul ordin: „Guvernul regal, hotărînd să resta-

[1] Despre lupta poporului albanez împotriva ocupanților italieni și germani *Magazin istoric* a publicat o serie de articole în nr. 11/1971, 11/1974, 5/1978.

[2] La 16 aprilie 1939, împotriva voinței poporului albanez, Victor Emmanuel a fost proclamat rege și al Albaniei. Prerogativele sale erau exercitate de o Regență, în fruntea căreia se afla un locotenent-general.

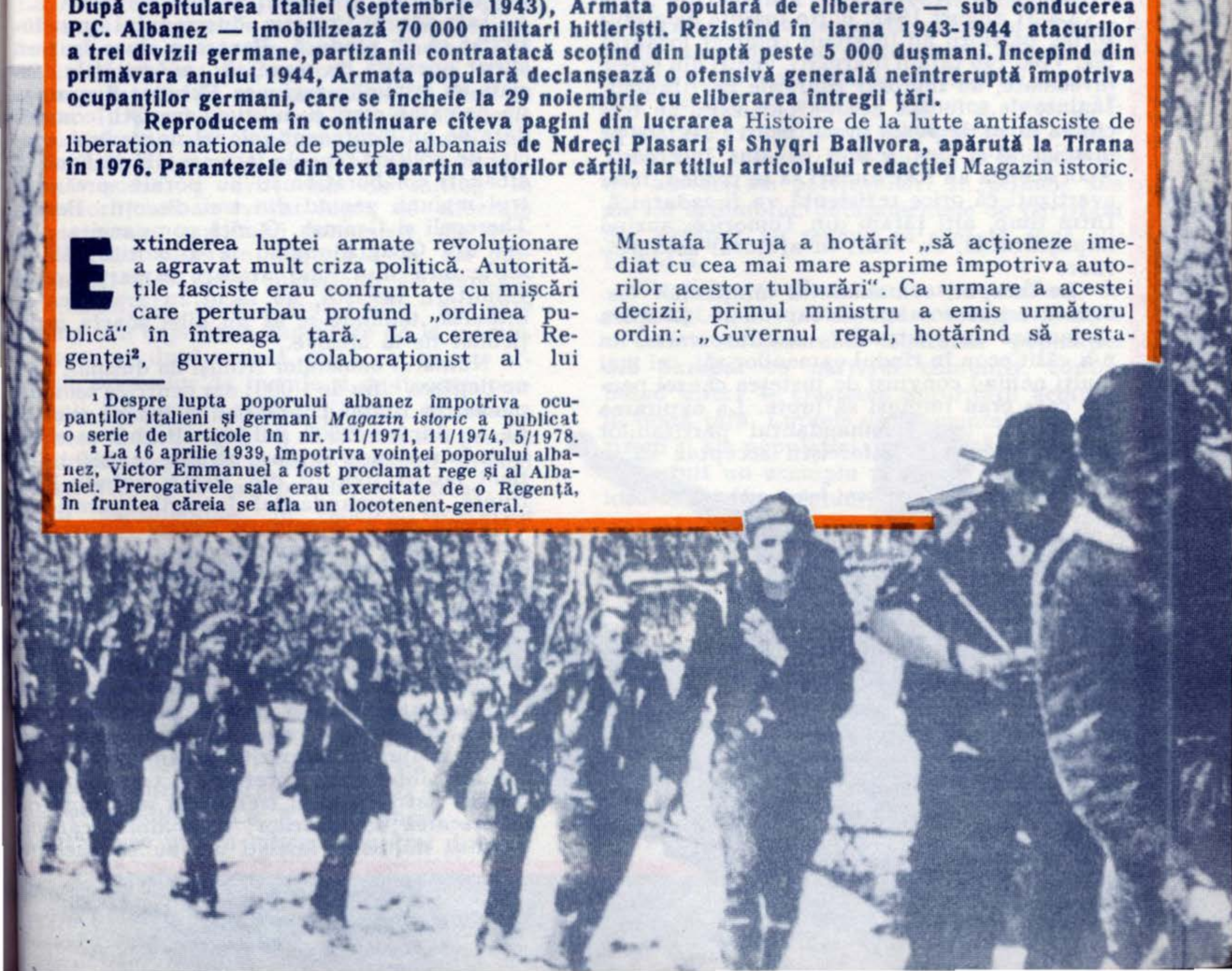

bilească ordinea și siguranța publică în întreaga țară, prin toate mijloacele, în cel mai scurt timp posibil, ordonă ... tuturor prefecților să întreprindă imediat și cu toate forțele de care dispun ... o acțiune represivă nemiloasă împotriva briganzilor politici (!) în comunele aflate pe teritoriul respectiv".

Un mare număr de detașamente ale miliției fasciste albaneze și ale jandarmeriei s-au răspîndit în diferite regiuni pentru declanșarea represiunii. O companie de milițieni a pătruns și în regiunea Skrapar, care devenise una din cele mai puternice baze ale partizanilor, constituind un centru al mișcării de eliberare nu numai pentru partizanii din această regiune, ci și pentru cei din zonele Korcë și Elbasan. Prin distrugerea acestei baze, fasciștii sperau să dea o lovitură zdrobitoare forțelor insurecționale și mișcării de eliberare din această parte a țării.

Compania de milițieni fasciști străbătea satele și jefuia bunurile familiilor care aveau rude în mișcarea de rezistență, le ardea casele și amenința cu internarea în lagăre a tuturor celor care găzduiau pe cei trecuți în ilegalitate. Imediat, forțele de partizani s-au pus în mișcare pentru a ridica populația la luptă împotriva mercenarilor. Patrioții i-au surprins pe milițieni în localitatea Mëlovë. De comun acord cu țăranii, comandantul detașamentului de partizani a hotărît să-l atace pe inamic chiar în sat.

La 31 august 1942, puțin înainte de a miji zorile, patrioții au încercuit complet localitatea. Vreo 140 țărani înarmați, veniți din satele învecinate, au îngroșat rîndurile partizanilor. Înainte de a începe atacul, partizanii au tras cîteva salve de pușcă în aer pentru a-i face pe inamici să-și dea seama că sînt încercuiți. Apoi aceștia au fost somați să se predea, fiind avertizați că orice rezistență va fi zadarnică. Între timp, alți țărani din Tomoricë, auzind împușcăturile, au venit în ajutorul asediatorilor.

La început, comandantul milițienilor fasciști a respins somația de capitulare. El spera să lanseze un contraatac, dar încercarea lui n-a găsit ecou în rîndul oamenilor săi, cei mai mulți nefiind convinși de justețea cauzei pentru care erau împinși să lupte. La expirarea termenului fixat, comandantul partizanilor a primit răspunsul: fasciștii acceptau să se predea. Cum nu opuseseră nici o rezistență, după ce au fost dezarmați, au fost lăsați liberi. Înainte de a părăsi satul, li s-a atras atenția să nu repete greșeala de a se înrola din nou în miliția fascistă. Ei au promis acest lucru.

Capitularea companiei a avut în rîndul conducătorilor colaboraționiști albanezi efectul exploziei unei bombe. Era prima dată cînd sufereau un eșec atît de grav. Pentru a se justifica în fața stăpînilor italieni, guvernanții trădători au mințit, susținînd că respectiva companie rezistase luptînd 35 ore și că nu se predase decît în momentul în care nu mai avusese cartușe și grenade.

Partizanii și populația din regiunea Skrapar știau că, după lovitura primită, dușmanii vor reacționa pentru a spăla rușinea înfrîngerii. De aceea, comandantul detașamentului de partizani i-a chemat pe țărani să pună mîna pe arme pentru a ține piept unei operații de represalii pe care, după informațiile culese, ocupanții și colaboraționiștii urmau s-o întreprindă în Skrapar. Acestui apel i-au răspuns numeroși săteni, numărul voluntarilor înarmați atingînd cifra de 600. După un plan de luptă întocmit de partizani, țăranii înarmați urmau să se posteze la răscrucile de drum și în trecătorile muntoase, unde să aștepte semnalul începerii acțiunii: „cinci focuri de armă și explozia unei grenade".

Într-adevăr, reacția dușmanului n-a întîrziat să se producă. Pentru a duce la bun sfîrșit operația de represalii, autoritățile fasciste au trimis în regiunea Skrapar 8 companii de carabinieri și milițieni fasciști, comandate de un locotenent-colonel, inspector special de poliție. Trupele formate din italieni și albanezi colaboraționiști au pornit spre centrul regiunii venind din trei direcții: Berat, Therepeli și Gramsh. O altă companie a plecat din Opar ajungînd la Tomoricë. La 2 septembrie însă fiind atacați de partizani și voluntari, fasciștii, au făcut în grabă calea întoarsă, temîndu-se să nu aibă soarta milițienilor de la Mëlovë.

Numărul oamenilor trimiși de dușman aici nu depășea cifra de 1 000; dar pentru a semăna panica în rîndul populației, a lansat zvonul că ar fi între 2 000 și 3 000. Primii care au sosit în regiunea Skrapar au fost cei 250 milițieni fasciști porniți din Berat, avîndu-l în frunte pe comandantul întregii operațiuni. Părăsind la 3 septembrie orașul Çorovodë, detașamentul a început să urce pe munte, de-a lungul văii rîului Çorovodë, spre trecătoarea Qafë-Devrisë. Dușmanii intenționau să atace din flancuri detașamentul de partizani aflat la Tomoricë, pentru a-l încercui și distruge. Comandantul fascist a recurs și la o viclenie. El a împrăștiat zvonul că ar fi un simpatizant al luptei pentru eliberare și ar dori o întîlnire cu comandantul partizanilor pentru a ajunge, chipurile, la un acord. Prin această înțelegere, pretindea comandantul fascist, patrioții ar fi trebuit să se abțină de la atacarea adversarilor; în schimb, carabinierii și milițienii fasciști urmau să execute

În p. 45: *patrulă de partizani într-o acțiune de luptă*

Ostași ai Brigăzii III de șoc

doar o acțiune formală, menită să justifice prezența lor aici în fața comandantului din Tirana. Dar șiretlicul n-a reușit.

În fața trecătorii, fasciștii au fost primiți cu salve de foc. Ei au reușit, pînă la urmă să răzbată și, la 4 septembrie, au ajuns la Tomoricë. Între timp, țăranii voluntari au venit în ajutorul partizanilor. Cot la cot, luptătorii l-au atacat pe inamic constrîngîndu-l să se retragă spre Vest. Fasciștii au fost nevoiți să treacă în apărare pe linia Vlushë-Gradec-Radësh, la o distanță de 6-9 km de orașul Çorovodë. Partizanii au declanșat atacul decisiv în ziua de 6 septembrie. Luptele au durat, fără întrerupere, toată ziua, în ziua și noaptea următoare. Ciocnirea cea mai violentă a avut loc la Radesh. În ziua de 7 septembrie, la prînz, prefectul din Berat încunoștiința Ministerul de Interne: „De 24 ore, formațiile noastre se bat cu rebelii ... Aceștia, ocupînd poziții puternice și fiind mai numeroși, i-au constrîns pe milițieni să se retragă .... Chiar acum, o parte din forțele rebele au înaintat pînă la 4 km de Çorovodë ... Situația se agravează din oră în oră; de urgență, chiar azi, este nevoie să trimiteți întăriri — o mie de oameni, cu armament greu și o secție de mitraliere ușoare de munte". Întăririle cerute n-au sosit însă și fasciștii au părăsit nu numai poziția pe care o ocupau, ci și orașul Çorovodë, reședința subprefecturii. La 7 septembrie, în jurul orei 14, forțele de eliberare au intrat în oraș. Milițienii fasciști, învinși, s-au retras în direcția Therepel, la 10 km Nord-Vest de Çorovodë. Dar nici acolo n-au putut rezista și s-au repliat în direcția Berat. În Çorovodë a avut loc o manifestație populară de mare amploare; uniți, partizanii și locuitorii orașului au sărbătorit victoria. După aceea, a avut loc un miting în care vorbitorii au evocat lupta de eliberare și acțiunile partidului comunist, ale consiliilor de eliberare națională și ale partizanilor. Mai tîrziu, partizanii au împărțit populației, în mod gratuit, grîu, alimente și sare din depozitele capturate de la inamic. A doua zi după-amiază, după ce au ars arhivele organelor de justiție și de finanțe, partizanii au părăsit orașul. Ei și-au dat seama că le-ar fi fost imposibil să rămînă aici pentru a înfrunta acțiunile pe care inamicul, în mod sigur, avea să le întreprindă, în curînd, cu forțe considerabile, în vederea recuceririi orașului.

Aurmat o a doua înfrîngere în zona Skrapar, mult mai gravă decît prima, care avea să-i scoată din fire pe șefii fasciști. De data aceasta, numărul celor angajați în acțiune de către autoritățile opresoare a fost de 1 500 oameni. Locotenentul-general de la Tirana a încredințat operația, printr-un ordin special, generalului fascist Volonte. Mustafa Kruja însuși s-a deplasat la Berat pentru a urmări personal desfășurarea represaliilor. La 8 septembrie, forțele fasciste s-au pus în mișcare din trei direcții: de la Berat către Vërtop, Çorovodë și Therepel; de la Gramsh și de la Korcë spre Tomoricë. În această situație, conducerea partizanilor a socotit necesar să-și disperseze forțele, dispunîndu-le pe drumurile de acces, pentru a pregăti ambuscade împotriva inamicului. Dar acesta, temîndu-se de asemenea curse, înainta foarte prudent. Abia la 11 septembrie, coloana venită dinspre Berat a pătruns în Çorovodë, evacuat cu trei zile mai înainte de partizani.

Lupta s-a dat în trecătoarea Qafë-Kulmakut și în apropiere de localitatea Potom împotriva a două coloane de milițieni fasciști și carabinieri, una venind de la Gramsh, cealaltă de la Korcë. Ciocnirea a fost violentă dar n-a durat mult; partizanii primiseră ordin să nu ducă lupte de poziție. În timp ce fasciștii cutreerau regiunea în toate sensurile, partizanii, constituiți în mici unități, atacau noaptea grupurile izolate ale inamicului. În zorii zilei de 15 septembrie, ei au capturat, între localitățile Ujanik și Kulmak, un convoi venind din Gramsh pentru a-i aproviziona pe milițieni.

În a treia săptămînă din septembrie, partizanii au început să se deplaseze, în grupuri mici, din regiunea Skrapar către zonele Sulovë și Myzeqe. Pînă la urmă, văzîndu-și eforturile zadarnice și recunoscînd „rezultatele negative" ale operației, la sfîrșitul lui septembrie fasciștii au evacuat regiunea, nemaipăstrînd decît reședința subprefecturii, Çorovodë; nici aceasta însă nu era la adăpost de noi atacuri ale partizanilor. În primele zile ale lui octombrie, detașamentele de partizani din Skrapar au revenit în această zonă eliberînd-o.

Participarea țăranilor înarmați alături de partizani în lupta împotriva miliției fasciste a întărit considerabil legăturile populației din Skrapar cu partidul comunist, contribuind direct la creșterea autorității acestuia în toată țara. Luptele detașamentelor de partizani și ale populației din această regiune au constituit un exemplu pentru combatanții și locuitorii altor regiuni din Albania.

VICTORIA DE LA ISANDHLWANA

În căutarea drumului maritim spre India, în anii 1487-1488, navigatorul portughez Bartolomeu Dias (cca 1450-1500) înconjură Africa pe la Sud și, descoperind Capul Bunei Speranțe (1487), ajunge în Natal (provincie în Republica Africa de Sud). Un secol mai tîrziu, primii coloni olandezi încep să se implanteze în această zonă.

În 1652, olandezul Jan van Riebeeck întemeiază orașul Cape Town; pînă la sfîrșitul secolului XVII, coloniștii olandezi și francezi își extind posesiunile în detrimentul populației africane, pe care o alungă tot mai către Nord[1]. Cuceritorii albi poartă numeroase războaie împotriva băștinașilor, pe care în secolele următoare, îi aservesc și le ocupă teritoriile. Una dintre confruntările cele mai puternice între coloniști și populația localnică a avut loc la Isandhlwana (1879), în care războinicii zuluși au învins o armată britanică. Inserăm, în continuare, fragmente dintr-un articol pe această temă, apărut în revista Sechaba, **organ oficial al Congresului Național African, organizație politică înființată în 1912, ce conduce și azi lupta de eliberare a poporului sud-african. Titlul și subtitlurile aparțin redacției** Magazin istoric.

[1] *Magazin istoric*, nr. 2-3/1978.

În imagine: *luptător zulus, așa cum mergea la luptă*

Bătălia de la Isandhlwana, al cărei centenar este aniversat anul acesta, este, în general, considerată drept una dintre cele mai umilitoare înfrîngeri suferite de o armată imperială britanică. Putere colonială militară și industrială de prim rang, Imperiul britanic se lansase într-un război împotriva unei mici țări africane, a cărei armată lupta cu săgeți și paveze, și a cărei populație se cifra la circa 300 000 oameni. Totuși neînfricații războinici zuluși au fost capabili să cucerească principalul cantonament al invadatorilor și, în ciuda focului distrugător al puștilor, tunurilor și mitralierelor, într-o înverșunată luptă corp la corp, au reușit să nimicească pe aproape toți adversarii.

La Isandhlwana, britanicii au pierdut 858 oameni și un număr egal de africani înrolați cu forța în așa-numitul contingent indigen din provincia Natal [colonie engleză din 1843]. Aici au pierit 52 ofițeri britanici, pe cîtă vreme la Waterloo au căzut doar 48! Din Regimentul 24 infanterie, 602 oameni, reprezentînd șase companii, au fost doborîți pînă la unul.

Știrile referitoare la acest dezastru au știrbit prestigiul imperiului victorian. Primul ministru englez, Disraeli, a declarat că „relele consecințe" ale acestei înfrîngeri au fost incalculabile pentru țara sa; curînd după aceea, el și-a pierdut funcția. Comandantul trupelor britanice, arogantul general lord Chelmsford, s-a discreditat. Ziarul *Durban Daily News* îi aducea imputări scriind: „După cum ați putut vedea în marele dezastru de la Isandhlwana, la numai mică distanță de graniță, unde toți oamenii au fost măcelăriți... este evident că generalul nostru a fost pus în inferioritate pe plan militar de către zuluși".

Referindu-se la această bătălie, Friedrich Engels scria, cîțiva ani mai tîrziu, că zulușii au făcut ceea ce nici o armată europeană nu putea face. „Înarmați cu lănci și sulițe, fără arme de foc, ei au înaintat sub ploaia de gloanțe a puștilor cu tragere rapidă ale infanteriei engleze, recunoscută ca prima în lume în lupta în rînduri strînse, ajungîndu-se pînă la lupta cu baionete și nu o dată au provocat dezordine în rîndurile acestei armate, silind-o chiar s-o ia la fugă..." *(Originea familiei, a proprietății private și a statului)*.

„Vîrful de lance" al rezistenței

Să începem prin a examina cauza războiului, care a ținut din ianuarie pînă în iulie 1879. O privire rapidă asupra evenimentelor din Africa de Sud între anii 1870-1880 și în cei următori arată că, într-o scurtă perioadă, Imperiul britanic a dezlănțuit, unul după altul, războaie violente asupra poporului nostru, organizat pe atunci în entități naționale și mici triburi separate: împotriva Hlubilor (1873), a triburilor Gcaleka și Pedi (1877), Ngqika, Thembu, Pondo, Griqua și Rolong (1878), Sotho (1880), Ndebele (1893).

Olandezii, britanicii și burii (urmașii coloniștilor europeni, în special olandezi) au deposedat treptat poporul nostru de teritoriile și drepturile sale. În ultima treime a secolului XIX, „bătălia pentru Africa" dintre puterile coloniale rivale era intensă și Marea Britanie era hotărîtă să obțină controlul asupra întregii Africi de Sud. Descoperirea de mine de diamante la Kimberley, în 1870, a fost pentru englezi un îndemn să grăbească realizarea proiectelor. Aceste evenimente s-au petrecut în perioada marii dezbinări din istoria popoarelor sud-africane.

La începutul anului 1879, încheindu-și expedițiile represive împotriva triburilor Gaika și Gcaleka, englezii au putut să-și îndrepte atenția spre regatul condus de Cetshwayo, vecin cu posesiunile britanice. Independența și puterea militară ale acestui stat reprezentau un obstacol de amploare în calea țelurilor englezilor. Se aprecia că „Cetshwayo era sursa ostilității față de englezi a celor mai multe triburi sud-africane, cărora el le trimitea emisari și care socoteau că războinicii zuluși reprezentau vîrfurile de lance ale unei conduceri active" (lucrarea *Soldatul roșu* de Frank Emery). Chiar Sekhukhuni, un alt conducător băștinaș, care le dădea englezilor și burilor din Transvaal mult de furcă, era considerat de britanici drept unealta lui Cetshwayo. Această afirmație nu era însă adevărată. Cetshwayo a dus în permanență o politică diplomatică prudentă și amicală față de englezi și colonia lor din Natal. Dușmanii tradiționali ai zulușilor erau burii din Transvaal și, în special, aceia de pe țărmurile disputate ale lui Blood River (Fluviul Însîngerat).

Englezii cultivaseră și ei o vreme relații pașnice cu Cetshwayo. Cînd au socotit însă momentul prielnic, l-au calificat „apostolul întunericului și al răului", considerîndu-i pe zuluși drept „o rasă barbară și nesupusă, nedemnă să-și stăpînească țara și fiind o amenințare permanentă pentru civilizația albă din Natal". Nu le-a fost greu să găsească un incident minor — care să servească drept pretext pentru declanșarea unui război — în speță condamnarea de către justiția zulusă a unei femei adultere, care se refugiase în Natal. Generalul britanic Chelmsford i-a adresat un ultimatum lui Cetshwayo, cerîndu-i să-și dezarmeze și să-și trimită la vatră regimentele; regele zulus n-a ținut seamă de acest ultimatum. La 11 ianuarie 1879, o armată britanică, compusă din 18 000 infanteriști și cavaleriști, a trecut rîul Tugela și a invadat Țara Zulușilor.

Generalul Chelmsford cade în capcană

Vinovăția pentru izbucnirea acestui război a aparținut în întregime părții britanice. Trupele care au pornit un război nedrept împotriva zulușilor erau aceleași care tocmai încheiaseră războaiele contra triburilor Gaika și Gcaleka și a altor popoare sud-africane, ostași călîți în campaniile de represiune colonială din Etiopia și Coasta de Aur, India și Afganistan.

Era un război total: satele erau incendiate, recoltele distruse; civilii erau torturați, răniții erau împușcați pe loc.

Dar cum de au reușit trupele de elită ale lui Cetsh-

wayo să pricinuiască la Isandhlwana o înfrîngere nimicitoare forțelor britanice, care — după cum arată Lionel Forman în cartea sa *Istoria marșului spre libertate* — „nu era compusă din niște hoți de vite fricoși, ci din mercenari necruțători, a căror profesie era distrugerea?".

Se spune că, pentru a învinge, o armată trebuie să aibă un moral ridicat, o tactică superioară și arme excelente. Succesul zulușilor a fost cu atît mai remarcabil, cu cît între armele folosite de ei și acelea ale adversarilor era o imensă deosebire. Dezavantajul a fost însă compensat de calitățile războinicilor africani. Aceștia aveau o pregătire fizică perfectă, o mare mobilitate în deplasare, o disciplină de fier și — mai presus de toate — au dovedit un eroism care a provocat spaima inamicilor. Înarmat cu o măciucă și un scurt pumnal, războinicul zulus era un luptător de temut. Cetshwayo li s-a adresat astfel celor 12 regimente ale sale, care numărau 20 000 combatanți desemnați pentru atacarea lagărului britanic: „Vă trimit la luptă împotriva albilor, care au invadat Țara Zulușilor și v-au jefuit vitele". Generalii zuluși Tshingwayo și Mavumengwana, ca și alți conducători de regimente, ca Usibebu, Sigcwelegcwele și Dabulamanzi, au trebuit să rezolve problema învingerii puterii superioare de foc a inamicului pentru a ajunge la o luptă corp la corp cu apărătorii cantonamentului. Realizarea acestui obiectiv este o dovadă a iscusinței generalilor lui Cetshwayo, a disciplinei și instrucției primite de luptătorii zuluși. Un supraviețuitor englez al dezastrului de la Isandhlwana comenta după aceea: „Cucerirea cantonamentului nostru n-ar fi putut fi mai inteligent realizată de nici unul dintre generalii noștri" *(Soldatul roșu)*.

După ce au invadat Țara Zulușilor, englezii au încercat să obțină informații despre pozițiile pe care le ocupau trupele africane de elită. Dar oricît de departe și-au trimis cercetașii, n-au reușit să afle nimic. Folosind cu îndemînare o serie de capcane, Tshingwayo și Mavumengwana i-au atras pe cercetașii inamici pe drumuri fără ieșire. Pe de altă parte, sistemul de informație zulus a fost foarte eficient, poziția și forța diverselor coloane invadatoare fiind binecunoscute. În zorii zilei de 22 ianuarie, generalul englez Chelmsford și-a părăsit cantonamentul principal, Isandhlwana, în căutarea unui inamic de negăsit. În acel moment, acolo n-au rămas decît 2 000 oameni. Atunci cînd Chelmsford și forțele pe care le luase cu el băteau în lung și-n lat regiunea, 20 000 războinici zuluși erau „masați" într-o rîpă adîncă, la numai 4 mile distanță de cantonament. Concentrarea și aducerea în taină a unui număr atît de mare de luptători africani în imediata apropiere a pozițiilor britanice, printr-o regiune în care nu erau păduri și în care mișunau cercetașii britanici, s-a datorat abilității comandanților și disciplinei ostașilor.

Atacul împotriva taberei britanice a fost dezlănțuit prin surprindere, dînd posibilitate flancurilor armatei zuluse să încercuiască lagărul, în timp ce corpul principal ataca inamicul în punctul său cel mai slab. Timp de jumătate de oră, britanicii au tras salve disperate, secerînd mulți luptători zuluși. Aceștia au continuat însă să atace pînă cînd s-au putut angaja în lupta corp la corp. În aceste împrejurări, pumnalele luptătorilor africani s-au dovedit superioare baionetelor britanice și — după o bătălie care a durat ceva mai mult de o oră — marea majoritate a celor asediați a fost decimată. Zulușii au avut, și ei, 2 000 morți.

Lucrările de istorie colonialiste explică dezastrul britanic prin ineficacitatea generalului Chelmsford, prin lipsa de combativitate a africanilor înrolați cu forța în armata britanică și prin lipsa de muniții. De fapt însă Chelmsford a fost copleșit de superioritatea concepției de luptă a generalilor zuluși; africanii înrolați cu sila nu au reprezentat principala forță de luptă britanică și nu au fost singurii soldați care au luat-o la fugă cînd războinicii zuluși au străpuns liniile de apărare; în ce privește munițiile, în lagăr a existat un sfert de milion de cartușe.

Celelalte victorii zuluse, acelea din 12 martie 1879, de pe rîul Itombi, precum și cea din 28 martie de la Hlobani, demonstrează că dezastrul britanic de la Isandhlwana n-a fost o întîmplare.

Oricît de mare a fost succesul zulus de la Isandhlwana, el n-a constituit decît o înfrîngere temporară pentru un adversar cu resursele Imperiului britanic. În cursul lunilor următoare, englezii au adus noi forțe în Natal. Prin iunie, Chelmsford avea la dispoziția sa o armată de peste 30 000 oameni. Generalul britanic considerase că înfrîngerea lui Cetshwayo va fi o chestiune de săptămîni; în fapt, i-au trebuit șase luni. Superioritatea armamentului și-a spus în cele din urmă cuvîntul, în luna iulie, în bătălia de la Ulundi, unde armata zulusă a fost distrusă. Cetshwayo a fost detronat, iar țara divizată în 13 părți. Șefii zuluși au fost subordonați unor magistrați albi, teritoriul disputat a fost predat burilor și două treimi din ferme date colonilor. În 1897, ceea ce rămăsese din Țara Zulușilor a fost integrat în provincia engleză Natal.

În acea perioadă, poporul nostru a înțeles nevoia de unitate. Este clar că, în epoca respectivă, a existat o înțelegere între regatul Sotho al lui Moshoeshoe, Sekhukhuni și Cetshwayo, acel „vîrf de lance" al rezistenței anticolonialiste. Există numeroase dovezi că, de pildă, în cursul războiului din 1879, invadatorii britanici au suferit multe pierderi pricinuite de trăgătorii de elită zuluși, despre care se spune că au fost instruiți parțial de pușcașii experți ai lui Moshoeshoe.

Sărbătorind centenarul bătăliei de la Isandhlwana, salutăm un eveniment istoric de seamă în rezistența de mai bine de trei secole a poporului nostru împotriva colonialismului. Numeroasele războaie purtate de-a lungul veacurilor formează un lanț indivizibil care continuă cu actuala luptă de eliberare națională a poporului din Africa de Sud.

În românește de
Anca LĂZĂREANU

ÎNȘELĂTOAREA LINIȘTE DINAINTEA FURTUNII

Intervalul de timp cuprins între 1871 și 1914 a fost apreciat de unii istorici ca o perioadă de „pace înarmată", „pace cu arma la picior". Această epocă a fost precedată de evenimente de mare semnificație social-politică, cu consecințe neprevăzute în evoluția ulterioară a raporturilor internaționale: încheierea procesului de unificare statală a Italiei și Germaniei, crearea Imperiului german, victoria Nordului capitalist împotriva Sudului sclavagist în războiul civil din S.U.A. (1863-1865) etc. Perioada s-a caracterizat prin dezvoltarea economică vertiginoasă a Statelor Unite ale Americii și Germaniei. După 1900, aceste țări ocupau primele locuri în lume, înaintea puterilor capitaliste clasice, Anglia și Franța. Saltul economic realizat de S.U.A. și Germania, ca de altfel și de Japonia și Italia, a impus, treptat, reconsiderarea statutului acestor state în cadrul relațiilor internaționale, în funcție de problemele coloniale, de sursele de materii prime, de piețele de desfacere ș.a.

În 1876, două mari puteri coloniale — Anglia și Franța — stăpîneau întinse teritorii și populații din Asia, Africa și America. Ele erau secondate de Olanda, Spania și Portugalia. Așa cum a arătat V.I. Lenin, alături de acestea, trebuie plasată Rusia țaristă, care reușise să controleze vaste teritorii în Asia Centrală, dar și în Europa, ca și Austro-Ungaria și Imperiul otoman. În acest vast proces de cucerire s-au angajat treptat, „noii veniți", respectiv Germania, Japonia, Statele Unite, Italia, Belgia. „Prînzul colonial" era însă pe sfîrșite, resturile disponibile fiind insuficiente pentru lăcomia noilor coloniști. Trecerea capitalismului la faza de dezvoltare imperialistă a fost marcată, așadar, de încheierea împărțirii lumii și încercarea de reîmpărțire a ei între puterile imperialiste. Perioada de după 1871, a înfățișat, din aceste considerente, un tablou complicat de relații interstatale, de contractare a unor alianțe politice și militare, fie pentru menținerea statu-quoului colonial, fie pentru răsturnarea acestuia și impunerea unuia nou.

Vreme de două decenii, politica externă germană, dominată de cancelarul Bismarck[1], a acționat pentru menținerea izolării Franței, pentru împiedicarea ei de a-și crea aliați și de a recurge la un război împotriva Germaniei. Pentru a-i distrage pe francezi de la problemele europene și pentru a le dispersa forțele în afara metropolei, cancelarul de fier a preferat ca Franța să fie antrenată în cît mai multe cuceriri coloniale în Asia și

[1] Magazin istoric, nr. 10/1970.

Africa. În același timp, diplomația germană a căutat ca, în alianțele încheiate, Germania să fie statul cel mai puternic, mai ales sub aspect militar. Împăratul Wilhelm I a aderat, la 23 octombrie 1873, la Acordul consultativ dintre Alexandru II, împăratul Rusiei, și Franz Joseph I, împăratul Austro-Ungariei, încheiat la 6 iunie același an, care prevedea adoptarea unei „linii de conduită comună", în cazul în care unul dintre parteneri ar fi fost amenințat de o agresiune străină. De fapt, „Alianța celor trei împărați", sau „Noua Sfîntă Alianță" urmărea menținerea statu-quoului european, izolarea Franței, apărarea „ordinii monarhice" ș.a.

La 7 octombrie 1879 s-a încheiat Tratatul secret germano-austro-ungar, îndreptat împotriva Franței și Rusiei. Bismarck considera că tratatul trebuia să exercite presiuni asupra guvernului țarist, determinîndu-l să urmeze, în continuare, bune relații cu Imperiul german. În acest sens, trebuie înțeleasă și reînnoirea, în 1881, a alianței celor trei împărați, alianță, de altfel, pur formală.

Disputele teritoriale dintre celelalte puteri europene s-au intensificat la începutul celui de-al noulea deceniu al veacului XIX: între Franța și Anglia pentru Egipt (1882), între Rusia și Anglia în Asia Centrală, între Franța și Italia pentru Tunisia. Acest din urmă conflict, încheiat în favoarea Franței, a determinat cercurile conducătoare italiene să adere, în 1882, la alianța germano-austro-ungară din 1879. Așa s-a creat Tripla Alianță — primul bloc militar imperialist, care viza ca adversar Franța. O ultimă tentativă de ostracizare a Franței și de menținere a Rusiei alături de Germania s-a soldat cu semnarea, la 18 iunie 1887, a Tratatului de reasigurare dintre Germania și Rusia, o înțelegere secretă de neutralitate condiționată.

Diplomația franceză a reușit, la începutul ultimului deceniu al sec. XIX, să iasă din izolarea în care se afla. În 1891-1892 s-a realizat apropierea, apoi înțelegerea politică și militară dintre Franța și Rusia, concretizată în Convenția din 17 august 1899. Aceasta punea bazele creării celui de-al doilea bloc militar imperialist în Europa — Tripla Înțelegere. Articolul I al Convenției stipula că, „dacă Franța este atacată de Germania, sau de Italia susținută de Germania, Rusia va folosi toate forțele sale disponibile pentru a lupta împotriva Germaniei. Dacă Rusia este atacată de Germania, sau de Austria susținută de Germania, Franța va folosi toate forțele sale disponibile pentru a lupta împotriva Germaniei". Convenția franco-rusă urma să dureze atîta timp cît avea să existe și Tripla Alianță.

În ultimii ani ai sec. XIX, relațiile internaționale au cunoscut noi momente de încordare, ca urmare a conflictelor coloniale dintre Anglia și Franța (Fashoda, 1898) și a atitudinii antiengleze adoptată de guvernul german în timpul războiului anglo-bur (1895-1896 și 1899-1902)[1]. În conflictul din Africa, Franța a cedat în fața Angliei, războiul dintre cele două mari puteri coloniale fiind evitat. Pentru acei englezi care speraseră într-o apropiere cu Germania, iluziile s-au spulberat curînd. La aceasta a contribuit, în mare măsură, programul de înarmare navală pus în aplicare de Germania începînd din 1898, ca și infiltrarea imperialismului german în zona Orientului Apropiat și Mijlociu, prin concesiile smulse Imperiului otoman.

Pe primul plan al contradicțiilor internaționale nu mai erau acum diferendele franco-germane, anglo-ruse sau anglo-franceze, ci contradicțiile anglo-germane. Anglia nu a mai putut rămîne în „splendida izolare", în momentul în care pozițiile ei erau disputate sau contestate de alte puteri. După lungi tratative, la 18 aprilie 1904, Anglia a încheiat un acord colonial cu Franța: așa s-a creat Antanta Cordială. Alianța nu consta într-un tratat care să vizeze un anume adversar, ci reglementa, prin concesii reciproce, problemele litigioase dintre cele două state. Între altele, în schimbul renunțării francezilor la pretențiile în Egipt, englezii recunoșteau Franței dreptul de a se amesteca în afacerile interne ale Marocului, mergînd pînă la ocuparea lui, fără însă a proclama, formal, integrarea acestei țări în imperiul colonial francez.

Imperialiștii germani s-au simțit lezați și, la 31 martie 1905, prin vizita și declarațiile belicoase făcute de Wilhelm II la Tanger, a fost declanșată „prima criză marocană". Aceasta s-a rezolvat în favoarea Franței, în cadrul Conferinței de la Algesiras (Spania, 15 ianuarie-7 aprilie 1906), Anglia și Rusia fiind de partea guvernului francez. Antanta Cordială nu a putut fi destrămată de asaltul german: dimpotrivă, cu acest prilej ea s-a consolidat.

În aceste condiții, alianța franco-rusă a facilitat atenuarea asperităților anglo-ruse în problema zonelor de influență din Asia; la 31 august 1907, a fost încheiată Convenția între Regatul Unit și Rusia, prin care se făcea o delimitare a posesiunilor coloniale și a zonelor de influență din această parte a lumii. Slăbiciunea Rusiei țariste și nevoia de credite din partea Cityului, pe de o parte, și dorința guvernului de la Londra de a avea alături Rusia împotriva Germaniei, pe de altă parte, au dus la încheierea acestei convenții care a definitivat procesul de constituire a celui de-al doilea bloc politico-militar imperialist — Tripla Înțelegere sau Antanta, ceea ce a accentuat divizarea Europei în tabere ostile și a sporit pericolul izbucnirii unui război de proporții.

[1] Magazin istoric, nr. 7-8/1968, 6/1970.

Concomitent cu crearea blocurilor militare imperialiste şi cu adîncirea contradicţiilor dintre marile puteri, a apărut şi apoi s-a intensificat cursa înarmărilor, s-au introdus noi tipuri de arme (tancuri, avioane, submarine ş.a.), au sporit considerabil cheltuielile de război, adversarii şi-au întocmit din vreme planuri de luptă, şi-au sporit efectivele militare etc. Între marile puteri antagoniste avea loc o cursă acerbă pentru atragerea statelor mici şi mijlocii de partea celor două blocuri; lupta pentru a păstra sau extinde sfera de influenţe, care devenise o dominantă a politicii europene, intrase într-o nouă etapă.

Se ajunsese într-o situaţie explozivă, încordarea dintre cele două tabere sporise la extrem. La începutul deceniului doi al secolului nostru, lumea era pe pragul primei mari conflagraţii mondiale.

Dr. Constantin BUŞE

Publicăm, în continuare, într-o nouă versiune românească, cîteva pagini din cartea scriitorului André Maurois[1] Edouard VII et son temps **(Eduard VII şi vremea sa). Lucrarea a apărut în românește într-o primă ediţie în preajma celui de-al doilea război mondial. Cunoscutul scriitor francez, atît de preocupat de istorie, sesizează şi comentează — printre primii în lume — rolul nefast al celor două blocuri imperialiste în dezlănţuirea primului război mondial. André Maurois (1885-1967), a scris zeci de volume: romane, memorialistică, istorie literară — între care despre viaţa şi activitatea unor mari personalităţi: Disraeli, Byron etc. — precum şi interesante studii despre istoria Angliei, S.U.A., Franţei.**

Titlurile şi subtitlurile fragmentelor pe care le publicăm aparţin redacţiei Magazin istoric.

De la „splendida izolare" la Antanta Cordială

ANDRÉ MAUROIS,
membru al Academiei Franceze

Încă de la sfîrşitul secolului XIX, în Anglia se contura ideea că, pentru această ţară — expusă la atîtea riscuri, în mai toate părţile globului — politica de „splendidă izolare" începea să constituie o imprudenţă. Într-un eventual conflict cu o putere europeană, fără a se bizui pe un prieten de nădejde, Marea Britanie s-ar fi expus — mai ales în cazul în care, în acelaşi timp, ar fi fost angajată cu toate forţele în cine ştie ce altă ţară îndepărtată — la un atac împotriva propriilor sale graniţe sau în India ori Sudan [colonii engleze în acea vreme]. Mai mult decît atît, cîte pericole ar fi pîndit Anglia în cazul cînd, din ură sau invidie, împotriva ei s-ar fi format o coaliţie de state! De aceea, în pofida aversiunii diplomaţilor de şcoală veche, ca de pildă Lord Salisbury[2], oamenii de stat mai tineri — şi în special partizanii unei politici imperiale, cum era Chamberlain[3] — doreau, acum, la începutul noii domnii[4], să găsească pentru Anglia un aliat pe continent.

Cine putea fi acesta? Chamberlain examina situaţia din Europa cu un ochi realist. În 1901, pe continent se înfruntau două grupuri de state: Tripla Alianţă, formată din Germania, Austro-Ungaria şi Italia, şi Dubla Alianţă, alcătuită din Franţa şi Rusia. La început, această din urmă coaliţie părea îndreptată împotriva Germaniei, devenită prea puternică şi neliniştind Rusia ţaristă. Dar raporturile dintre ţar[5] şi kaiser rămăseseră pe mai departe intime; pe de altă parte, politica colonială, dominantă în Franţa, îi îndepărtase pe francezi de ideea unei revanşe împotriva Germaniei. În fapt, puterile ce alcătuiau această dublă înţelegere se aflau pe poziţii opuse Angliei: Franţa în ceea ce privea Africa, iar Rusia ţaristă în problemele Asiei. În 1893, lordul Dufferin, ambasadorul englez în Franţa, informîndu-şi guvernul despre întîlnirile amicale franco-ruse din acea vreme, le interpreta-se ca fiind nefavorabile englezilor: „Mă tem — scria el — că nu pot interpreta sentimentele francezilor faţă de noi — indiferent din ce clasă fac ei parte — decît drept antipatie clară, declarată". Ambasadorul îşi încheia telegrama vorbind despre o eventuală invazie franceză [în Anglia].

Temerile lordului Dufferin erau împărtăşite pe atunci şi de alţi oameni de stat britanici. Prima acţiune, în cazul în care Anglia ar fi vrut să-şi găsească un aliat pe continent, ar fi constituit-o o apropiere de Germania. Poate că un acord anglo-german ar fi fost încheiat încă la sfîrşitul sec. XIX dacă liderii politici germani n-ar fi adoptat poziţii atît de contradic-

---

[1] **Magazin istoric**, nr. 9/1967, 7/1971, 2/1973.

[2] Lord Robert Cecil Salisbury (1830-1903), om politic englez, primministru (1886-1902).

[3] Joseph Chamberlain (1836-1914), om politic englez, ministru şi primministru în cîteva cabinete, promotor al expansiunii coloniale a Angliei.

[4] Autorul se referă la domnia regelui Eduard VII (1901-1910), fiul reginei Victoria. A fost iniţiatorul Antantei Cordiale.

[5] Este vorba de ţarul Rusiei Nicolae II (1894-1917) şi respectiv împăratul Germaniei Wilhelm II (1888-1918).

torii. Așa încît cum să negociezi cu un guvern care are o singură caracteristică constantă: inconsecvența? În legătură cu aceasta, regele Eduard obișnuia să spună adeseori: „Aș vrea să știu cine conduce la Berlin!" Asta era însă și ceea ce Berlinul însuși ar fi dorit să afle. Împăratul întruchipa mai curînd starea emotivă a supușilor săi decît puterea lor de judecată. Cancelarul Bülow[1], un om spiritual, cultivat, era atît de fățarnic și lipsit de caracter, încît colegul său de cabinet, Tirpitz[2], spunea despre el: „În comparație cu Bülow, un țipar pare doar o biată lipitoare". La Wilhelmstrasse adevăratul stăpîn era misteriosul Holstein[3], fosta eminență cenușie a cancelarului Bismarck, cel care îi avea la mînă pe Bülow și Eulenburg, datorită dosarelor sale confidențiale.

În haosul care domina pe atunci politica externă a Germaniei, se mențineau neclintite doar cîteva din principiile elaborate de Bismarck: în toate aliațele sale, Germania trebuia să fie cel mai puternic partener, obligația neînvrăjbirii cu Rusia țaristă, teama de coaliții. Semnarea acordului franco-rus n-a pus capăt cochetăriei dintre cercurile conducătoare germane și ruseți. În sufletul kaiserului sălășluia încă o speranță nemărturisită: posibilitatea constrîngerii Franței de a accepta o mare alianță continentală sub hegemonie germană. Dar străduindu-se să tragă pe sfoară Rusia și Franța, împăratul german nu-și putea refuza plăcerea de a se amăgi cu ideea unei alianțe cu Anglia. Cît privește construirea unei mari flote, dorea acest lucru mai curînd pentru a-și ului rudele engleze[4], decît pentru a se război cu ele.

Între timp Chamberlain, angajat în complicata aventură a Transvaalului[5], înțelegea din ce în ce mai bine necesitatea găsirii unui aliat continental. În această perioadă îi spunea fiului său Austin[6]: „Noi nu putem rămîne izolați. Avem de ales între două soluții: alianța cu Franța sau cea cu Germania. Germania este mai puternică: armata sa, unită cu marina noastră, reprezintă o forță cu care nimeni nu va îndrăzni să se măsoare. Aceasta ar însemna securitate și pace. Franța este cea de-a doua soluție posibilă: o alianță cu ea reprezintă, de asemenea, securitate, dar, poate, prin obligația ducerii unui război". Austin i-a răspuns astfel tatălui său: „Nu veți putea obține alianța cu Germania, pentru că ea va trebui să aleagă între ruși și noi, iar acest pas ea nu-l va face".

Totuși Chamberlain a făcut o încercare. În noiembrie 1899, într-un discurs, afirma că „fiecare om de stat englez, capabil să descifreze viitorul, manifestă de multă vreme dorința de a pune capăt izolării permanente în care se află țara sa pe continent, și ca atare, din clipa în care dă curs acestei aspirații, alianța cea mai firească este aceea dintre Anglia și marele Imperiu german".

Dar, în Germania, sufla stihia agitației antibritanice. Înfrîngerile militare catastrofale suferite de Anglia [în războiul împotriva burilor] îi determinau pe kaiser și pe Bülow să judece că, o alianță cu această țară ar fi „o proastă afacere". Bülow i-a răspuns lui Chamberlain printr-un discurs rece, în Reichstag, în care nu a vorbit nimic despre o asemenea alianță, ci a evocat o serie de imagini obscure și amenințătoare: „Întrucît poziția noastră internațională ne este favorabilă, trebuie să o utilizăm pentru a ne asigura securitatea în viitor: fără forță, fără o armată și o marină puternică, nu vom putea deveni o putere mondială. În funcție de cum vom proceda, în secolul ce va urma, națiunea germană va fi ori ciocanul, ori nicovala". Iritat și dezamăgit, Chamberlain a tras concluzia că meandrele diplomației germane erau greu de înțeles.

La începutul anului 1901, împăratul Wilhelm, prin atitudinea sa afectuoasă față de regina Victoria, care își trăia ultimele sale clipe, și-a recucerit o popularitate trecătoare în rîndul opiniei publice engleze. Împrejurarea a părut propice pentru reluarea negocierilor dintre cele două țări. Vizita regelui Eduard în Germania, unde urma să-și întîlnească sora, pe împărăteasa Frederica[7], a fost un prilej bine venit pentru a-și vedea nepotul. Cei doi suverani [Eduard și Wilhelm] s-au angajat să fie prieteni și să-și scrie direct, în cazul în care cel mai mic incident ar fi tulburat relațiile dintre cele două popoare. Curînd după înapoierea lui Eduard în Anglia, împăratul a inaugurat această corespondență printr-o scrisoare în care, referindu-se la unele mici neînțelegeri, cu privire la prerogativele în China, aprecia miniștrii britanici drept „pur și simplu cretini".

Regele l-a convocat pe însărcinatul cu afaceri german, Eckardstein, și i-a citit scrisoarea împăratului. Eduard a comentat asigurările de prietenie ale nepotului său pe un ton ironic zicînd: „sper că sînt sincere". Apoi, a pus scrisoarea pe masă și l-a întrebat pe Eckardstein:

— Ei bine! Ce credeți despre aceasta?

— N-ar fi mai bine, a răspuns Eckardstein — dacă Maiestatea Voastră ar privi totul ca o glumă?

Regele a rîs:

— Da, d-voastră aveți dreptate, trebuie să tratez totul ca o glumă; din păcate însă am fost obligat să suport numeroase glume de acest fel din partea kaiserului (chiar și mai proaste ca aceasta) și presupun că va trebui să înghit încă destule... Ce ar spune

---

[1] Prințul Bernhard Bülow (1849-1929), om politic german, ministru al Germaniei la București (1888-1893). Din 1900 a fost promovat cancelar, la propunerea prințului Eulenberg, confidentul kaiserului. Vezi și *Magazin istoric*, nr. 7/1970.

[2] Alfred von Tirpitz (1849-1930), amiral, unul din creatorii flotei germane, conducătorul războiului submarin împotriva Aliaților în primul război mondial.

[3] Friedrich von Holstein (1837-1909), diplomat de carieră; inițial om de încredere al cancelarului Bismarck. Ca „eminență cenușie" a rămas pînă la sfîrșitul vieții un promotor al imperialismului german.

[4] Wilhelm II era nepotul regelui Eduard VII.

[5] Este vorba de agresiunea englezilor pentru cucerirea Republicii sud-africane Transvaal, în anii 1898-1902.

[6] Austin Chamberlain (1863-1937), fiul mai vîrstnic al lui Joseph; om politic englez, ministru al Afacerilor Externe în 1924.

[7] Mama împăratului Wilhelm II.

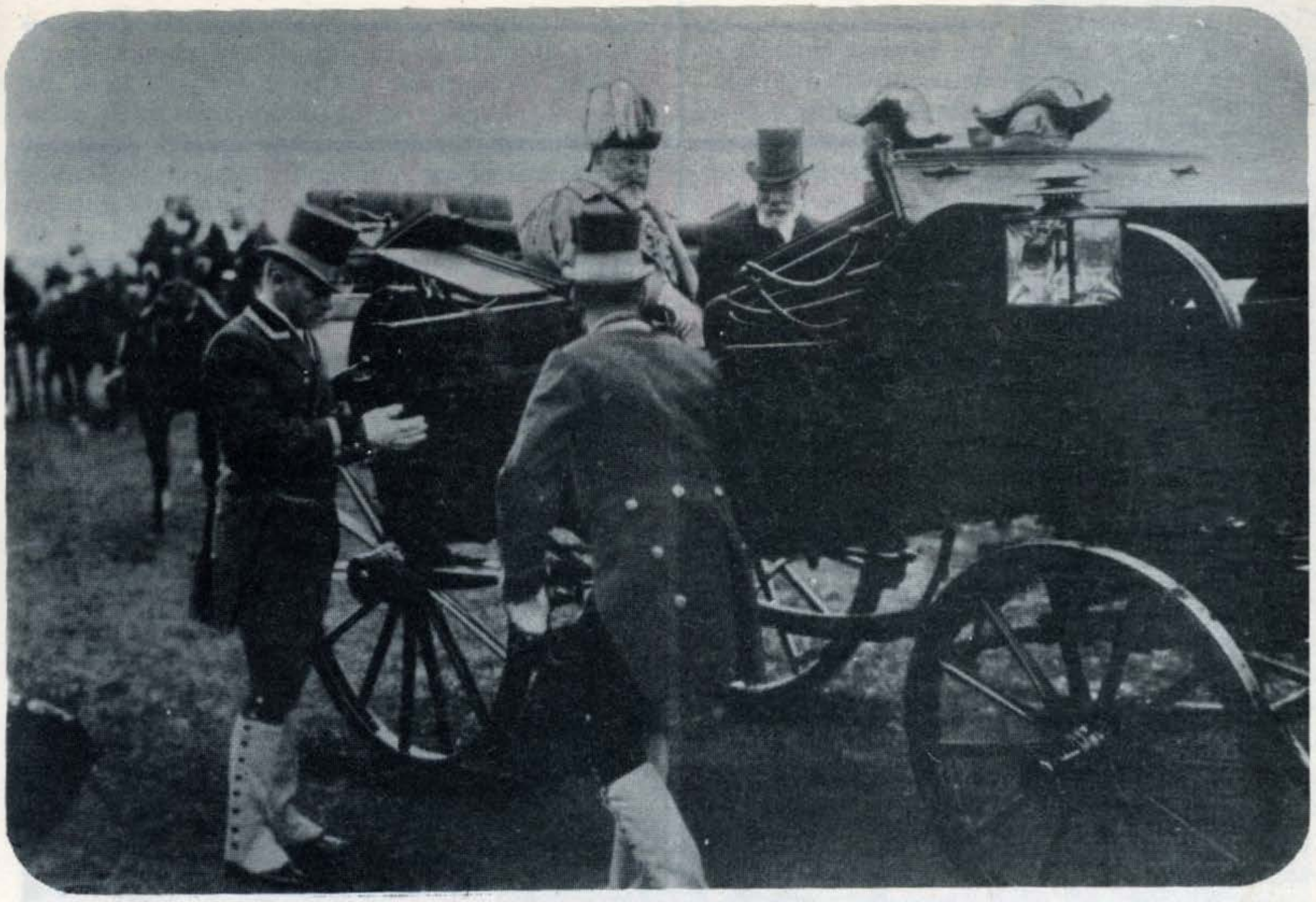

Eduard VII și președintele Franței, Emile Loubet, pe străzile Parisului (mai, 1903)

În p. 51: *Wilhelm II și Eduard VII, la reședința împăratului german de la Friedrichshof (martie, 1901)*

însă kaiserul dacă mi-aș permite să dau astfel de epitete miniștrilor săi?

Totuși, în mai 1901, tratativele dintre Ambasada germană din Londra și Foreign Office ajunseseră atît de departe încît un proiect de convenție anglo-german, mergînd pînă la promisiunea unui sprijin mutual în timp de război, a fost supus lordului Salisbury. Acesta l-a respins însă cu argumentele sale preferate: „Ar fi prea puțin prudent dacă ne-am asuma obligații atît de serioase pentru a preveni un pericol care nu mi se pare verosimil. Între altele, guvernul englez nu poate să declare război fără aprobarea corpului electoral; este deci imposibil să stabilești, printr-un angajament secret, atitudinea pe care o va adopta, în viitor Parlamentul...".

Cum, în august, regele urma să plece pentru cură la Hamburg și trebuia să se întîlnească cu împăratul, lordul Lansdowne i-a înmînat lui Eduard, pentru documentare personală, un memorandum privind problemele coloniale care interesau ambele țări, și cu deosebire Marocul, unde politica franceză îngrijora Anglia. Printr-o greșeală uluitoare, regele i-a remis kaiserului, chiar de la prima întîlnire, acest document secret. Împăratul a înnegrit memorandumul cu observații trădînd indignarea. În cursul întrevederii cu regele Eduard, împăratul a condamnat o dată mai mult politica miniștrilor englezi și a adăugat că nimeni nu trebuie să se mire că „perfidul Albion" a rămas o expresie curentă. Regele a protestat. Atunci, împăratul a încercat să-l sperie declarîndu-i că se înțelege din ce în ce mai bine cu Franța. Întrevederea a fost un eșec. De altfel, din întîlnirea celor doi suverani nu putea ieși nimic, atîta vreme cît împăratul ținea cu orice preț să-l uluiască și să-l domine pe rege, iar acesta era iritat de tonul protector și de șmecheriile ieftine ale împăratului.

Un ultim incident a creat o situație care făcea orice acord imposibil. De cîtva timp, guvernul britanic era atacat de presa continentală în legătură cu metodele de luptă folosite în Africa de Sud împotriva franctirorilor buri. Discursului rostit de dl. Chamberlain la Edinburgh în 25 octombrie 1901 [în care acesta justifica represiunile arătînd că tot așa procedaseră și alte armate, printre care și cea germană] contele Bülov i-a replicat în Reichstag, fără menajamente: „Cînd un ministru este obligat să-și motiveze politica, ar face mai bine dacă ar lăsa țările străine în pace. Blazonul armatei germane este prea curat pentru a putea fi pătat prin asemenea aprecieri denigratoare".

După toate acestea, lui Chamberlain i s-a făcut lehamite de perspectiva unei alianțe cu Germania. De acum, se decisese că, dacă i se va oferi prilejul, va miza pe francezi.

În românește de
Sergiu STANCIU

O ALIANȚĂ ROMÂNO-SÎRBĂ ÎN SECOLUL XIV

SILVIU ANUICHI,
doctor în istorie

Faptele fiului și urmașului regelui Vukașin la conducerea vechii Serbii și Macedonii (cu capitala la Prilep), Marko Kralievici (1371-1394), au rămas adînc întipărite în memoria poporului, amintirea sa fiind perpetuată în numeroase poeme care glorificau puterea, bărbăția, vitejia și alte virtuți ale sale: dreptatea, adevărul, cinstea — poeme circulînd pe o vastă arie geografică, inclusiv în România.

Domnia de mai bine de două decenii a lui Marko Kralievici a cuprins frămîntata epocă din a doua jumătate a sec. XIV, marcată de accentuarea penetrației otomane în Peninsula Balcanică. Dezmembrarea marelui țarat al lui Ștefan Dușan[1], neînțelegerile

[1] Ștefan IV Dușan (1331-1355), rege în timpul căruia Serbia a cunoscut cea mai mare întindere; în 1345 Dușan s-a proclamat „împărat al sîrbilor și grecilor". După moartea sa statul creat de el s-a dezmembrat în mai multe despotate și cnezate.

În imagine: *Bătălia de la Rovine; stampă mai puțin cunoscută din colecția Academiei R.S. România.* În medalion: *Marko Kralievici, frescă de la Mănăstirea Sf. Arhangheli, din Prilep — R.S.F. Iugoslavia*

dintre conducătorii militari medievali sîrbi au avut drept consecinţe înfrîngerile armatelor sîrbe, în luptele de la Cirmen (pe rîul Mariţa), 1371 şi de la Cîmpia Mierlei (Kossovo Polie), 1389; Poarta a impus urmaşilor regelui Vukaşin şi ai ţarului Lazăr[1] statutul de vasalitate faţă de Imperiul otoman.

În această calitate, de vasal al lui Baiazid, Marko Kralievici a fost obligat să participe la bătălia de la Rovine[2], împotriva voievodului Ţării Româneşti, Mircea cel Bătrîn (1386-1418), bătălie în care Marko şi-a pierdut viaţa. În general, istoriografia sîrbă şi română l-a enumerat pe Marko Kralievici în tabăra adversă lui Mircea; cercetări mai noi sînt însă de natură să arunce o altă lumină asupra participării sale la această luptă, obligînd, cel puţin la meditaţie, dacă nu la o reconsiderare totală a rolului său.

La expediţia otomană din Nordul Dunării au mai luat parte, în calitate de vasali ai lui Baiazid, şi fraţii Constantin Jegligovaţ şi Dragaş Deianovici de Kratovo, care dispuneau de armate bine pregătite. În legătură cu aceste evenimente, două cronici din sec. XVIII — una românească şi alta sîrbească — care se completează reciproc, ne permit să enunţăm — cum am spus — o nouă opinie despre Marko Kralievici, ca şi despre ceilalţi doi conducători militari sîrbi, anume că, fie în preajma, fie chiar în timpul încleştării de la Rovine, ei au trecut de partea lui Mircea, luptînd cu bărbăţie, pînă la sacrificiul vieţii, în favoarea voievodului român. Astfel, cronicarul Radu Popescu vornicul menţionează în legătură cu bătălia de la Rovine: „... Şi au avut ajutor Mircea Vodă pre Marko Kralievici şi pă Constantin şi pă Drăgaş, oameni de neam mare, sîrbi, cu oşti supt mîna lor. Şi au bătut Mircea Vodă pre împăratul Baiazit la acest război, iar Marko şi Drăgaş şi Constantin au pierit în război...". Cea de-a doua cronică — *Podgoricki Letopis* — completează relatarea precedentă, arătînd că: „În anul 6903 (1394) a zdrobit Mircea voievodul Ungrovlahiei pe împăratul Baiazit la Rovine. Şi aici a pierit Marko Kralievici, l-a ucis Iovan Dokmanovici; şi aici au pierit Constantin Jegligovaţ şi Dragaş, cu opt mii de soldaţi şi trei voievozi care se războiau la împăratul Baiazit...".

Similitudinea celor două relatări istorice solicită o analiză comparată. Deşi aparţin deceniului patru al sec. XVIII, ambele cronici sînt concepute şi parţial copiate după izvoare mai vechi. Radu Popescu vornicul a avut ca îndreptar o cronică a familiei Cantacuzino *(Cronica românească)*, scrisă pînă la jumătatea sec. XVII, iar *Podgoricki Letopis* este în cea mai mare parte o transcriere a unei cronici anterioare. Şi Radu Popescu şi autorul cronicii sîrbeşti au scris, fără îndoială, independent unul de altul, întrebuinţînd izvoare istorice deosebite. Menţionarea celor trei conducători sîrbi în ambele cronici dovedeşte în mod cert participarea lor la Rovine. Tabăra în care au participat se deduce din menţiunea făcută despre Iovan Dokmanovici — cel care l-a ucis pe Marko Kralievici. Radu Popescu, care vorbeşte doar de prietenii lui Mircea, nu-l aminteşte, lăsînd deschisă deci posibilitatea enumerării sale printre duşmanii voievodului român, aflaţi în tabăra lui Baiazid. Dacă Marko Kralievici ar fi luptat împotriva lui Mircea, firesc ar fi fost să piară de sabia unui român şi nu de aceea a unui sîrb. Or *Podgoricki Letopis* este, în această privinţă, categorică; Kralievici a murit de mîna lui Dokmanovici. Deoarece acesta din urmă nu făcea parte dintre prietenii lui Mircea cel Bătrîn (căci atunci ar fi fost menţionat de Radu Popescu), rezultă, în mod logic, că în tabăra acestuia în momentul luptei s-au aflat Kralievici şi fraţii Deianovici.

În favoarea acestei opinii pledează şi alte argumente. Cronicarul regelui sîrb Ştefan Lazarevici (1389-1427), Constantin Filozoful, ne redă, în opera sa, cuvintele pe care le-ar fi rostit Marko Kralievici în preajma bătăliei de la Rovine: „Eu spun şi-l rog pe Domnul să fie în ajutorul creştinilor, chiar dacă voi fi primul între morţii din această luptă". Aceste cuvinte dovedesc o dată mai mult ataşamentul spiritual al lui Kralievici faţă de Mircea, întărind ipoteza ca el să-l fi părăsit pe Baiazid în timpul bătăliei, pentru a se alătura voievodului român. Poezia populară îl înfăţişează, de asemenea, pe Kralievici ca nesupus otomanilor, avînd repetate conflicte cu demnitarii Porţii, care, temîndu-se de el, îl socoteau trădător.

După bătălia de la Rovine, corpul neînsufleţit al lui Marko Kralievici a fost adus din Ţara Românească şi înhumat la Mănăstirea Sf. Dimitrie, în apropiere de Skoplje, alături de părinţii săi. Osemintele sale nu mai există astăzi, dar s-a păstrat, deteriorată de vreme, piatra de mormînt, iar la Mănăstirea Sf. Arhangheli de la Prilep, chipul acestui erou este imortalizat pe pereţii pronaosului bisericii înălţate de el.

[1-2] *Magazin istoric*, nr. 11/1975; 12/1974.

ÎN BANAT O CARTE TRANSILVĂNEANĂ TIPĂRITĂ DE UN MUNTEAN CU O ÎNSEMNARE MOLDOVENEASCĂ DESPRE MIHAI VITEAZUL

Ilustra personalitate a lui Mihai Viteazul a polarizat, firesc, interesul și atenția tuturor românilor din spațiul carpato-danubiano-pontic. Prin viața și marea sa operă, încărcate de sacrificiu, creatorul primului stat românesc unitar și independent din evul mediu, a lăsat în conștiința urmașilor o amintire de neșters, păstrată pe ambele versante ale Carpaților. Unul dintre aceste „ecouri" impresionează peste timp tocmai prin aria lui de răspîndire care include Țara Românească, Transilvania, Moldova și Banatul.

Este vorba despre o însemnare pe o carte a diaconului tîrgoviștean Coresi, care, cum se știe, și-a desfășurat cea mai mare parte a activității în Transilvania și a cărui prodigioasă muncă tipografică a contribuit la schițarea, orientarea și definirea viitoarei limbi literare românești. Paralel cu tipăriturile românești, Coresi a imprimat un însemnat număr de cărți rituale slavone, pentru a răspunde nevoii de carte resimțită în lumea balcanică, întrucît, în această zonă, slavona continua să păstreze o poziție privilegiată. Vehiculate de negustori brașoveni, de călugări, ierarhi sau alți oameni de cultură sud-dunăreni sosiți la curțile voievodale românești pentru a le solicita ajutorul material și spiritual, aceste tipărituri au cunoscut o vastă răspîndire, echivalentă cu aproape întreaga Peninsulă Balcanică. Exemplare din aceste scrieri pot fi întîlnite încă și azi în numeroase mănăstiri și biblioteci existente dincolo de fruntariile țării noastre.

Tipograful și diaconul tîrgoviștean și-a încheiat activitatea în 1581, în preajma urcării pe tron a lui Mihai Viteazul, contribuind, sub aspect cultural, la unificarea politică a celor trei Țări românești sub sceptrul marelui voievod.

Printre ultimele cărți tipărite de Coresi se numără și *Sbornicul slavon*, apărut în orașul Sebeș (Sebeș-Alba), în cursul anului 1580, la solicitarea mitropolitului Ghenadie I al Ardealului (1578-1585), lucrare ce s-a bucurat de largă circulație atît în Transilvania cît și în celelalte provincii românești, nu numai printre români, ci și printre sîrbii care cultivau aceeași limbă rituală. Unul dintre exemplarele *Sbornicului* a luat drumul Moldovei, poposind la Mănăstirea Neamț, unde l-au găsit marile evenimente din cursul anilor 1600. Potrivit unui vechi obicei monastic, păstrat din generație în generație, evenimentele mai importante pe care le cunoșteau locașurile de cultură medievală erau însemnate pentru a se păstra în memoria urmașilor. Așa s-a procedat și în cazul evenimentului din 1600: un călugăr a făcut pe cea de-a doua filă a *Sbornicului* o interesantă mențiune slavo-română: „Să se știe cînd au fost ostașii, în acea vară, văleat 7108 (1600), în vremea lui Mihai Voievod, [au] *trecut* (subl. — *S.A.*) la Neamț".

În însemnare, în slavonă, cuvîntul „trecut" este scris în românește, ceea ce ne dă certitudinea că ea a fost făcută de un român. Laconică, știrea cuprinde exact perioada cînd Mihai Viteazul se găsea la apogeul puterii sale (iunie-august 1600), deci atunci cînd prima unire politică a Țărilor românești fusese efectuată.

Deși mențiunea, prin conținutul și scopul ei, avea caracter intern, consemnînd un moment important care privea și viața unei mănăstiri, destinul ulterior al *Sbornicului* i-a stabilit o largă circulație, contribuind la popularizarea memoriei Viteazului unificator în conștiința românească. Cu însemnarea de la Neamț, *Sbornicul* lui Coresi și-a reluat călătoria, ajungînd, în cele din urmă, în Banat, circulînd prin locuri din această parte a țării, atît printre români cît și printre sîrbi și intrînd, în cele din urmă, în fondul Bibliotecii Vicariatului Sîrbesc din Timișoara. Altfel zis, o carte imprimată în Transilvania de un cărturar din Țara Românească a primit în Moldova o mențiune despre Mihai Viteazul, pentru ca, în cele din urmă, să peregrineze prin Banat, perpetuînd conștiința unității românești.

S.A.

16 Pagini — 3 LEI

Timpul

LUNI 2 MAI 193[illegible]
No. 336

AZI: Presiunea în scădere cu 3-6 mm. Cerul mai mult acoperit în jumătatea de West a țării și variabil în răsărit. Vînt slab în deosebi în jumătatea de Apus a țării.

Director Grigore Gafencu

...I
...PTA"

...e vor fi produs și unele lu-
...e natură să deschidă ochii.
...mentul public, care se as-
...u îngrijire în U...a ca și
...mania, va fi dat semne de
...are pentru un viitor ma-
...e care nu-i asigură străbă-
...ermană în mers către re-
...bogate în grîu și în petrol

Documente revelatoare

În ce scop și pentru cine culegea documente secrete dela Statul Major și dela alte instituțiuni de apărare a Statului fosta Gardă de fier?

Documentele date publ...
către ...

Corespondență diplomatică București-Bruxelles

1939: BERLINUL FORȚEAZĂ NOTA...

NICOLAE MINEI

După cum am văzut în numărul trecut al Magazinului istoric, **baronul Guillaume, ministrul plenipotențiar și trimisul extraordinar al Belgiei la București, se adresase, în decembrie 1938, ministrului de Interne al României, Armand Călinescu, pentru a afla detalii despre rolul jucat de Germania hitleristă în comploturile urzite de Garda de fier și despre reacția celui de-al III-lea Reich față de executarea lui Corneliu Zelea Codreanu și a altor căpetenii legionare, în luna noiembrie a aceluiași an. Așa cum au putut constata cititorii noștri, Călinescu a dat răspunsuri rezervate, dacă nu chiar sibilinice, întrebărilor puse de diplomatul belgian. Pe acesta însă problema îl preocupa cu insistență, așa cum dovedește bogata corespondență, pe care a purtat-o, la sfîrșitul lui 1938, cu ministrul de Externe al Belgiei, Charles Spaak.**

Așa cum vom vedea și din telegramele și rapoartele sale, pe care le publicăm astăzi, baronul Guillaume se dovedește, ca de obicei, bine informat, atît în ceea ce privește patronarea de către Hitler a Gărzii de fier, cît și în diverse probleme politice interne și externe ale României: amploarea represiunii antilegionare, dificultățile întîmpinate de guvern în arestarea și condamnarea căpeteniilor Gărzii de fier, relațiile cu Germania nazistă etc.

*Iată de pildă ce-i scria Guillaume **superiorului său, încă înainte de convorbirea cu Armand Călinescu, în raportul confidențial nr. 1815/975 din 2 dec. 1938 (recepționat la Bruxelles sub nr. 000524/8 dec 1938):***

Așa cum era de prevăzut, execuțiile făcute printre gardiști nu s-au limitat la persoanele citate în comunicatul oficial al guvernului de miercuri dimineața. Un oarecare număr de adepți sau de simpatizanți au fost uciși în provincie...[1]

Se procedează efectiv la distrugerea sistematică și radicală a întregii mișcări legionare, pentru a înlătura, o dată pentru totdeauna, pericolul pe care ea l-a constituit pentru țară, pentru guvern și pentru rege personal. S-a pus în circulație zvonul că [Corneliu] Z. Codreanu nu ar fi fost omorît și că, din greșeală, o altă persoană ar fi fost executată în locul lui. Zvonul tinde să demonstreze că membrii Gărzii de fier doresc să întrețină mistica faimoasă a „căpitanului". Și tocmai acești membri trebuie să fie cei care au organizat toate incidentele recente ... Iată de ce guvernul nu speră să ajungă pînă la adevăratele căpetenii ale mișcării decît grație denunțurilor celor arestați și supuși interogatoriilor.

[1] Punctele de suspensie marchează pasajele omise, iar parantezele drepte cuprind explicațiile sau completările noastre.

Nu se cunoaște încă atitudinea viitoare a guvernului german. Se știe că, pînă în vremea din urmă, Garda de fier a fost organizată de agenți germani. Lumea își amintește că, pe pistele de schi [de la Predeal], un ofițer german se afișa, în mod public, alături de Codreanu. Problema care rămîne încă nerezolvată este de a ști dacă Hitler a dat sau nu, direct sau indirect, o poliță în alb regelui Carol II [cu prilejul întrevederii lor de la Berchtesgaden] sau dacă suveranul, pentru a-și redobîndi libertatea, s-a hotărît să răpească Germaniei posibilitatea de a-l manipula, prin mijlocirea unei mișcări politice din interiorul României.

În cîteva rînduri, guvernul german a dat asigurări oficiale că nu se ocupă de Garda de fier, că nu are de gînd să se amestece în politica internă a celorlalte state și că nu îl interesează altceva decît soarta minorității germane din România. Așadar bunele relații dintre această țară și Reich ar urma să depindă, mai înainte de orice, de tratamentul aplicat acestor minorități. La Ministerul de Externe [al României] mi s-a spus, de curînd, că ziarele germane și italiene nu au publicat nici un comentariu pe marginea execuțiilor de la 30 noiembrie.

Unele persoane consideră că Germania va păstra în continuare tăcerea și nu va încerca să creeze dificultăți prea mari regelui Carol... Dealtfel, adaugă aceste persoane, de ce Führerul Reichului s-ar atașa de țelurile pe care le-a urmărit un om asemenea lui Codreanu și de o mișcare formată din indivizi lipsiți de vocație politică și adunați de pretutindeni, cînd i-ar fi mult mai ușor astăzi să-l înfeudeze, prin amenințări sau făgăduieli, pe însuși regele Carol II?

Persoane în general bine informate și care au legături cu cercurile oficiale emit ipoteza că excesele comise de agenții Gărzii de fier în lipsa regelui[1] au fost provocate de teama căpeteniilor acestei mișcări că vor pierde orice speranță de a prelua puterea în România, dacă regele Carol II va ajunge la o înțelegere cu cîrmuitorul Germaniei. Tocmai pentru a atrage atenția asupra lor și a impresiona guvernul, regele și populația, legionarii ar fi declanșat acțiunea lor teroristă și ar fi ordonat atentatul împotriva rectorului Universității din Cluj, exact în ziua înapoierii regelui.

După cum se știe, Hitler nu i-a dat mînă liberă lui Carol II să lichideze mișcarea legionară, chiar dacă, așa cum am văzut în numărul trecut și cum subliniază acum Guillaume, ipoteza unui asemenea tîrg nu era chiar atît de neverosimilă cum arăta la prima vedere. Dar tîrgul nu se încheiase și tăcerea presei germane nu avea să dureze mult.

La 12 decembrie 1938, ministrul Belgiei la București scria în raportul nr. 1890/1021 (recepționat la Bruxelles sub nr. 000384/20 decembrie 1938):

[1] În legătură cu călătoria lui Carol II în Europa, vezi *Magazin istoric*, nr. 9/1979.

După executarea lui Codreanu și a celorlalți legionari, în noaptea de 29 spre 30 noiembrie trecut, presa germană a păstrat tăcerea cîteva zile. Apoi a declanșat o vie campanie împotriva guvernului român.

După cum v-am mai semnalat, aici lumea și-a pus întrebarea dacă regele Carol II nu obținuse cumva un fel de poliță în alb pentru a acționa, așa cum va crede de cuviință, față de Garda de fier. Curînd a început să circule zvonul că execuțiile au avut loc cu autorizația tacită a Führerului. Acest zvon, ajuns în Germania, l-a nemulțumit pe Hitler, care ar fi dat ordin ziarelor să-l dezmintă. Așa s-ar explica declanșarea campaniei de presă germane.

Totuși, aici se exprimă nedumerirea față de faptul că această campanie durează de atîta vreme. Unii membri ai corpului diplomatic au adresat întrebări pe această temă Legației germane de la București. Acolo li s-a răspuns că zvonurile care provocaseră nemulțumirea lui Hitler continuau să circule, fiind lansate de persoane din imediata apropiere a Curții regale române ...

Peste trei zile, diplomatul belgian venea cu precizări care dovedeau, în mod incontestabil, cît de afectat se considera Reichul nazist de reprimarea agenturii sale din România și cu cîtă aroganță se comporta trimisul său la București (raportul nr. 1904/1030 din 15 decembrie 1938, recepționat la Bruxelles sub nr. 000327/22 decembrie 1938):

Dl. [Wilhelm] Fabricius, ministrul Germaniei, care plecase la Berlin chiar în după-amiaza zilei cînd a fost executat Codreanu, s-a înapoiat la București pentru două zile. Întrebat de unul dintre colegii mei, care reprezintă o țară prietenă cu Germania, d-sa i-a declarat următoarele:

„Este exact că am părăsit Bucureștiul la 30 noiembrie din cauza executării lui Corneliu Z. Codreanu și a coreligionarilor [*sic!*] săi. Este exact că Führerul a fost foarte iritat de aceste execuții și de zvonurile ce au circulat pe seama poliței în alb pe care i-ar fi dat-o regelui Carol II, pentru a proceda așa cum a făcut-o. Tocmai am avut o foarte lungă convorbire cu dl. [Ernest] Urdăreanu, mareșalul Curții [regale], căruia nu i-am ascuns punctul nostru de vedere.

Regretăm aceste incidente, căci am fi putut crede că relațiile noastre cu România erau pe cale de a deveni excelente. Astăzi, totul s-a compromis. Personal, voi încerca să restabilesc situația, dar nu-mi va fi ușor.

Plec din nou în concediu imediat. Nu este exact că aș fi fost numit ambasador la Ankara. Nu este exact nici că părăsesc Bucureștiul în cadrul unui fel de ruptură a relațiilor noastre diplomatice cu România. Colegii mei știu că trebuia să plec de aici la 10 decembrie pentru a-mi putea petrece sărbătorile de Crăciun în Germania. Din cauza evenimentelor pe care le cunoașteți a trebuit să-mi amîn plecarea".

Aceste declarații definesc atitudinea Germaniei și confirmă că regele Carol II nu a acționat, executîndu-l pe Codreanu, „cu consimțămîntul tacit al Führerului", așa cum a circulat pe aici un zvon, lansat chiar de către înalți funcționari ai Curții.

Din sursă poloneză, aflu despre campania de presă germană împotriva României că a fost extrem de violentă și că s-a îndreptat împotriva regelui personal. Unele ziare ar fi publicat, în format mare, fotografia sa, alături de cea a d-nei Lupescu, împreună cu comentarii foarte puțin măgulitoare.

În legătură cu întrevederea de la Berchtesgaden, informatorul meu polonez îmi spune că discuția între patru ochi dintre regele Carol II și Hitler nu ar fi durat decît 40 minute. Führerul ar fi reproșat autorităților române că l-au supus pe Codreanu la regimul delincvenților de drept comun. „Cînd o țară se bucură de șansa de a avea un astfel de om — ar fi spus Hitler — dacă se consideră necesar a-l ține închis, nu trebuie să fie supus decît unui regim de fortăreață [regim politic] și trebuie tratat cu mănuși".

Regele ar fi răspuns că Codreanu se bucura, într-adevăr, de un regim privilegiat, dar executarea lui, la trei zile după această întrevedere, a părut [la Berlin] o veritabilă provocare; iată de ce Führerul a fost extrem de iritat.

Din aceste informații rezultă că, departe de a fi acționat cu vreo „autorizație" oarecare din partea lui Hitler, regele Carol II a luat ferma hotărîre de a termina, o dată pentru totdeauna, cu Garda de fier, în intenția să ia Germaniei orice mijloc de a-și exercita influența asupra politicii interne și externe a României, prin intermediul unui partid politic aflat la ordinele sale și care ar fi constituit o amenințare permanentă pentru regele Carol și guvernul său. Raportul meu din 4 decembrie nr. 998[1] v-a adus deja la cunoștință punctul de vedere al guvernului român în această privință.

Pe de altă parte, datele pe care vi le transmit astăzi confirmă aprehensiunile celor care au considerat, încă de la început, că, prin modul său de a proceda, regele Carol II s-a pus într-o situație personală delicată față de Führer.

Dar Germania are multe probleme de luat în considerare înainte de a-și modifica fundamental politica sa față de România. De aceea, se poate presupune că, în ciuda proastei sale dispoziții, Hitler nu-și va schimba, fără o matură chibzuință, tactica pe care a și schițat-o și care constă în a-și atașa România printr-o alternanță de făgăduieli și amenințări ...

Peste alte trei zile, la 18 decembrie, în raportul său nr. 11930/1048 (înregistrat la Bruxelles sub nr. 000099/28 decembrie 1938), baronul Guillaume aducea noi și importante amănunte referitoare la mașinațiile și acțiunile subversive ale agenților naziști în țara noastră, precum și la șantajul, pe plan internațional, exercitat de cel de-al III-lea Reich:

[1] *Magazin istoric*, nr. 10/1979.

Armand Călinescu, în timpul discuțiilor cu însărcinatul cu afaceri al Franței, Henry Spitzmuller

Confirmînd știrile pe care vi le-am trimis deja, am onoarea să vă aduc la cunoștință că o persoană bine informată mi-a declarat ieri că recenta convorbire a ministrului Germaniei cu mareșalul Curții regelui Carol II a fost foarte violentă. [Fabricius] ar fi pomenit chiar unele dintre atuurile politice de care dispune Germania pentru a sili România „să se cumințească". El a făcut aluzie, pe de o parte, la sprijinul pe care l-ar putea da Hitler revendicărilor teritoriale ale Ungariei ..., pe de altă parte la „puterea excepțională a celui de-al III-lea Reich, care nu mai este de disprețuit".

Din partea română s-a atras atenția d-lui Fabricius asupra faptului că extrem de violenta campanie dusă de presa germană împotriva României, după moartea lui [C] Z. Codreanu, pare să confirme datele deținute de autoritățile române asupra relațiilor fostei Gărzi de fier cu agenții germani. Or, guvernul român, care dorește să întrețină cele mai bune relații cu cel de-al III-lea Reich, nu poate admite să nu fie stăpîn în această țară.

Pe de altă parte, noi informații, provenite din surse serioase, mi se par a demonstra că Hitler a hotărît să supună România voinței sale pe alte căi decît întrevederile cu regele Carol II sau cu oamenii săi de încredere. Într-adevăr, mi se dă ca sigur că o „legiune română" ar fi în curs de formare în Germania. Și, fără încetare, agenți germani extrem de numeroși vizitează centrele de acțiune ale minorității germane din România, care, acum unificată și disciplinată [în sens nazist], pare gata, la primul cuvînt de ordine, să adreseze autorităților române revendicări care, sprijinite de Germania, ar fi de natură să dea grave preocupări regelui Carol II ...

Numărul impresionant de agenți germani care circulă în România, apariția în Germania a unei abundente literaturi despre România, creșterea necontenită a personalului de la Legația Germaniei (care se ridică, de pe acum, la 15 persoane oficiale) dau limpede de înțeles că, Hitler a hotărît să înfeudeze România, pe plan politic și economic, la cel de-al III-lea

Reich ... Ca toate țările Europei danubiene, România, prin situația sa geografică, pare expusă hegemoniei germane și dominației unui imperiu ale cărui tendințe expansioniste nu lasă impresia că sînt pe punctul de a fi curînd blocate de forțe îndestulătoare, pe tărîm militar, politic și economic, din partea Franței și Angliei.

Dimpotrivă, este de prevăzut că, în scurtă vreme, România se va afla într-o situație foarte dificilă, dacă nu chiar periculoasă, într-un moment cînd ajutorul aliaților săi firești nu va fi suficient pentru a-i apăra independența politică și economică ...

Anticipînd cu clarviziune situația de izolare internațională a României sub amenințarea nazistă, diplomatul belgian revine asupra aceleiași probleme într-un alt raport, trimis la 29 decembrie sub nr. 1986/1077 (înregistrat la Bruxelles sub nr. 000282/10 ianuarie 1939):

Violenta campanie de presă [germană], inaugurată la cîteva zile după moartea lui Codreanu, a demonstrat cît de furios a fost Hitler. Problema era dacă durata acestei campanii va dezvălui că o schimbare profundă și trainică a avut loc în politica Germaniei față de România.

O nouă întrevedere pe care am avut-o cu dl. Gafencu mă face să cred că răspunsul la această întrebare va fi afirmativ. Într-adevăr, așa cum mi-a spus ministrul de Externe, atacurile împotriva regelui Carol II nu au încetat. Dl. Gafencu nu mi-a ascuns temerile sale față de eventuale „complicații".

„Cu titlu personal, mi-a spus el, vă mărturisesc că sînt îngrijorat. Cred că vom asista la o violentă ofensivă [propagandistică] a Germaniei împotriva României. Mă aștept la dificultăți care s-ar putea să fie grave ..."

Așa cum v-am mai comunicat, Germania poate considera că regele Carol II nu-i mai ajunge. Nemaidispunînd de un partid politic aservit ei [Garda de fier], Germania va încerca să slăbească România, pentru a putea, sub amenințări și punînd-o în primejdie, să o îngenuncheze și să-i impună toate deciziile sale, în funcție de evoluția politicii generale a Reichului și de interesele lui ...

Dl. Gafencu m-a rugat foarte stăruitor să păstrez pentru mine mărturisirile pe care a binevoit să mi le facă. De aceea, v-aș fi îndatorat, domnule Ministru, să păstrați acestui raport un caracter *foarte confidențial* [sublinierea baronului Guillaume].

Peste alte două zile — și tot sub indicativul CONFIDENȚIAL, ministrul belgian la București scria (raportul nr. 1978/1073 din 31 decembrie 1938, recepționat la Bruxelles sub nr. 000283/10 ianuarie 1939):

Guvernul român urmărește, cu oarecare îngrijorare, campania de presă germană, îndreptată împotriva regelui Carol II și nu izbutește să discearnă scopurile acestei propagande ...

Anul care începea peste 24 ore avea să dezvăluie, cu un zguduitor dramatism, ce anume urmărea propaganda nazistă și, în general, politica celui de-al III-lea Reich față de România.

cărți sosite la redacție

● **Nicolae Stan — REFLECTĂRI ISTORICO-LITERARE ALE REZISTENȚEI ROMÂNEȘTI.**

Editura Politică, București, 1979, 232 pp., 7,50 lei: *pagini din cronica eroică a poporului român de apărare a ființei sale naționale, a libertății și neatîrnării patriei.*

● **Virgiliu Ene — N. D. COCEA** *(sub egida Institutului de studii istorice și social-politice).*

Editura Politică, București, 1979, 72 pp., 2 lei: *evocarea vieții și activității publicistului și militantului socialist (1880-1949).*

● **Valeriu Râpeanu — CULTURĂ ȘI ISTORIE.**

Editura Militară, București, 1979, 348 pp., 11,50 lei: *studii consacrate unor momente semnificative din evoluția literaturii românești a sec. XIX-XX.*

● **THE ANTI-FASCIST RESISTANCE IN THE NORTH-EAST OF TRANSYLVANIA** *(autori* **Gh. Zaharia, L. Vajda, I.G. Bodea, P. Bunta, M. Covaci, L. Fodor, A. Simion, G. Țuțui).**

Editura Academiei, București, 1979, 240 pp., 11,50 lei: *rezistența antifascistă în partea de Nord-Est a Transilvaniei aflată sub ocupația horthyistă, în perioada 30 august 1940-25 octombrie 1944.*

● **ÉTUDES BYZANTINES ET POST-BYZANTINES** *(volum publicat sub îngrijirea lui* **Eugen Stănescu** *și* **Nicolae-Șerban Tanașoca).**

Editura Academiei, București, 1979, 312 pp., 28 lei: *culegere de studii consacrate culturii bizantine și tradițiilor ei în lumea balcanică.*

● **ACTES DU VII-e CONGRÉS INTERNATIONAL D'EPIGRAPHIE GREQUE ET LATINE.**

Editura Academiei, București și Société d'Édition „Les Belles Letres", Paris, 1979, 512 pp., 44 lei: *materialele celui de-al VII-lea Congres internațional de epigrafie greacă și latină, desfășurat la Constanța între 9-15 septembrie 1977* **(Magazin istoric,** *nr. 3, 12/1977).*

● **Zaharia Sîngeorzan — PELERINI ROMÂNI LA COLUMNA LUI TRAIAN.**

Editura Sport-Turism, București, 1979, 298 pp., 14,50 lei: *Italia văzută de călători români din sec. XIX-XX.*

● **ARAD** *(colectivul de elaborare:* **Ardelean Aurel, Hegy Tiberiu, Lăzărescu Dan, Mîndruț Octavian, Popescu Romulus, Roz Alexandru, Trînc Vasile).**

Editura Sport-Turism, București, 1979, 272 pp., 20 lei: *monografia unei străvechi vetre de permanență și continuitate românească inaugurează o nouă colecție.*

poșta mi

MĂRTURIE DACICĂ

În urma cercetărilor efectuate pe teren, *ne comunică* DORINEL ICHIM, de la Muzeul județean de istorie și artă, *din* Bacău, am descoperit o rîșniță dacică care a fost folosită și în veacul nostru. Consider că este o dovadă etnografică prețioasă care atestă vechimea, continuitatea și permanența românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Rîșnița *(în imaginea de sus)* a fost descoperită în toamna anului 1978, în satul Buciumi, com. Ștefan cel Mare, jud. Bacău.

CĂRȚI ROMÂNEȘTI

În completarea articolelor Izvoade de lumină și cuget ale strămoșilor *(nr. 5/1972)* *și* O treaptă spre unitate — Carte pre limba românească *(nr. 6/1979), prof.* V.I. OPRIȘU, *din* Deva, *ne trimite alte date referitoare la circulația cărților românești în Transilvania, Moldova și Muntenia, puternic element de păstrare a neîntreruptelor legături culturale dintre frați.*

Astfel, în investigațiile sale, corespondentul a descoperit în județul Hunedoara cărți tipărite în sec. XVIII la București și la Rîmnicu Vîlcea (Ceaslov, *1742*); *în Gorjul de Nord a găsit tipărituri din sec. XVIII și XIX de la Blaj* (Octoih, *1760;* Apostol, *1814*).

PEȘTERA CEIRIS

Studentul LAURENȚIU DORIN STOICA, *din* București, *dorește să cunoască pasajul din Dio Cassius în care este descrisă peștera Keiris (Ceiris) din Dobrogea (nr.5/1979). Iată fragmentul respectiv:* [Generalul roman] Crassus prinse de viu pe fratele [regelui Dapyx] însă nu numai că nu i-a făcut nici un rău, ba chiar i-a dat drumul. După ce a săvîrșit aceasta, Crassus s-a îndreptat apoi spre peștera numită Ceiris. Aceasta era atît de încăpătoare și totodată atît de trainică încît se povestește că titanii, cînd au fost biruiți de zei, s-au refugiat acolo. În locul acesta, băștinașii — veniți în număr mare — aduseseră, printre altele, lucrurile cele mai de preț și toate turmele lor. Crassus căută și astupă toate intrările întortocheate și greu de aflat [ale peșterii]; de aceea îi înfrînse pe aceștia din urmă prin foame.

NICI URMĂ DE LANȚ

Tot despre Moda... acum o sută de ani *(nr. 9/1979) ne scrie și* S. POPESCU, *din* București, *din a cărui scrisoare reținem această descriere a unui costum bărbătesc, creat de croitorii londonezi și prezentat în revista* Familia, *nr. 20/1883:* Haina foarte strînsă, cu marginile rotunde. Gulerul mic, strîmt, și de mătase. Jiletca albă, cu patru nasturi, se deschide destul de sus, lăsînd să se vadă doi nasturi la cămașă. Cei doi nasturi au detronat, după cum se vede, nasturul unic, care a fost în favoare atîta timp. Pantalonul, lipit și scurt, cu două mici bande de mătase la o parte. Cizmele de căprioară, foarte ascuțite și ciorapii de mătase neagră... Pălăria foarte înaltă, cu boruri largi și la butonieră o floare albă sau o roză mică. Pentru bal, se înțelege că e de rigoare clacul [pălărie cilindrică care se poate turti și purta sub braț] și în marginea clacului vîrîte mănușile. Mîna, la plimbare, la teatru, în stradă, seara, mai întotdeauna goală, afară numai de cazul cînd conduci o femeie sau cînd dănțuiești; multe inele în degete, nici o urmă de lanț la jiletcă. Să constatăm că această modă — *conchide cronicarul din* Familia — nu e mult mai ridiculă decît celelalte, nici mai puțin însă.

DRUM ISTORIC

Referitor la Pasuri și trecători în Carpații românești *(nr. 10/1977),* C. SĂVULESCU, *din* București, *ne semnalează existența unui străvechi drum de legătură între Țara Românească și Transilvania, un* drum ascuns *de pe Plaiul Șerban Vodă.* Ramura principală a drumului pornea din Valea Teleajenului, trecea prin Vălenii de Munte, urca la vîrful Părului (617 m) dintre Slănic și Văleni și prin Podurile Teișanilor, satul Schiulești, Plaiul Șerban Vodă și ducea la Brașov. Denumirea plaiului păstrează amintirea domnitorului Radu Șerban (1602-1610; 1611) care în 1602 și 1611 s-a luptat pe acele locuri. De asemenea, pe acest drum — *presupune corespondentul nostru* — Mihai Viteazul cu o parte din oaste a trecut în Transilvania, în octombrie 1595.

O dezvoltare a argumentației sale a făcut-o C. Săvulescu în articolul Drumul istoric ascuns de pe Plaiul Șerban Vodă, *publicat în revista* Fotografia, *nr. 78, noiembrie-decembrie 1977.*

PENTRU LUMINAREA SĂTEANULUI

Reținem din evocarea unui animator cultural gorjean, Gh. Dumitrescu-Bumbești (1856-1939), trimisă de fiul său, AUREL G. DUMITRESCU, *din* com. Bumbești-Jiu, jud. Gorj *și datorată publicistului Octavian Ungureanu:* De numele și entuziasmul lui se leagă crearea în 1898 a societății *Luminarea săteanului* și revistei populare *Șezătoarea săteanului,* prin care a desfășurat o amplă acțiune de prevenire a analfabetismului și îndrumarea locuitorilor satelor în lucrarea rațională a pămîntului, combaterea misticismului... Profesiunea de credință a publicației *Șezătoarea săteanului* se rezumă cu deosebită pregnanță în articolul *Un an de viață,* din martie 1899: *Multe și mari sînt relele de care sufăr sătenii noștri, și aceasta numai din pricina că nu-s luminați,* trăgînd concluzia că numai prin știință de carte și munca după învățătură pot scoate pe truditorii pămîntului din nevoi.

Cristian POPIȘTEANU

CONTENTS (Romanian History) The XII-th Congress of the Romanian Communist Party: **NICOLAE CEAUȘESCU** The Heroic History of the RCP. • **G. RĂDULESCU** Glorious Anniversary of the Romanian Communist Yout *** Houses That Hosted Revolutionnary Activities *** Daily Notes of a Revolutionnary: M. Gh. Bujor • *** Starting Point For the Romanian Thracology Institute • **A. VULPE** Dacian Citadels: Popești • **C. BODEA** A Fighter for the Transylvania Romanians' Liberty — Iacob Mureșanu (1812-1887) • **T. J. HOPE** Emma and J.B. Mawr — two British Friends of Romania • **ELENA VĂCĂRESCU** Excerpts From the Acceptance Speech at the Romanian Academy (1934) • **S. ANUICHI** A Romanian—Serbian Alliance in the XIV-th Century • **N. MINEI** The Belgian Minister in Bucarest on the Iron Guard (III)

SOMMAIRE (Histoire roumaine) Le XII-e Congrès du Parti Communiste Roumain: **NICOLAE CEAUȘESCU** L'héroique histoire du P.C.R. • **G. RĂDULESCU** Un glorieux anniversaire de la jeunesse communiste roumaine *** Sièges des activités révolutionnaires *** Pages de journal du militant révolutionnaire M. Gh. Bujor • *** Début de travail à l'Institut roumain de thracologie • **A. VULPE** Cités daciques: Popești • **C. BODEA** Iacob Mureșanu (1812-1887) en lutte pour la liberté des Roumains de Transylvanie • **T.J. HOPE** Emma et J.B. Mawr — un couple britannique ami de la Roumanie • **ELENA VĂCĂRESCU** Fragments du discours de réception à l'Académie Roumaine (1934) • **S. ANUICHI** Une alliance roumano-serbe an XIV-e siècle • **N. MINEI** La Garde de fer vue par le ministre belge à Bucarest (III)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) XII-ый Съезд Румынской Коммунистической Партии: **НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ** Моменты из героической истории Р К П • **Г. РЭДУЛЕСКУ** Славная годовщина румынской коммунистической молодёжи *** Местонахождения революционной деятельности *** Записки революционного деятеля М.Г. Бужор *** Румынский Институт фракологии в начале пути • **А. ВУЛПЕ** Дакийские крепости: Попешть • **К. БОДЯ** Борец за свободу трансильванских румынов — Якоб Мурешану (1812-1887) • **Т. ДЖ. ХОП** Эмма и Дж. Б. Моур — британская семья, приятельница Румынии • **ЕЛЕНА ВЭКЭРЕСКУ** Отрывки приёмной речи в Румынскую Академию (1934) • **С. АНУИКИ** Румынско-сербский союз в XIV-ом в. • **Н. МИНЕЙ** Бельгийский дипломат в Бухаресте о Железной гвардии (III)

INHALT (Rumänische Geschichte) Der XII Kongress der Rumänischen Kommunistischen Partei: **NICOLAE CEAUȘESCU** Momente aus der heldenhaften Geschichte der RKP • **G. RĂDULESCU** Ein glorreicher Jahrestag der rumänischen kommunistischen Jugend *** Häuser der revolutionäre Tätigkeit *** Aufzeichnungen des kämpferischen Revolutionärs M. Gh. Bujor *** Das rumänische Institut für Thrakologie am Anfang des Weges • **A. VULPE** Dakische Burgen: Popești • **C. BODEA** Ein Kämpfer für die Freiheit der transsylvanischen Rumänen — Iacob Mureșanu (1812-1887) • **T. J. HOPE** Emma und J.B. Mawr — zwei britische Freunde Rumäniens • **ELENA VĂCĂRESCU** Fragmente aus der Empfangsrede an der Rumänischen Akademie (1934). • **S. ANUICHI** Eine rumänisch-serbische Allianz im XIV Jahrhundert • **N. MINEI** Der belgisch Minister in Bukarest über die Eiserne Garde (III)

SUMARIO (Historia rumana) El XII Congreso del Partido Comunista Rumano **NICOLAE CEAUȘESCU** Momentos de la heroica historia del P.C.R. • **G. RĂDULESCU** Una gloriosa aniversación de la juventud comunista rumana *** Casas que han abrigado actividades revolucionarias *** Apuntes del militante revolucionario M. Gh. Bujor *** El Instituto rumano de tracología al comienzo de camino • **A. VULPE** Fortalezas dacias: Popești • **C. BODEA** Un luchador por la libertad de los rumanos de Transilvania — Iacob Mureșanu (1812-1887) • **T.J. HOPE** Emma y J.B. Mawr — una familia británica amiga de Rumania • **ELENA VĂCĂRESCU** Fragmentos del discurso al ingreso en la Academia Rumana (1934) • **S. ANUICHI** Una alianza rumana-servia en siglo XIV • **N.MINEI** El ministro belga en Bucarest habla sobre la organización Guardia de hierro (III).

ABONNEMENTS : ILEXIM – Departamentul export-import presă, București, strada 13 Decembrie, nr. 3, P.O.B. 136-137, telex : 11226

magazin istoric

București, Intrarea Ministerului, nr. 2, parter — Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poștală 1-702, Cod 70 100, telefon 16 68 72.

REDACTORI : Gheorghe David, Florentina Dolghin, Ioan Dragomirescu, Ioan Lăcustă, Ioana Ursu-Năstășel, Ana-Maria Șerbănescu, Marian Ștefan
SECRETAR RESPONSABIL DE REDACȚIE : Valeriu Buduru
PREZENTAREA ARTISTICĂ: Radu Ion Popescu
TEHNOREDACTOR : Anton Tănase
CORECTURA : Georgeta Apreotesei, Constanța Avram

Apare lunar, se găsește de vînzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali, difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate. Prețul unui număr — 5 lei, abonamentul pe 6 luni — 30 lei, pe un an — 60 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scinteii" – București

42 427

magazin istoric